

VAD TYCKER SVENSKFINLAND?

Resultat från den finlandssvenska
medborgarpanelen Barometern 2019-2020

Redaktör: Marina Lindell

BAROMETERN

VAD TYCKER SVENSKFINLAND?

Resultat från den finlandssvenska
medborgarpanelen Barometern 2019-2020

Redaktör: Marina Lindell

Utgiven av Institutet för samhällsforskning (Samforsk),
Åbo Akademi

Utgivningsår: 2020

Grafisk design: Elin Nyman, E Nyman Design

ISBN 978-952-12-3968-7

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1.	Barometern – den finlandssvenska medborgarpanelen Marina Lindell och Rasmus Sirén	9
2.	Finlandssvensk framtid enligt opinionsundersökningarna: ”Det går som på Strömsö, men....” Kjell Herberts	17
3.	Ett tvåspråkigt Finland Marina Lindell	23
4.	Samhörighet och identitet: Stabila mönster och några övertäckningar Siv Sandberg	31
5.	Tillit bland finlandssvenskar. Vem litar på vem? Claus Stolpe	37
6.	Det politiska förtroendet i Ankdammen Thomas Karv	43
7.	Tillit till politiskt beslutsfattande och politiker Peter Söderlund	49
8.	Finlandssvenskarnas stöd för demokratin Jonas Schauman och Lauri Rapeli	57
9.	Finlandssvenskarnas demokratisyn och samhällsaktivitet Kim Strandberg	63
10.	Politisk inkludering bland finlandssvenskar Thomas Karv, Marina Lindell och Lauri Rapeli	71
11.	Språkklimatet Albert Weckman och Marina Lindell	79
12.	Vad tänker finlandssvenskarna om miljön och klimatförändringen? Marina Lindell och Rasmus Sirén	85
13.	Röstning och politiska skiljelinjer på Åland Rasmus Lindqvist och Kimmo Grönlund	93
14.	Finlandssvenskarnas åsikter i aktuella samhällsfrågor Peter Söderlund och Marina Lindell	99
15.	Finlandssvenskarnas reaktioner på regeringens arbete gällande COVID19-pandemin Marina Lindell	105
16.	Konklusion: hög tillit och regionala skillnader Lauri Rapeli, Marina Lindell och Kimmo Grönlund	113

Rapportens författare

Albert Weckman är projektsekreterare vid Institutet för Samhällsforskning vid Åbo Akademi. Hans forskningsområden är folkopinion, säkerhetspolitik och internationell politik.

Claus Stolpe är akademilektor i statskunskap, offentlig förvaltning och politiskt historia vid Åbo Akademi.

Jonas Schauman är projektassistent vid Institutet för Samhällsforskning vid Åbo Akademi.

Kim Strandberg är professor i statskunskap, särskilt politisk kommunikation, vid Åbo Akademi. Hans forskningsområden är politisk kommunikation och politiskt beteende på internet, medborgardeliberation och experimentell forskning.

Kimmo Grönlund är professor i statskunskap och föreståndare för Institutet för Samhällsforskning vid Åbo Akademi. Hans forskningsområden är politiskt beteende, demokrati, experiment i samtalsdemokrati, deliberativ demokrati, val och väljarbeteende och opinionsforskning.

Kjell Herberts är sociolog och emeritusforskare vid Institutet för Samhällsforskning vid Åbo Akademi i Vasa.

Lauri Rapeli är forskningschef vid Institutet för Samhällsforskning vid Åbo Akademi. Hans forskningsområden är val- och väljarbeteende, politiskt deltagande.

Marina Lindell är forskare vid Institutet för Samhällsforskning vid Åbo Akademi. Hennes forskningsområden är samtalsdemokrati, demokratiska innovationer, medborgardeltagande, politiskt beteende och minoriteter. Hon ansvarar för den finlandssvenska medborgarpanelen Barometern och projektet Språkbarometern.

Peter Söderlund är akademilektor i statskunskap, särskilt statsvetenskaplig metod vid Åbo Akademi.

Rasmus Lindqvist är pol.mag. från fakulteten för samhällsvetenskaper och ekonomi vid Åbo Akademi. Han skrev sin pro gradu-avhandling utgående från data insamlat genom den finlandssvenska medborgarpanelen Barometern.

Rasmus Sirén är projektassistent vid Institutet för Samhällsforskning vid Åbo Akademi. Hans forskningsområde är politiska partier.

Siv Sandberg är projektforskare vid Institutet för Samhällsforskning vid Åbo Akademi. Hennes forskningsområden är lokal och regional politik, förvaltningsreformer, komparativ lokal politik och förvaltning.

Barometern – den finlandssvenska medborgarpanelen

Marina Lindell och Rasmus Sirén

Kort om rapporten

I november 2019 skickades en frågeundersökning med namnet Barometern till drygt 4700 svenskspråkiga i Finland. Över 80 procent svarade på undersökningen. Frågeundersökningen innehöll frågor om språkanvändning, språkklimat, identitet och samhörighet, miljö, politiskt deltagande, förtroende för demokratin, politiskt och socialt förtroende, samhälleliga värderingar samt attityder om aktuella politiska frågor. Eftersom frågeundersökningen var rätt så omfattande ger den som helhet en bra bild av vad Svenskfinland tycker. Under våren har flera separata presentationer av resultatet gjorts men datamaterialet är för omfattande för att presenteras vid ett tillfälle. Detta väckte tanken om att sammanställa en rapport med olika kapitel där forskare tar sig an olika teman. Vid Institutet för samhällsforskning (Samforsk) och vid Åbo Akademi finns en bred kompetens inom olika forskningsfält och i rapporten deltar flera av våra forskare. Denna rapport riktar sig till medborgare, politiker, journalister och alla som är nyfikna på vad Svenskfinland tycker i olika frågor. Syftet med rapporten är inte att presentera avancerade vetenskapliga analyser utan att belysa olika frågor ur ett mer populärvetenskapligt perspektiv. Rapporten innehåller 16 korta kapitel som fokuserar på teman som språktillhörighet och språkanvanor, samhörighet och identitet, socialt och politiskt förtroende, demokratisyn och politiskt deltagande, språkklimatet, miljö och klimatförändringen, politiska attityder, åländsk politik samt finlandssvenskarnas reaktioner på regeringens arbete kring COVID19-epidemin.

Begreppet finlandssvensk är inte helt entydigt och det finns delade meningar om vad finlandssvensk egentligen innebär. Den ökade tvåspråkigheten har tenderat att luckra upp den finlandssvenska identiteten och begreppet innefattar mycket olika betydelser för olika individer. Många är finlandssvensk genom härkomst men många är det även genom ingifte, partnerskap eller vänskapsband (Sundback 2010). Många lever sitt liv på

två språk och ser inte sig själva som finlandssvenskar i första hand och svenskan kan ha blivit ett språk som endast talas hemma. För ålänningar är begreppet finlandssvensk många gånger främmande att använda. Ett mer inkluderande begrepp hade varit "svenskspråkiga i Finland" eftersom Barometern riktar sig till de som har uppgett svenska som registrerat språk. I denna rapport kommer vi inte att problematisera och diskutera begreppet finlandssvensk desto mera men vi är medvetna om denna diskrepans. Vi använder begreppet finlandssvensk som ett övergripande begrepp för svenskspråkiga i Finland. På samma sätt använder vi ordet Svenskfinland. Det hänför sig inte till en specifik geografisk ort utan används som en övergripande beteckning för de platser där svenskspråkiga i Finland bor. Vi kommer att inkludera även regionvisa analyser i denna rapport för att åskådliggöra om och var det finns skillnader mellan Österbotten, Åboland, Åland, Nyland och övriga regioner (som består av finlandssvenskar bosatta i finskspråkiga regioner).

Det finns en hel del disparata undersökningar om finlandssvenskarna som etnisk och språklig minoritet och många gånger används inte vetenskapliga metoder när det gäller urval och analys. En del undersökningar görs ad hoc medan andra är återkommande undersökningar kring ett visst tema. Även om ad hoc undersökningar tillför viktig forskning och information om finlandssvenskarna så saknas ofta jämförelser över tid. Barometern fyller här en viktig roll som ett permanent mätinstrument med vars hjälp vi kan analysera förändringar och trender. Barometern har sedan starten finansierats av Svenska kulturfonden i Finland och har genomförts av Institutet för samhällsforskning vid Åbo Akademi. Totalt har Barometern genomförts 13 gånger under tiden 2001-2014. Tack vare att samma frågor har ingått regelbundet är det möjligt att göra jämförelser över tid. Genom att inkludera nya frågor varje år kan vi analysera också opinionen om aktuella samhällsfrågor.

I nationella opinionsundersökningar som görs bland hela befolkningen är finlandssvenskarnas andel oftast så låg att pålitliga analyser inte kan utföras, vilket tydliggör behovet av ett eget mätinstrument och en egen forskningsinfrastruktur för forskning om finlandssvenskar. Insamlandet av uppgifter om finlandssvenskarnas vanor, prioriteringar, åsikter och attityder är centralt för att kunna planera för framtiden. Samhällsdiskussionen gynnas också av att det finns pålitliga uppgifter att tillgå. Samtidigt tillför Barometern viktig information till beslutsfattarna.

Den finlandssvenska medborgarpanelen Barometern

Det finns olika metoder som används i frågeundersökningar. Fram till år 2014 genomfördes Barometern som en traditionell frågeundersökning som skickades per post (med möjlighet att svara också via webben). Problemet med de flesta frågeundersökningar är att svarsprocenten tenderar att sjunka för varje år. Numera ligger svarsprocenten vanligtvis kring 20–30 procent när traditionella metoder, som postenkäter, används¹. En så pass låg svarsprocent ger dålig representativitet, men kräver ändå mycket resurser.

Problemet är känt i så gott som alla länder och opinionsforskarna har utvecklat nya sätt att kontakta respondenter. En metod, som i stor utsträckning numera används i bl.a. Sverige är att använda sig av medborgarpaneler, dvs. en webbaserad panel bestående av personer som tackat ja till att vara med och som regelbundet får svara på frågor om samhälle och politik. En

väl fungerande panel är ett kostnads- och tidseffektivt sätt att få snabba svar på frågor som dyker upp i samhällsdebatten.

År 2019 förnyades Barometer-undersökningen i och med att vi skapade den finlandssvenska medborgarpanelen Barometern. Panelen består nu av 4800 deltagare från Svenskfinlands alla hörn. Varje deltagare i panelen får 2–4 gånger per år svara på en enkätundersökning via webben. Deltagarna väljer själva om de vill gå ur panelen och panelen förnyas med tiden. Respondenterna får inte betalt för sin medverkan men vi lottar regelbundet ut presentkort bland de som har svarat. Om du vill vara med i panelen, gå in på www.barometern.fi och registrera dig. Den finlandssvenska medborgarpanelen används enbart för forskningssyften och upplåts inte till kommersiella syften. Den finansieras av Svenska kulturfonden åren 2019–2021.

Forskning som gjorts om webbaserade medborgarpaneler har visat att en väl organiserad webbpanel kan vara lika representativ som en traditionell frågeundersökning (Blom et al. 2015). En allmän kritik riktad mot webbpaneler är att deltagarna inte är slumpmässigt valda utan självrekryterade. Inom forskningen används slumpmässigt urval för att alla personer skall ha en likartad chans att bli inkluderad. Om man inte använder slumpmässigt urval finns det en risk att vissa delar av befolkningen blir överrepresenterade, t.ex. så att personer med stort politiskt intresse i högre grad deltar. I Barometern har vi använt slumpmässigt urval för att få ett så representativt urval som möjligt. Den största nackdelen med att använda webbpaneler är att äldre personer som i större utsträckning saknar tillgång till internet och digitala färdigheter tenderar att bli underrepresenterade i dylika paneler. Fördelarna är att det är mycket billigare att skicka en epost till webbpanelens medlemmar än att skicka ett frågeformulär på posten. Det är också möjligt att agera snabbare eftersom frågeundersökningen kan genomföras snabbt och nå deltagarna genast. Man når många personer samtidigt och det är även möjligt att göra specifika urval för olika ändamål. Det är även möjligt att göra longitudinella studier genom att ett urval individer får besvara frågeundersökningar om ett visst tema regelbundet under en längre tid.

Det finns flera framgångsrika medborgarpaneler i världen och vi har tagit modell framförallt från Göteborg. Vid Göteborgs universitet upprätthålls en medborgarpanel med drygt 70.000 deltagare, <https://medborgarpanelen.gu.se/>. Medborgarpanelen drivs av Laboratory of Opinion Research (LORE) vid SOM-institutet vid Göteborgs universitet och medborgarpanelen har funnits i cirka tio år. En annan inspirationskälla är Norsk Medborgarpanel som finns vid universitetet i Bergen. Den har i dagsläget cirka 10.000 deltagare, <https://www.uib.no/medborger/>. Vid forskningsinstitutet GESIS i Tyskland finns sedan år 2013 en medborgarpanel bestående av 5400 deltagare, <https://www.gesis.org/en/gesis-panel/gesis-panel-home>.

Genom att bygga upp en finlandssvensk medborgarpanel kan vi höja kvaliteten på forskningen om finlandssvenskar. Det medför också möjlighet

¹ Det amerikanska Pew-institutet har rapporterat en dramatisk minskning i svarsprocenten sedan slutet av 1990-talet. Numera ligger svarsprocenten kring 10 procent: <http://www.people-press.org/2012/05/15/assessing-the-representativeness-of-public-opinion-surveys/>. Fältrapporterna från företag som utför surveyundersökningar anger också 10 procent som den nuvarande nivån.

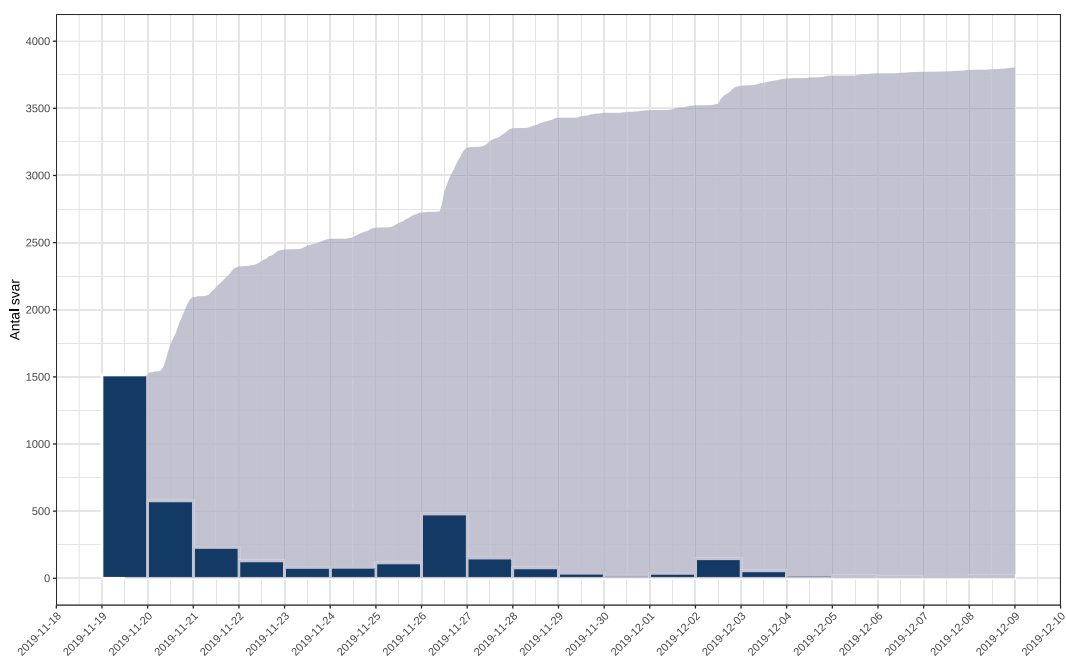
att vid behov få snabbare respons och kostnaden per svar är betydligt lägre än via traditionella metoder. Den finlandssvenska medborgarpanelen Barometern ingår som en del i en större satsning på forskningsinfrastruktur vid Samforsk. Via det av Finlands Akademi finansierade forskningsprojektet *"The Finnish Research Infrastructure for Public Opinion (FIRIPO)"* ingår skapandet och upprätthållandet av forskningsinfrastruktur såsom den finlandssvenska medborgarpanelen i en större nationell och internationell helhet.

Frågeundersökningen Barometern 2019

Sommaren 2019 fick 35 000 slumpmässigt valda finlandssvenskar en inbjudan på posten att komma med i den finlandssvenska medborgarpanelen Barometern. Över 4700 personer anmälde sig till panelen. Tisdagen den 19 november skickade vi den första frågeundersökningen till dessa personer via epost. Datainsamlingen avslutades den 9 december. Totalt nådde 4713 epostmeddelanden sina mottagare. Vi skickade även ut två påminnelser, den första 26 november och den andra 2 december. Under de tre veckorna som enkäten var öppen svarade sammanlagt 3804 personer på alla frågor i frågeformuläret, vilket innebär en svarsfrekvensen på 80,7 procent. I figur 1.1 syns antalet personer som svarade på enkäten per dag. Staplarna visar antalet svar per dag och det mörkare området åskådliggör det sammanlagda

1.1

FIGUR 1.1 Inkomna svar per dag.

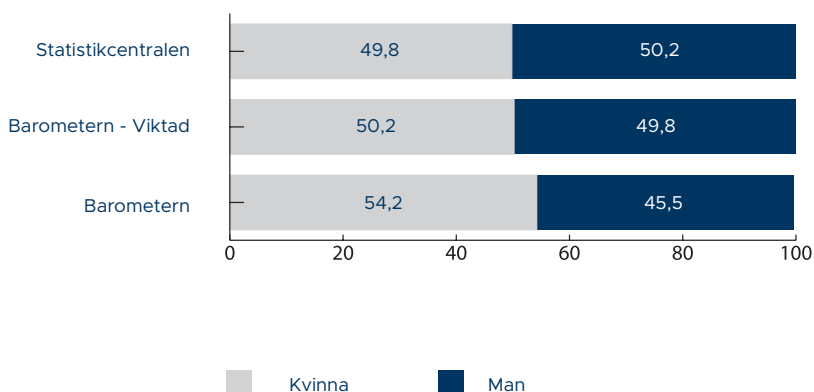

antalet svar. Samma dag som enkäten skickades ut registrerades över 1500 svar. Följande dag (20.11) svarade 576 personer, och 229 personer därpå följande dag (21.11). Under de tre första dagarna registrerades alltså ungefär 60 procent av svaren. Man kan även tydligt se effekten av den första påminnelsen (26.11). Den andra påminnelsen (2.12) gav också upphov till en tillfälligt ökad svarsaktivitet, men dess inverkan var betydligt mindre.

Eftersom det oundvikligen sker ett visst bortfall av svarspersoner i frågeundersökningar, kan det förekomma vissa skevheter i urvalet. Urvalet är alltså inte nödvändigtvis helt representativt för målpopulationen, som i detta fall är 18 år fyllda finlandssvenskar. För att rätta till dessa skevheter använder vi oss av viktning². Detta har gjorts enligt fyra variabler: kön, ålder, region och utbildningsnivå. I figurerna 1.2–1.5 nedan syns hur Svenskfinland fördelar sig på dessa variabler. Därtill visas de oviktade och viktade fördelningarna för Barometern 2019.

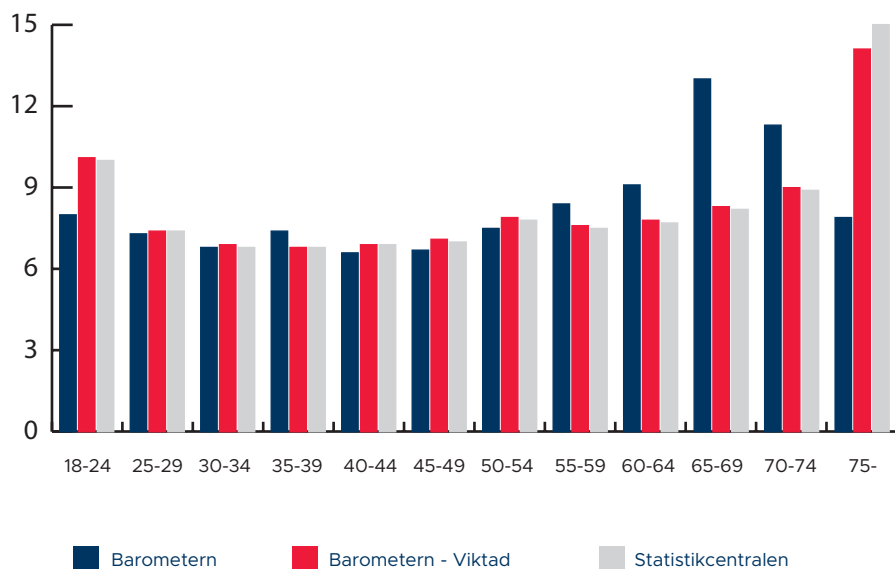
I figur 1.2 syns könsfördelningen bland de som svarade på frågeundersökningen. Av de som svarat är 54 procent kvinnor och 46 procent män. Kvinnorna har svarat flitigare än männen och är i det här fallet överrepresenterade. Könsfördelningen i den verkliga populationen (bland finlandssvenskar) är 49,8 procent kvinnor och 50,2 procent män. Det finns alltså en avvikelse på 5,3 procentenheter i könsfördelningen när man jämför Barometern med statistikcentralen. I den viktade fördelningen minskar avvikelserna till 0,4 procentenheter.

1.2 FIGUR 1.2 Könsfördelningen i procent.

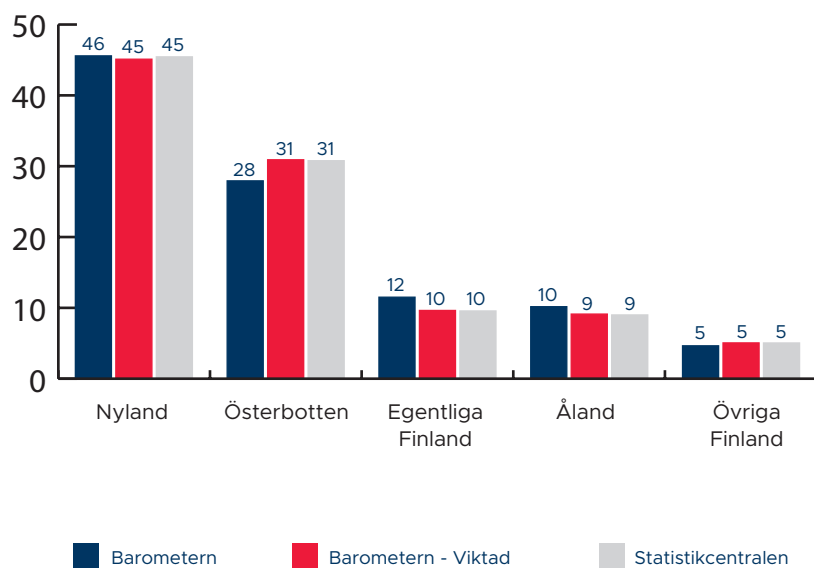

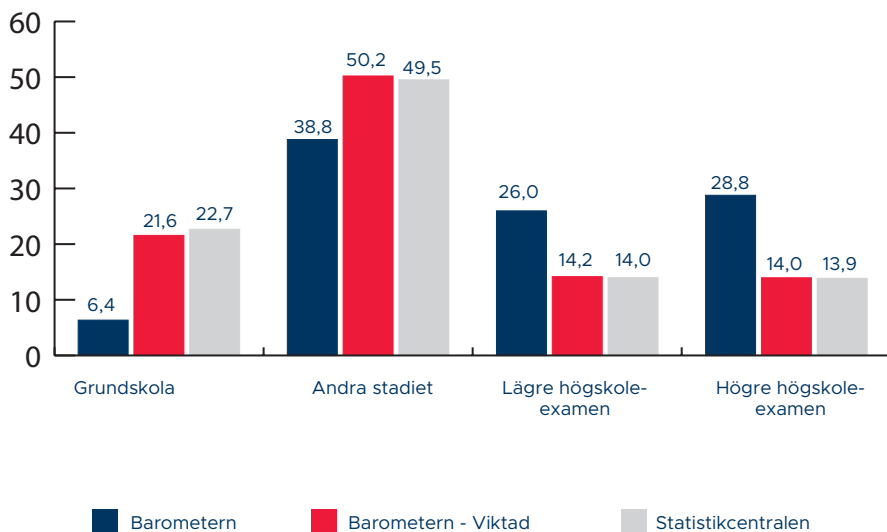
² Vikterna i Barometern 2019 har kalkylerats med hjälp av SPSS version 25 RAKE WEIGHTS funktion.

1.3 FIGUR 1.3 Åldersfördelningen i procent.

1.4 FIGUR 1.4 Regionfördelningen i procent.

I figur 1.3 åskådliggörs respondenternas åldersfördelning. Här har vi använt statistikcentralens officiella åldersfördelning. Den största gruppen bland de som svarat är 65-69 åringarna, som utgör hela 13 procent av det totala antalet svarspersoner. Denna åldersgrupp är också den mest överrepresenterade bland svarspersonerna i jämförelse med den verkliga populationen. Den största åldersgruppen bland finlandssvenskar i den verkliga populationen är de som är 75 år eller äldre. Bland de som svarat på undersökningen är den här gruppen emellertid den mest underrepresenterade. De övriga åldersgrupperna motsvarar fördelningen i den verkliga populationen rätt bra, skillnaden är under 2 procentenheter för alla grupper utom för 65-69, 70-74 åringarna och de som är 75 eller äldre. I de viktade fördelningarna minskar skillnaderna mellan Barometern och den verkliga populationen betydligt. Den geografiska fördelningen bland respondenterna enligt landskap syns i figur 1.4. Den överlägset största andelen respondenter (45,56 %) bor i Nyland, vilket också återspeglar den verkliga geografiska fördelningen bland finlandssvenskar väl – 45,50 procent av alla finlandssvenska bor enligt statistikcentralen i Nyland. Skillnaden mellan den verkliga populationen och urvalet är för Nylands del därmed endast 0,06 procentenheter (enligt Finlands officiella statistik). Österbotten är underrepresenterat i urvalet. Här skiljer sig urvalet och den verkliga populationen med 3 procentenheter. Egentliga Finland (+2 %) och Åland (+1 %) är i sin tur aningen överrepresenterade.

I figur 1.5 syns panelens oviktade och viktade utbildningsnivå i förhållande till den verkliga populationen. Här finner vi de största skevheterna. Lågt utbildade personer är tydligt underrepresenterade medan personer med lägre eller högre högskoleexamen är överrepresenterade. Endast 6 procent

av de som svarat på undersökningen har uppgett grundskola som sin högsta avlagda utbildning eller examen, medan andelen i den verkliga populationen är 22 procent. Andelen högutbildade (lägre högskoleexamen eller högre högskoleexamen) är däremot nästan dubbelt så stor som i den verkliga populationen. Även här jämnar dock viktningen ut skillnaderna effektivt.

Trots att urvalet i vissa avseenden skiljer sig från den verkliga populationen är skillnaderna i slutändan rätt små. Skevheter är svåra att undvika och det är förväntat att sådana förekommer. För att korrigera skevheterna kan man med hjälp av olika metoder vikta datamaterialet, så att det bättre motsvarar den verkliga populationen. På detta sätt blir datamaterialet mera representativt. I samtliga kapitel (utom i kapitlet om COVID19) används data från denna undersökning. Datamaterialet som används i kapitlet om COVID19 har viktats på liknande sätt och beskrivs mera i det kapitlet.

Finlandssvensk framtid enligt opinions- undersökningarna: ”Det går som på Strömsö, men....”

Kjell Herberts

*Finns nån futurolog som detta vet:
När sista finnen står vid vägens slut
hur ser då sista finlandssvensken ut
som grundlagsskyddad folkminoritet?*

Bez

När republiken Finland 1992 skulle fylla 75 år lät en finsk gratistidning statistikcentralens dåvarande utvecklingschef Mauri Nieminen spekulera om när finländarna dör ut.

Och Nieminen lät statistiken och fantasin tala. Den sista finländaren skulle dö år 3702, och skulle enligt den fiktiva dödsannonsen heta Albina Al-Said, f. Pettersson, född 24.6. 3614 i Närpes, död 12.9.3702 i Närpes. Eftersom hon blir den sista finländaren sörjs hon av de i utlandet bosatta barnen Muhammed, Elias och Ben samt barnbarnen Xenia, Terminator, Lavinia, Baussa, Chloe och Hellfighter. Välsignelsestund skulle hållas i palmlunden vid Närpes nya moské 28.9. 3702 kl. 12 GT (Karlsson 1992).

Den sista finländaren skulle alltså vara en finlandssvensk muslimsk kvinna från Närpes.

Den sista finländska mannen skulle dö sju år tidigare, en överviktig ungarl från Nordkarelen som dör i hjärtinfarkt, efter att ha rökt två paket cigaretter om dagen och inte spottat i flaskan. Finland har då länge varit ett kvinnodominerat samhälle, så han sörjs av åtta närstående, samtliga kvinnor (Karlsson 1992).

Så kan man alltså av demografiska fakta skapa fiktioner.

Den interna diskussionen om finlandssvensk framtid har två inbyggda dimensioner. Den ena är demografisk, den andra social och därmed också betydligt svårare att förutse. Men de går hand i hand. Minoriteter tenderar att vara tämligen fixerade av numerären, något som kan sägas vara inkluderat i minoritetssituationen.

Minoriteter är sårbara och beroende av en kritisk massa för att kunna leva sitt eget liv, odla sin kultur och överleva. Därför blir prognoser viktiga, speciellt om de visar att man har en framtid.

Antalet finlandssvenskar var högst år 1940 med 354.000 svenskspråkiga, men sedan drabbades Svenskfinland av kriget, en stor Sverigeemigration, låg nativitet och en förfinskning av folkstammen (FSO 1951).

Men domedagsprofetior och sjunkande folkmängd har följts av trendbrott och ljusare prognoser.

Länge såg man "blandäktenskap", eller äktenskap över språkgränsen, som ett hot. Majoritetsspråket skulle ta över, vilket det också gjorde. Men så blev det inte på sikt. Under 1980-talet kunde man konstatera att allt fler tvåspråkiga familjer backade upp tvåspråkigheten, dels genom att registrera barnen som svenskspråkiga, dels genom att välja dagis, förskola och skola på svenska. Nettoförlusten i tvåspråkiga äktenskap blev en nettovinst. Och demografen Fjalar Finnäs (t.ex. 1990) kunde konstatera att finskspråkiga kvinnor föder svenska barn.

Utöver detta kunde demografer konstatera att finlandssvenskar hade en längre livslängd och därigenom även en större möjlighet att överleva. Det konstaterade alltså Nieminen redan 1992 och Markku T. Hyypä kom senare att tydligt lyfta fram detta fenomen (t.ex. 2002; 2013).

Det kan förvisso ses som viktigt att få fler år i livet, men att få mer liv i åren är inte betydelselöst. Och här kommer vi då osökt in på den andra aspekten i minoritetstillvaron. Hur ter sig minoritetstillvaron i vardagen? Lever finlandssvenskarna, som minoritet, ett kvalitativt gott liv, eller är det en tillvaro fylld av hot och osäkerhet? Hur klarar man av landets tvåspråkighet och hur upplever man att landet klarar av tvåspråkigheten?

Ett syfte med Barometern har varit att kontinuerligt följa upp trender inom finlandssvenskheten och finlandssvenskarnas plats i det finländska samhället, bl.a. genom attitydmätningar.

Men redan före 2002, det första året då faktiskt två Barometer-mätningar gjordes, hade språkvanor, åsikter och attityder hos finlandssvenskarna studerats. Vi kan därför följa vissa trender, t o m från Folkräkningen 1950.

Enspråkighet kontra tvåspråkighet

Folkräkningen 1950 är den enda fullständiga kartläggning som gjorts om enspråkighet och tvåspråkighet på individnivå i hela Finland. Förutom den formella språkregistreringen ("det språk Ni talar bäst" eller huvudspråk) fanns en mera subjektiv fråga, huruvida man "åtminstone hjälpligt talar även det andra inhemska språket".

Med dagens måttstock kan man anse att definitionen av att vara tvåspråkig var tämligen generös. Språkfärdighet är svårämbar, oberoende om man använder sig av formellt mera objektiva språktest eller ren subjektiv självuppskattning. Självuppskattningar har i allmänhet ansetts tillförlitliga, åtminstone

av sociologer, eftersom de ger uttryck för individens egen bedömning av hur man klarar av de behov av språkkunskaper som finns i det omgivande samhället.

Av finlandssvenskarna (eller personer med svenska som huvudspråk) uppgav 1950 inte fler än 46 procent att de hade åtminstone behjälpliga kunskaper i finska. En majoritet var alltså mer eller mindre enspråkigt svensk. De regionala skillnaderna var emellertid betydande, hela 83 procent av Helsingfors-svenskarna och 84 procent av Åbosvenskarna uppgav sig behärska finska åtminstone hjälpligt. Däremot var det bara 10 procent av ålänningarna och 23 procent av österbottningarna som hade baskunskaper i finska (Folkräkningen 1950).

När finlandssvenskarnas kunskaper i finska mätts senare i urvalsundersökningar har man i regel använt sig av en sexdelad skala (fullständigt, nästan fullständigt, tillfredsställande, nöjaktigt, dåligt, inte alls). Även om frågeställningarna och svarsalternativen varierat kan man notera en tydlig trend, eller snarare en icke-trend, de regionala skillnaderna har bestått i snart 70 år.

2.1 TABELL 2.1
Procentuell andel svenskspråkiga med minst hjälpliga eller nöjaktiga kunskaper i finska, Folkräkningen 1950, Barometern 2002–2007 och 2019.

	1950	2002–07	2019
Hela Finland	46	82	87

Andelen enspråkiga finlandssvenskar hade in på 2000-talet sjunkit till 18 procent eller 13 procent med dåliga kunskaper och 5 procent med inga kunskaper. (Barometern, sammanvägt resultat 2002–2007). Fjolårets mätning, 2019, gav en andel på 13 procent. Här bör man dock notera, att även om 87 procent anser sig behärska finska åtminstone nöjaktigt betyder det inte att man skulle vara trygg i språket. Att förstå ett språk betyder inte heller att man per automatik kan tala eller skriva språket.

I huvudstadsregionen ansåg sig 98 procent av de svenskspråkiga ha minst nöjaktiga kunskaper i finska, medan andelen på Åland var 42 procent och i södra Österbotten, den mest svenska delen av Österbotten, 63 procent.

I den finlandssvenska debatten, liksom hos många andra språkminoriteter väcks frågan om vad den individuella tvåspråkigheten leder till när minoriteten blir tvåspråkig. Kan majoriteten fortfarande förmås att upprätthålla service för minoriteten på minoritetens villkor? När därutöver ökad individuell tvåspråkighet ofta leder till en språkanvändning på majoritetens villkor, kan man liksom sociologen Erik Allardt (1977) fråga sig om detta blir en flexibilitet till döds.

En sista garant för svensk samhällsservice i Finland har vilat på Åland, som den sista bastionen för att staten måste agera på landets båda nationalspråk. Men i en situation, då alla kommuner på fastlandet är finsk- eller tvåspråkiga har sårbarheten blivit alltmer uppenbar.

De språkliga närmiljöerna förefaller att tämligen långsamt förändras. Förändringstakten har varit tämligen snabb i huvudstadsregionen och i vissa delar av Nyland, medan däremot har stora delar av svenska Österbotten förblivit svenska eller svenskdominerade.

Lyckliga men bekymrade finlandssvenskar?

Markku T. Hyypäs forskningsrön om finlandssvenskarnas längre livslängd och sundare och lyckligare liv, tack vare körsång och socialt kapital togs stolt och ibland lite skamset emot av finlandssvenskarna själva. Bl.a. demograferna Finnäs och Saarela tyckte inte att bevisföringen till alla delar var tillräcklig (Hbl, 27.8.2006).

Men Hyypäs uppfattning om lyckliga finlandssvenskar fick en spridning, inte minst genom ett flertal stort uppslagna artiklar i Helsingin Sanomat, där även Finlands lyckligaste städer lyftes fram, med bl.a. Nykarleby, Närpes och Mariehamn i topp (HS, Kuukausiliite, 01/1995).

Tidningen Kotiliesi frågade sig inte om, utan varför finlandssvenskarna är lyckligare (Kotiliesi 8/2000). Exempler kunde mångfaldigas. När därtill livsstilsmagasinet Strömsö i den finlandssvenska tv-kanalen fick oväntat starkt genomslag bland finska tittare myntades begreppet om hur allt kan gå bra, så bra som på Strömsö, och därmed hade bilden av ett lyckligt Svenskfinland cementerats.

Men det medförde också motreaktioner, speciellt i sociala medier, om privilegierade finlandssvenskar som föds med guld sked i mun. Vid sidan av bilden om denna rosenskimrande tillvaro fick finlandssvenskarna snart uppleva en aggressivitet och stundtals hat och hot från högljudda språkfanatiker. En ny nationell politisk mobilisering och en öppen och ocensurerad samhällsdebatt, både i sociala medier och traditionella medier ledde till ett tidvis öppet ifrågasättande av svenska språkets roll i Finland, med speciellt fokus på skolsvenskan i finska skolor.

Även om undersökningar visade att en majoritet av finländarna accepterar landets tvåspråkighet ifrågasattes svenskans roll allt oftare i den offentliga debatten, till och med i riksdagen. I ett antal Barometer- och Språkbarometermätningar visade det sig att alltför många finlandssvenskar har upplevt att språkklimatet blivit kärvare. Det bör dock noteras att de flesta inte så ofta upplevt detta i sin egen närmiljö, men däremot i rikspolitiken och i massmedierna.

Samtidigt kan användningen av svenska i den offentliga sektorn inte tas för given, trots en förnyad språklag, som även innebar en större medvetenhet om vikten av service på vardera nationalspråket hos statliga och kommunala myndigheter. Till detta kan naturligtvis tilläggas att uppmärksamheten kring den reviderade språklagen även gett finlandssvenskar större insikter om sina rättigheter och därigenom även mera mod att kräva svensk service.

Några axplock av återkommande frågor om finlandssvenskarnas erfarenheter och attityder kring flerspråkigheten ger vissa indikationer på hur man tacklar minoritetssituationen.

Svenskspråkigas attityder till tvåspråkighet. Procentuell andel helt eller delvis av samma åsikt. (Svenska kulturfonden 1997, Barometern 2005, 2014, 2019)

	1997	2005	2014	2019
"Om det finns en finskspråkig i ett sällskap brukar jag byta till finska"	64	60	61	59
"När jag inleder på svenska hos myndigheter blir jag besvarad på finska"	63	59	50	57
"I kontakt med myndigheter talar jag helst finska, eftersom jag annars blir illa bemött"	29	27	21	31
"För mig har svenskan blivit ett språk i den egna familje- och vänskretsen"	30	26	27	21
"Jag har råkar ut för trakasserier för att jag talat svenska"	24	23	24	32
"Om jag använder svenska blir jag betraktad som en andra rangens medborgare"	13	17	18	21
"Det svenska språket har en framtid i Finland"	90	87	69	80

Den språkliga flexibiliteten är stor bland finlandssvenskar, speciellt i huvudstadsregionen och i urbana miljöer, såsom Åbo, och överlag hos finlands-svenskar med mycket goda kunskaper i finska, som arbetar och lever i finsk-dominerade miljöer. Mätningarna visar inte på stora förändringar.

myndigheternas bristande beredskap att ge svensk service i dessa miljöer förstärker naturligtvis den språkliga flexibiliteten hos de svenskspråkiga. Eftersom man av erfarenhet inte kan ta svensk service för given synliggör

man här inte heller en eventuell önskan om svensk service. Det förefaller som om andelen som anser att man blir sämre bemött om man envisas med att tala svenska skulle ha ökat något.

Samtidigt förefaller det som om medvetenheten om att svenska bör höras och synas skulle ha ökat. Diglossifenomenet, det att man talar olika språk i olika situationer (exempelvis svenska hemma, finska i det offentliga rummet) verkar inte att ha ökat, utan snarare avtagit som kollektivt fenomen.

Mest bekymmersamt är dock att antalet trakasserier för att man talar svenska förefaller att ha ökat över tid. En förklaring kan vara att trakasserierna i dag ofta kommer via sociala medier och att tillgänglighet och synlighet för antisvenska åsikter blivit mera tillgängliga. Samtidigt kan man notera att allt fler faktiskt uppger sig uppleva sig som andra rangens medborgare när man talar svenska.

En ökad pessimism om svenska språkets framtid kunde skönjas under början av 2000-talet. Men läget verkar att ha stabiliserats, så att andelen pessimister sjunkit något. Enligt den senaste mätningen tror 80 procent av finlandssvenskarna på att svenskan har en framtid i landet.

Som vi ser är trenderna inte helt entydiga, något som även kan bero på metodologiska skillnader, men överlag är förändringarna relativt marginella.

Kan då Barometer-mätningarna säga något om finlandssvensk framtid? Närpesbon Albina Pettersson gifte sig med muslimen Ali Ben "Jussi" Yossef, enligt Nieminens frejdiga prognos. Vilka språk som talas i familjen framgår inte, men att barnen heter Muhammed, Elias och Ben tyder på flera språk och flera kulturer. Förmodligen är det så att svenskans framtid ligger i en ökad flerspråkighet med tillägget att en fungerande svensk infrastruktur (exempelvis Närpes) är en förutsättning för möjligheterna att på sikt leva på svenska.

Det finns orosmoln i Svenskfinland. Men man kan hävda att det har varit värre. Ofta går det som på Strömsö, men helt blåögd är man inte. Hotbilderna finns, men medvetenhet verkar också att finnas. Finlandssvensken går inte helt pessimistisk in i framtiden.

Ett tvåspråkigt Finland

Marina Lindell

Finlands folkmängd ökar, men andelen svenskspråkiga minskar sakta (detta gäller även andelen finskspråkiga). Antalet personer med främmande språk har ökat något samtidigt som inflyttningen varit större än nativiteten. Eftersom en person endast kan uppge ett språk som sitt språk i befolkningsdataregistret är det inte möjligt att använda statistiska uppgifter för att få en bild av hur två- eller flerspråkiga vi är och hur detta har förändrats över tid. Det är framförallt när det gäller två- eller flerspråkiga personer som befolkningsregistret inte ger rätt bild av personens kunnande och de språk som personen använder.

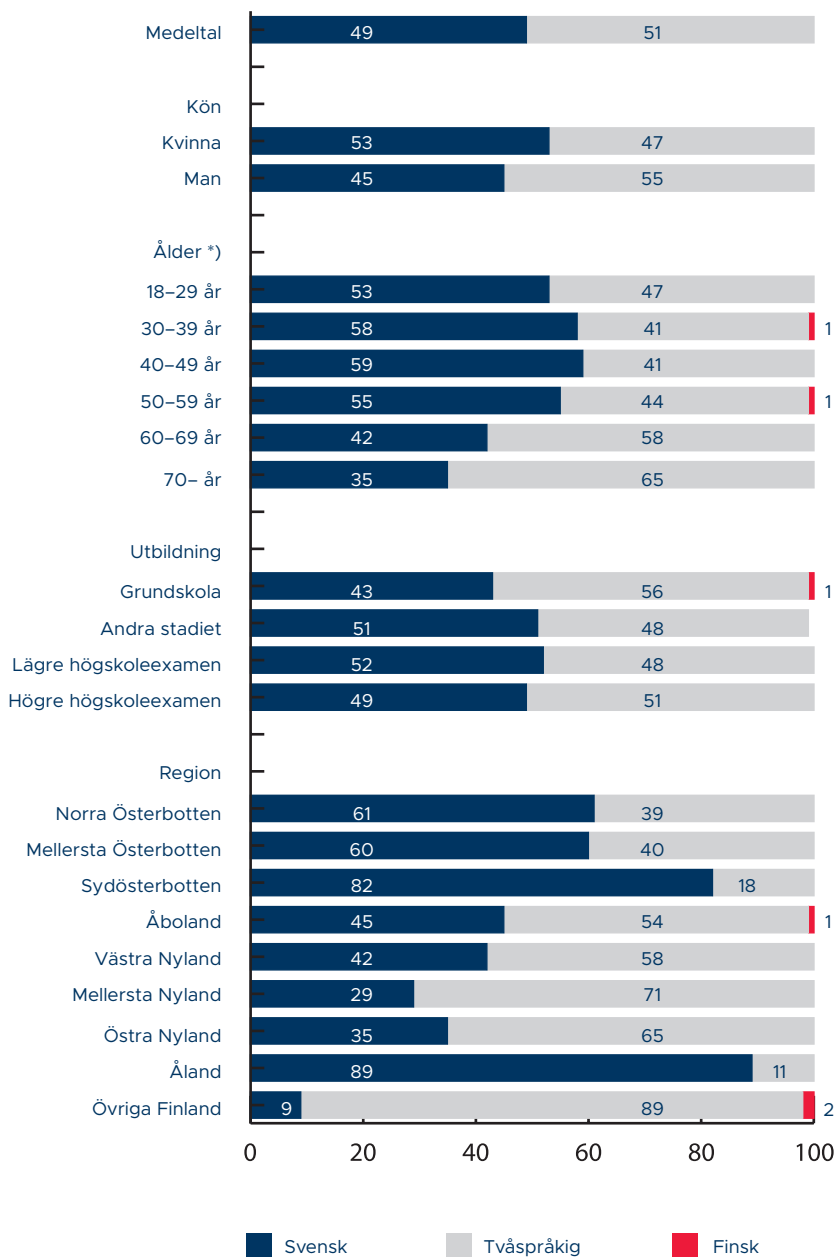
Svenskfinland är idag heterogenerare än förr. Även om österbottningarna är mer svenska än nylänningarna finns det både mer och mindre svenskspråkiga miljöer i alla regioner (Herberts 2008; Sundback 2010). Även om svenska språket är kanske det viktigaste kulturella särdraget som skiljer finlandssvenskarna från finnarna utgör språket en allt mindre identifikationsfaktor för de allt fler tvåspråkiga individerna (Sundback 2010).

I förra kapitlet diskuterade Herberts utvecklingen av språkanvändningen och attityder till tvåspråkigheten över tid. I detta kapitel kommer jag att fokusera på att analysera huruvida det finns regionala skillnader mellan de olika finlandssvenska regionerna.

Hälften upplever sig som tvåspråkiga

I tidigare Barometer-undersökningar har frågan "Till vilken språkgrupp räknar du dig" ställts. Alternativen har varit svenska, finska, tvåspråkig, annat språk. I undersökningen 2019 hade frågan omformulerats till "Upplever du att du är..." med alternativen enspråkigt svensk, enspråkigt finsk, tvåspråkig. Även om innebörden i dessa två frågor är något olika och därmed inte kan jämföras rakt av ger de båda en uppskattning av hur tvåspråkiga vi uppfattar oss själva. Den egna upplevelsen av språkgruppstillhörighet är det centrala i båda frågorna även om det finns en nyansskillnad i frågornas formulering. Det finns även en skillnad i antalet

Upplevelse av språkgruppstillhörighet 2019.
Andelar i procent (n=3736).

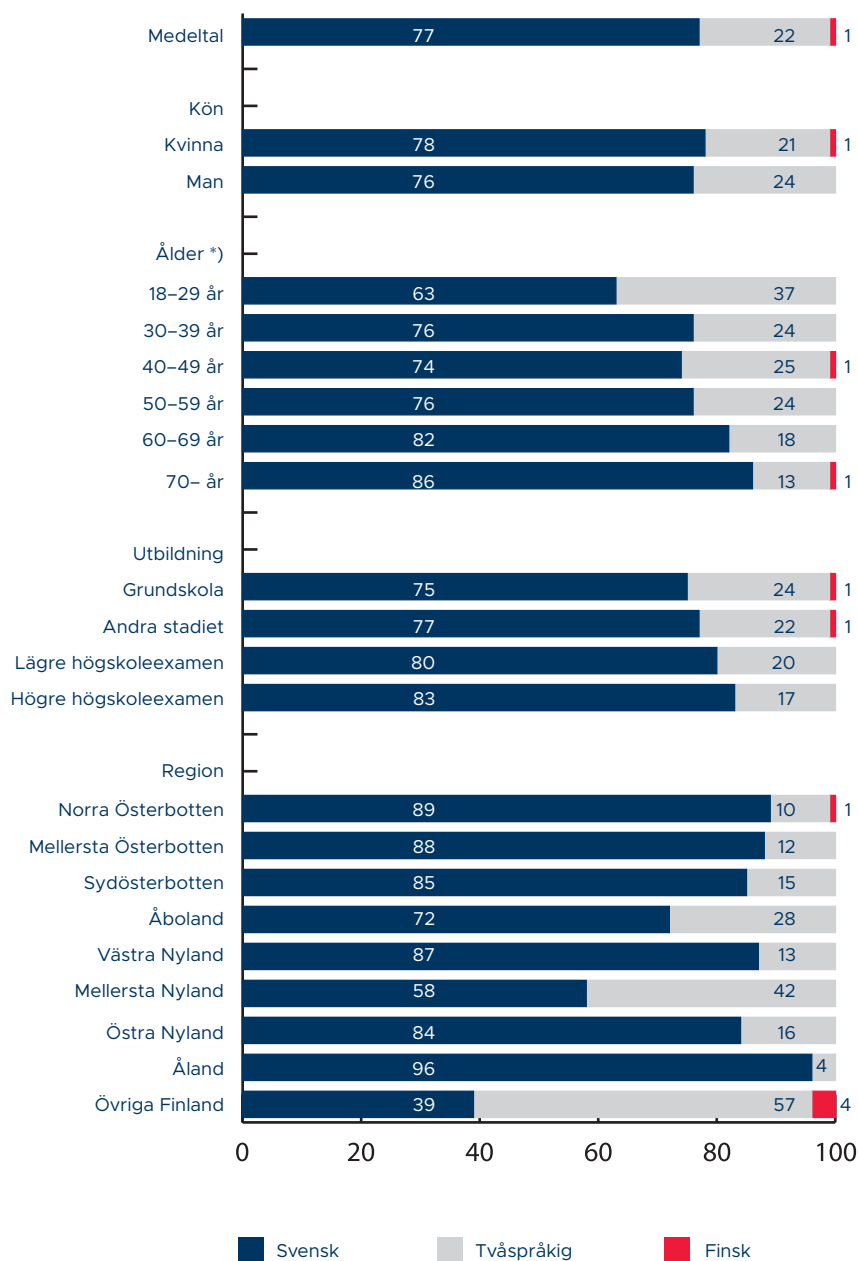

*) 2009: 18-24, 25-34, 35-44, 45-54, 55-64, 65-80
2009: n= 1060, 2019: n=3736

3.2

FIGUR 3.2

Språkgruppsidentifiering år 2009.
Andelar i procent (n=1060).

*) 2009: 18-24, 25-34, 35-44, 45-54, 55-64, 65-80

2009: n= 1060, 2019: n=3736

respondenter, för år 2019 ingår 3736 svar medan det för år 2009 ingår 1060 svar. I figur 3.1 framgår att år 2019 uppgav 51 procent att de upplever sig själv som tvåspråkig medan 49 procent uppgav att de upplever sig själv som enspråkigt svensk. Tio år tidigare, år 2009, räknade sig endast 22 procent som tvåspråkiga medan 77 procent uppgav att de räknar sig till den svenska språkgruppen (se figur 3.2). Ökningen (+ 29 %) från 22 till 51 procent kan delvis förklaras med frågans omformulering. Det torde vara lättare att uppleva sig som tvåspråkig än att identifiera sig som tvåspråkig, vilket gör att man skall vara försiktig när man jämför svaren på dessa två frågor. Å andra sidan kan det vara så att allt flera av oss lever i en tvåspråkig kontext och använder både finska och svenska i det dagliga livet och känner oss mer tvåspråkiga därav. Att uppleva sig själv som tvåspråkig betyder inte att betydelsen av finlandssvenskheten och det svenska i Finland skulle minska.

På basis av de öppna kommentarerna i Barometern 2019-enkäten verkar det inte finnas någon enhetlig konsensus kring hur tvåspråkighet skall definieras. En del skriver att för att vara tvåspråkig skall man ha fått båda språken hemifrån eller ha vuxit upp i en tvåspråkig miljö medan andra skriver att de känner sig tvåspråkiga eftersom de klarar sig bra på finska och använder finska dagligen. Många upplever sig som både enspråkigt svensk och tvåspråkig och anser att det beror på situationen, t.ex. på jobbet upplever de sig som tvåspråkiga men hemma som enspråkigt svenska. Många skriver också att de inte upplever sig som helt tvåspråkiga men inte som helt enspråkigt svenska heller.

Det finns stora regionala skillnader. Det är framförallt i Nyland och speciellt i huvudstadsregionen där andelen tvåspråkiga är stor (Mellersta Nyland 71 %) men även i Åboland (54 %). Svenskspråkiga som bor på finskspråkiga orter är av naturliga orsaker mer tvåspråkiga. Minst andel tvåspråkiga bor det enligt dessa siffror på Åland där 11 procent och i Sydösterbotten där endast 18 procent upplever sig som tvåspråkiga. De regionala skillnaderna var märkbara också år 2009. Vi ser även att personer över 60 år tenderar att vara mer tvåspråkiga än yngre personer. En större andel av männen (55 %) än av kvinnorna (47 %) upplever sig som tvåspråkiga.

Det är naturligtvis en fördel att många är tvåspråkiga, eftersom tvåspråkiga personer klarar sig bra på båda språken och därför kan fungera som en buffert och ett kitt mellan finsk- och svenskspråkiga. De är språkkameleonter som kan översätta, tolka och finnas tillhands i situationer som annars kunde bli svåra. Å andra sidan kan enspråkiga svenska lösningar förbises eller upplevas som onödiga ifall en stor del av befolkningen är tvåspråkig. Detta kan vara problematiskt för de som inte klarar sig på båda språken.

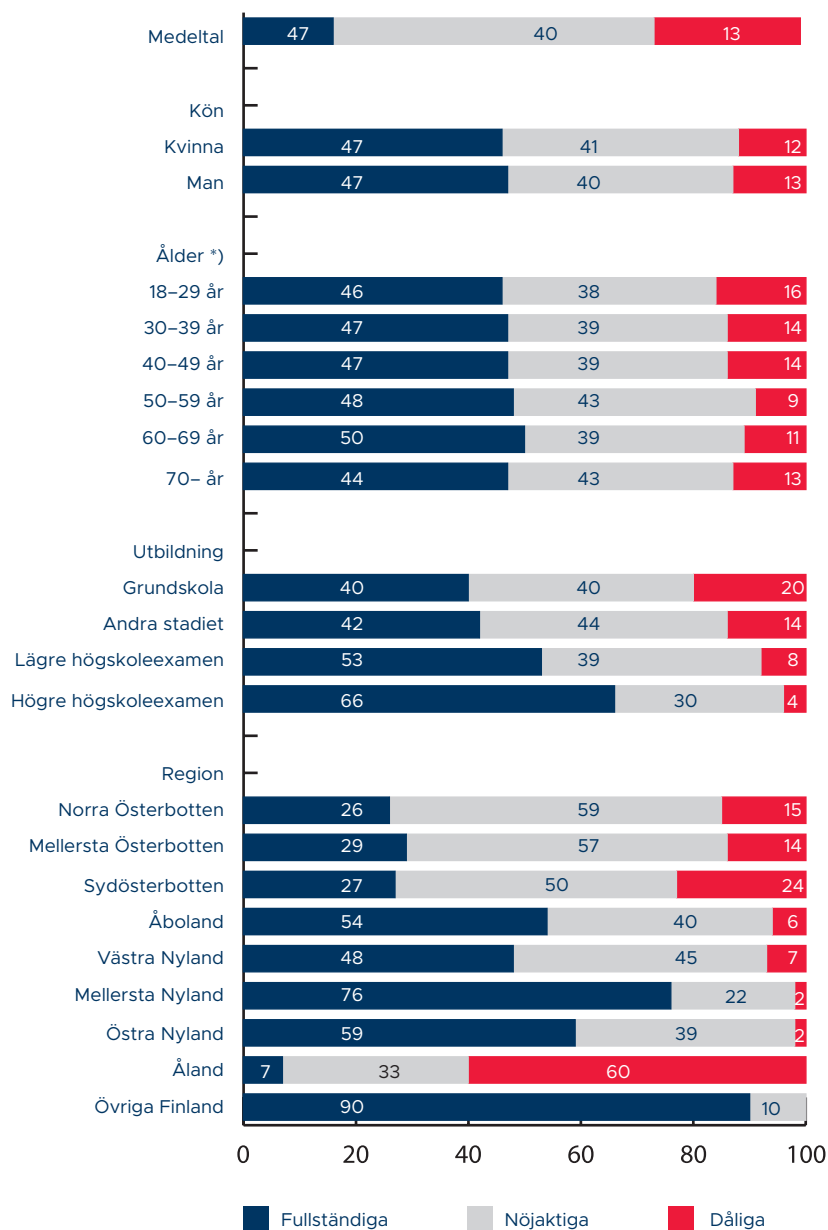
I rapporten "opinioner och trender i Svenskfinland" (2008) och i det föregående kapitlet använder Herberts kunskaperna i finska som ett mått på tvåspråkighet. I Barometern lydde frågan: "Hur bra anser du dig kunna finska?" Svarsalternativen var "fullständigt, nästan fullständigt, tillfredsställande, nöjaktigt, dåligt och inte alls". I figur 3.3 har svarsalternativen reducerats till fullständiga (fullständigt och nästan fullständigt), nöjaktiga (tillfredsställande och nöjaktigt) och dåliga (dåligt och inte alls) finskakunskaper. Även om en person i Helsingfors troligtvis ställer högre krav på sina finskakunskaper än en person i Närpes eller på Åland och detta i någon mån påverkar den subjektiva bedömningen är det intressant

3.3

FIGUR 3.3

Finska kunskaper år 2019. Andelar i procent.

*) 2009: 18-24, 25-34, 35-44, 45-54, 55-64, 65-80

2009: n= 1060, 2019: n=3736

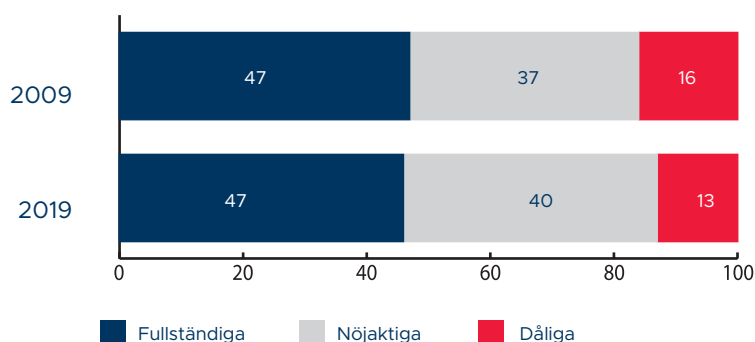
att jämföra regionerna med varandra. Föga förvånande återfinns de personer med bäst finskakunskaper i Mellersta Nyland. Sämre är finskakunskaperna i Österbotten och på Åland. Äldre personer har något bättre finskakunskaper än yngre personer. Det samma gäller personer med högre utbildning.

I figur 3.4 finns en jämförelse av finskakunskaperna över tid. Vi ser att andelen med fullständiga kunskaper har hållits oförändrad. Däremot har andelen som anser sig ha nöjaktiga kunskaper i finska ökat med tre procentenheter under 10 år. Andelen som upplever sina finskakunskaper som dåliga har minskat med tre procentenheter. Fler personer pratar bättre finska idag än för 10 år sedan. Det framgår inte av tabellen men ser vi på utvecklingen regionvis kan det konstateras att finskakunskaperna har förbättrats i samtliga regioner förutom på Åland. Speciellt i Mellersta Österbotten, Sydösterbotten och Östra Nyland har finskakunskaperna förbättrats år 2009-2019.

3.4

FIGUR 3.4

Finskakunskaper år 2009 och 2019. Andelar i procent.

Attityder och språkanvändning

I Barometern ställdes flera frågor om språkanvändning. I tabell 3.1 finns svarsalternativen helt av samma åsikt och delvis av samma åsikt sammanslagna. Nästan 6 av 10 uppger att de byter till finska när det finns en finskspråkig i sällskapet. Nästan lika många uppger att de blir besvarade på finska hos myndigheter trots att de inleder på svenska. Nästan en tredjedel säger att de helst talar finska i kontakt med myndigheter. Det finns ändå stora regionala skillnader. Förutom i finskspråkiga regioner byter över 70 procent till finska när det finns en finskspråkig i sällskapet i Mellersta Nyland och Åboland. Lägst är andelen i Sydösterbotten där endast en tredjedel säger sig byta till finska. Över hälften i Mellersta Nyland uppger att de helst talar finska i kontakt med myndigheter medan endast 5 procent i Sydösterbotten uppger detsamma.

Språkanvändning 2019. Andelar i procent.

	I kontakt med statliga myndighe- ter talar jag helst finska (n=3722)	När jag inleder på svenska hos myn- digheter blir jag besvarad på finska (n=3734)	När det finns en finskspråkig i sällskapet brukar jag byta till finska (n=3714)
Totalt	30	57	59
Kön		**	
Kvinna	29	59	58
Man	31	55	60
Ålder	*	***	**
18–29 år	30	52	58
30–39 år	27	51	61
40–49 år	27	56	61
50–59 år	29	58	58
60–69 år	28	59	57
70– år	36	63	59
Utbildning	***	**	***
Grundskola	35	58	55
Andra stadiet	27	59	57
Lägre högskoleexamen	30	55	62
Högre högskoleexamen	35	50	68
Region	***	***	***
Norra Österbotten	11	52	55
Mellersta Österbotten	13	49	50
Sydösterbotten	5	44	33
Åboland	37	63	70
Västra Nyland	34	63	65
Mellersta Nyland	57	63	76
Östra Nyland	30	72	65
Åland	3	38	18
Övriga Finland	76	58	78
Språkgrupp	***	***	***
Enspråkigt svensk	10	54	41
Tvåspråkig	49	60	76

Tabellnot: Medelvärdesskillnaderna mellan grupperna är statistiskt signifikant: *p < 0.05; **p < 0.01; ***p < 0.001.

Även i de övriga österbottniska regionerna uppger endast en av tio att de helst pratar finska i kontakt med myndigheter. En större andel uppger dock att de blir besvarade på finska när de inleder på svenska. I Östra Nyland säger 72 procent att de blir besvarade på finska, i Västra och Mellersta Nyland samt Åboland uppger 63 procent detsamma. Lägst är andelen på Åland (38 %) och i Sydösterbotten (44 %). Den äldsta åldersgruppen uppger i högre grad att de helst talar finska med statliga myndigheter och att de blir besvarade på finska när de inleder på svenska. Personer med högst utbildning verkar vara mest benägna att byta till finska när det finns en finskspråkig i sällskapet.

I enlighet med förväntningarna ser vi också att tvåspråkiga i betydligt högre grad än svenskspråkiga byter till finska när någon i sällskapet pratar finska samt talar finska i kontakten med myndigheterna.

Sammanfattning

En stor del av finlandssvenskarna ser sig själva som tvåspråkiga. En majoritet av finlandssvenskarna byter till finska när det finns en finskspråkig i sällskapet och särskilt de tvåspråkiga. Även om finskakunskaperna har hållits relativt stabila de senaste 10 åren är det färre som anser sig kunna finska dåligt idag, jämfört med för 10 år sedan. Även om det finns en stor tilltro till svenska språkets framtid i Finland är det oroande att så många känner sig som en andra rangens medborgare när de talar svenska. Många känner sig också osäkra att prata finska då det hörs att de är svenskspråkiga. Så här skrev en av de som svarade på Barometern: "På helfinska orter är jag hellre tyst än låter de andra veta att jag inte är "en av dem" genom att använda min inkorrekt finska". Huruvida man vågar använda svenskan i samhället verkar ha ett samband dels med hur bra finska man kan men också med språkklimatet. Språkets status påverkar också attityden. Det är därför oerhört viktigt att skapa en god grund för ett positivt språkklimat och att få service på det egna språket hos myndigheterna. Det är viktigt både för rättssäkerheten och för de språkliga rättigheterna.

Samhörighet och identitet: Stabila mönster och några överraskningar

Siv Sandberg

Utgångspunkterna för det svenska i Finland varierar mellan Nyland, Åboland, Åland och Österbotten. Utöver att det finns stora variationer i svenskans och finskans ställning i lokalsamhället, är regionerna i Svenskfinland också olika när det gäller näringsstruktur och sociokulturell sammansättning. Därför är en viktig förutsättning för det arbete som görs inom de övergripande finlandssvenska institutionerna, som medierna, högskolorna, frivilligorganisationerna och Borgå stift, att det finns en tillräcklig samhörighet bland finlandssvenskarna och en vilja att hitta det som förenar svenskspråkiga i olika regioner. Urbaniseringen och globaliseringen, i kombination med förändringarna i familjernas språkliga struktur och det växande inslaget av flerspråkighet i samhället, har ibland rest frågetecken kring hur länge de finlandssvenska institutionerna kan bygga sin verksamhet på en tänkt och upplevd gemenskap mellan svenskspråkiga i olika delar av landet.

Avsikten med det här kapitlet är att analysera hur finlandssvenskarnas känsla av samhörighet med olika geografiska områden och befolkningsgrupper utvecklats under de senaste tio åren. Analysen bygger på data från den finlandssvenska Barometern 2009 och 2019. Kapitlets andra del går närmare in på hur upplevelsen av samhörighet i Barometerundersökningen 2019 varierar enligt region, kön och ålder. Analyserna utgår från två frågebatterier som ställdes i samma form 2009 och 2019 "I vilken utsträckning känner du samhörighet med följande länder/regioner?" och "I vilken utsträckning känner du samhörighet med följande grupper?". Jämförelsen över tid måste läsas med vissa förbehåll, eftersom antalet svar varierar mellan mättidpunkterna och undersökningarna 2009 och 2019 inte genomfördes på ett helt identiskt sätt.

På det övergripande planet är identitetsmönstren stabila över tid (tabell 4.1). De ger heller ingen grund till oro över att känslan av samhörighet mellan finlandssvenskarna skulle ha försvagats. Både 2009 och 2019 uttrycker 9 av 10 som svarat på Barometern att de känner en ganska eller mycket stark samhörighet med Svenskfinland. Under tioårsperioden har

andelen svarspersoner som upplever stark samhörighet med svenskspråkiga på andra orter till och med ökat en aning, från 78 till 84 procent. Däremot är det färre (53 %) 2019 än 2009 (62 %) som upplever att de i ganska eller mycket stor utsträckning känner samhörighet med Åland.

Upplevelsen av samhörighet med Finland och Sverige har hållits ungefär på samma nivå under den aktuella tioårsperioden. Den största förändringen har skett i samhörigheten med Norden och Europa, som stärkts under tidsperioden 2009–2019. Andelen som uttrycker samhörighet med Norden har stigit från 63 till 77 procent och andelen som i ganska eller mycket stor utsträckning känner samhörighet med Europa vuxit från 39 till 56 procent. Ett liknande mönster syns i frågan om samhörighet med grupper. Där har andelen som känner samhörighet med européer stigit från 21 till 40 procent och andelen som identifierar sig med rikssvenskar från 36 till 46 procent.

4.1

TABELL 4.1

Finlandssvenskarnas upplevelse av samhörighet med områden och grupper 2009 och 2019. Andel (%) som svarat ”i mycket stor utsträckning” eller ”i ganska stor utsträckning”.

	2009	2019
Svenskfinland	90	92
Åland	62	53
Finland	87	84
Sverige	56	59
Norden	63	77
Europa	39	56
Svenskspråkiga i hemkommunen	86	88
Svenskspråkiga på andra orter	78	84
Finskspråkiga i hemkommunen	47	53
Finskspråkiga på andra orter	22	33
Rikssvenskar	36	46
Européer	21	40
N =	1 064	3 757

En närmare analys av enkätmaterialen från 2019 klargör vissa variationer i hur finlandssvenskarna känner samhörighet med olika geografiska områden (tabell 4.2.). Upplevelsen av samhörighet med Svenskfinland är stark och konsekvent i alla regioner, i alla åldersgrupper och oberoende av kön. Det samma

gäller samhörigheten med Finland, med Åland som ett litet undantag. I synen på Åland går skiljelinjen mellan åldersgrupper snarare än mellan regioner. Personer yngre än 40 känner i klart lägre utsträckning samhörighet med Åland än personer i de äldre ålderskategorierna. Upplevelsen av samhörighet med Norden är stark i alla regioner, medan känslan av koppling till Sverige är starkare på Åland och i Österbotten än i resten av Svenskfinland. Nylänningar och invånare i övriga regioner – i praktiken svenskspråkiga som bor i enspråkigt finska kommuner – uttrycker en något starkare samhörighet med Europa än svarspersonerna i genomsnitt.

4.2

TABELL 4.2

I vilken utsträckning känner du samhörighet med följande länder/regioner? Andel (%) som svarat ”i mycket stor utsträckning” eller ”i ganska stor utsträckning” enligt region, kön och ålder 2019.

	Svensk-finland	Åland	Finland	Sverige	Norden	Europa
Region						
Österbotten (n = 1 212)	96	50	84	66	78	51
Åboland (n = 337)	93	49	90	50	76	56
Nyland (n = 1 648)	92	49	88	56	77	59
Åland (n = 340)	82	97	69	67	79	56
Övriga regioner (n=144)	79	39	83	45	65	62
Kön						
Kvinna (n = 1 859)	93	51	84	59	77	55
Man (n= 1 826)	90	56	85	60	77	56
Ålder						
18–29 år (n=647)	87	33	81	42	71	50
30–39 år (n=501)	90	34	85	45	74	52
40–49 år (n=515)	92	49	84	55	75	56
50–59 år (n=579)	93	58	82	61	77	57
60–69 år (n=599)	93	64	87	63	75	54
70–85 år (n=846)	95	73	87	80	84	63
Totalt	92	53	84	59	77	56

I analysen av hur upplevelsen av samhörighet med olika språkgrupper varierar enligt region, kön och ålder (tabell 4.3.) framträder variationen i språklig verklighet mellan olika delar av Svenskfinland. Bland de österbottniska svarspersonerna framträder en identitet som är tydligt språkligt baserad: man

I vilken utsträckning känner du samhörighet med följande grupper?
Andel (%) som svarat ”i mycket stor utsträckning” eller ”i ganska stor utsträckning” enligt region, kön och ålder 2019.

	Svensk-språkiga i hem-kommunen	Svensk-språkiga på andra orter	Finskspråkiga i hem-kommunen	Finskspråkiga på andra orter	Riks-svenskar	Européer
Region						
Österbotten (n = 1 212)	96	92	45	26	53	35
Åboland (n = 337)	85	84	55	34	38	36
Nyland (n = 1 648)	86	78	61	37	42	43
Åland (n = 340)	97	94	31	22	61	41
Övriga regioner (n=144)	31	63	77	66	30	47
Kön						
Kvinna (n = 1 859)	88	84	51	31	46	31
Man (n= 1 826)	88	85	55	35	47	31
Ålder						
18–29 år (n= 637)	82	78	38	22	29	34
30–39 år (n=499)	86	84	47	27	33	31
40–49 år (n=516)	88	84	49	32	42	41
50–59 år (n=579)	91	85	54	32	47	40
60–69 år (n=593)	90	86	60	38	52	42
70–85 år (n=854)	92	88	65	41	66	47
Totalt	88	84	53	33	46	40

identifierar sig mycket starkt med svenskspråkiga både i hemkommunen och på andra orter, men bara i begränsad utsträckning med finskspråkiga på hemorten. Åland uppvisar ett liknande mönster, men här är det värt att notera att Åland är enspråkigt svenskt och att det lokala finskspråkiga inslaget är litet. I Nyland och Åboland är känslan av samhörighet med svenskspråkiga oberoende av boningsort likaså stark, men många uttrycker också samhörighet med finskspråkiga på hemorten. Svenskspråkiga som bor i enspråkigt finska kommuner uttrycker överlag starkare samhörighet med finskspråkiga än med svenskspråkiga. De känner starkare samhörighet med svenskspråkiga på andra orter än sin egen, vilket kan förstås mot bakgrund av att de bor i kommuner där det svenskspråkiga inslaget är litet.

Upplevelsen av samhörighet med rikssvenskar är starkare på Åland och i Österbotten än den är i Nyland, i Åboland och i övriga Finland. Invånare i övriga Finland, på Åland och i Nyland uttrycker aningen oftare än i genomsnitt samhörighet med européer.

Analysen enligt åldersgrupp visar att 18-29-åringar inte avviker från de äldre ålderskategorierna när det gäller känslan av samhörighet med svenskspråkiga. Däremot uttrycker de en klart lägre grad av samhörighet med finskspråkiga i hemkommunen än svarspersoner i de äldre ålderskategorierna. En möjlig förklaring till de yngre svarspersonerna inte känner lika stor samhörighet med andra språkgrupper och regioner som de äldre, är att de har mindre erfarenhet av växelverkan med personer utanför den egna gruppen.

Sammantaget visar analysen på en nästan förvånande stark och stabil samhörighet med Svenskfinland och med svenskspråkiga personer både i hemkommunen och på andra orter. Mönstret är stabilt oberoende av tidpunkt, region och åldersgrupp. Ett avvikande mönster kan noteras för Åland, som sedan 2009 blivit lite mer främmande för övriga finlandssvenskar, samtidigt som Åland också framstår som mest obekant för yngre åldersgrupper. Ålänningarna själva uttrycker däremot en relativt stark samhörighet både med Svenskfinland och Finland.

Uppfattningarna om samhörigheten med finskspråkiga avspeglar svarspersonernas dagliga språkmiljö, medan de allt vardagligare kontakterna med andra länder, som märks i en allt mer integrerad nordisk arbetsmarknad, ger avtryck i hur finlandssvenskarnas samhörighet med Norden och Europa utvecklats under de senaste tio åren.

Tillit bland finlandssvenskar. Vem litar på vem?

Claus Stolpe

*"Jäär e' vi glad'. Arbeitar ilag. Vi plöjer, sår och harvar.
Jär live' lätt. Allting gaar rätt. Å vi ha' skoti bort all' skarvar."
("Här är man glad. Arbetar i lag. Vi plöjer, sår och harvar.
Gör livet lätt. Allting går rätt. Och vi har skjutit alla skarvar.")
("Hitton litton", KAJ, musikalen "Gambämark", 2018)*

Humorgruppen KAJ stod vintern 2018–19 för en av de största publik-succéerna i Wasa Teaters historia. Musikalen "Gambämark" handlar om en österbottensk by som förklarat sig självständig och dessutom avskärmat sig från omvärlden. Skarvarna har man gjort sig av med. Sånt möjliggörs då man får bestämma själv. Allt jobb sker på "talko"; det vill säga att man gör saker tillsammans utan att någon förväntar sig att bli avlönad. Sammanhållningen är fantastisk och alla trivs förträffligt. Så verkar det åtminstone. Men gick allting "som på Strömsö"? Under ytan jäser det. Avigsidorna framträder vart efter. Den sociala kontrollen utmanar det sociala kapitalet. Alla förväntas ha samma värderingar.

Men hur ser verkligheten ut bland finlandssvenskarna? De siffror jag har till förfogande erbjuder överlag ingen chockartad läsning. Men likväl kan statistiken följas upp via några kommentarer. I figuren och tabellen nedan framgår vilken typ av tilltro som folk har gentemot sju olika kategorier av individer. Att siffrorna i figuren inte är helt identiska med siffrorna i tabellen har att göra med huruvida man räknar med kategorin "kan inte säga" eller inte. Dessutom har kategorierna "våldigt mycket" och "ganska mycket" slagits samman i tabellen. I den löpande texten utgår jag i regel från tabellen, såvida inget annat preciseras. Enklast så.

Den största skillnaden då man jämför olika kategorier av finlandssvenskar märker man med avseende på folks utbildning. Ju högre utbildning, desto mer litar man på andra människor.

Föga förvånande är folk mindre försiktiga i sin inställning gentemot familjemedlemmar och vänner jämfört med till främlingar. Världen är dock

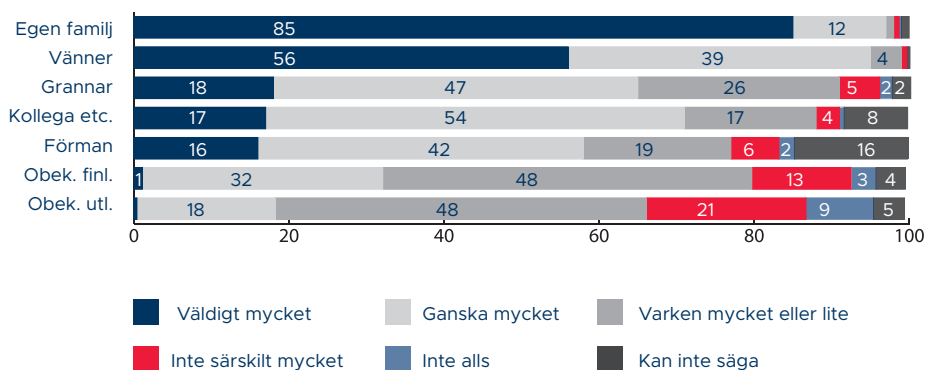
inte så pass okomplicerad att alla ens skulle våga lita på medlemmarna i sin egen familj. Den saken är bekant via en del tragikomiska anekdoter som jag har tagit del av från när och fjärran. Nog sagt om den saken här och nu. Endast 3 procent har kryssat för något annat än de två mest smickrande alternativen (inte särskilt mycket eller inte alls). Hela 85 procent har dock uppgett att de litar väldigt mycket på sina närmaste. 95 procent litar på sina vänner. Här finns dock en viss förskjutning jämfört med tilltron till familjemedlemmarna. Det är något över hälften som säger sig lite väldigt mycket på sina vänner medan strax under två femtedelar litar ganska mycket.

Grannfejder har vi väl alla hört talas om. I vissa fall med rätt besynnerliga förtecken. Men överlag tycks samspelet fungera rätt väl. Endast 7 procent av de som har medverkat påpekar att tilltron till grannarna överlag inte är särdeles fördelaktig. Två tredjedelar upplever att de överlag kan lita på grannarna medan en fjärdedel förhåller sig tämligen neutrala i det här avseende. Nära en femtedel hyser en stor tilltro till grannarna. Tilltron till grannarna ligger på ungefär samma nivå som tilltron till kollegor, studiekamrater och liknande. En majoritet tycks även ha en åtminstone hyfsat god relation till sin förman. Till den här kategorin hör såväl "arbetsledare" som "chef".

5.1

FIGUR 5.1

Förtroende för olika kategorier av personer.
Andelar i procent.

Förtroendet är lägre för människor som vi inte känner. Utlänningar som man inte är bekant med sedan tidigare känns mer främmande än inhemska främlingar. En tredjedel respektive strax under en femtedel litar inte på utlänningar respektive finländare. Andelen är nästan dubbelt högre med avseende på utlänningar än gentemot finländare. Med avseende på de här båda grupperna är det ungefär hälften som inte vill ta ställning. Kanske inget dramatiskt i detta? Flyttar jag till ett främmande ställe förväntar jag mig inte att folk intuitivt skall inse vilken förträfflig prick jag är. Jag torde åtminstone för egen del uppleva att jag är belagd med en viss bevisbörda. Förtroende är inte en hyllvara. Det är något som man gör sig förtjänt av.

Tilltro till olika personkategorier (procentuella andelen med väldigt och ganska mycket tilltro).

	Familjen	Vänner	Grannar	Arbets- och studie- kamrater	Chef, förman	Obekanta finländare	Obekanta utlänningar
Medeltal	97	95	65	71	58	33	18
Kön		***	*			**	***
Män	98	93	67	71	59	35	20
Kvinnor	97	96	63	71	56	30	17
Region	**		***	***	**	***	*
Österbotten	98	94	71	73	61	30	16
Åboland	99	96	63	68	58	35	21
Nyland	97	95	61	71	56	32	19
Åland	97	94	68	71	56	38	21
Övriga regioner	96	89	55	63	45	38	19
Ålder	***	***	***	***	***	***	***
18-29	94	93	45	79	66	38	19
30-39	99	95	61	82	71	37	21
40-49	99	97	68	78	63	33	17
50-59	96	93	64	74	62	35	21
60-69	97	96	74	69	54	30	17
70+	99	94	74	55	39	26	16
Utbildning	***	***		***	***	***	***
Grundskola	96	91	64	53	44	24	17
Andra stadiet	97	95	65	73	57	31	15
Lägre högskole- examen	99	96	64	80	66	37	21
Högre högskole- examen	99	98	69	85	70	48	29
Kommuntyp			***			***	
Landsbygds- kommun	98	94	74	72	61	32	18
Tätortskommun	97	95	71	71	57	30	16
Urban kommun	97	95	59	71	56	34	19

Tabellnot: Skillnaden mellan grupperna är statistiskt signifikant (Chi-square test): *p < 0.05; **p < 0.01; ***p < 0.001.

Här känns det intressant att jämföra män och kvinnor respektive olika delar av landet. Kvinnor litar mer på sina vänner medan män litar mer på sina grannar samt obekanta. Skillnaden är statistiskt säkerställd. Men den är ingalunda exceptionell.

Sett till olika delar av landet handlar det om fem regioner: Nyland, Österbotten, Åland, Åboland och övriga regioner. Om vi exempelvis ser på tilltron till de närmaste så upplever 86 procent av österbottningarna att man kan lita "väldigt mycket" på dessa medan siffran för "övriga regioner" är 78 procent. Å andra sidan är värdena för "ganska mycket" 11 respektive 18 procent. Något som i sin tur innebär att vi får 98 respektive 96 procent på frågan om man litar "väldigt mycket" eller åtminstone "ganska mycket" på sina närmaste familjemedlemmar.

Österbottningen litar mer på sina grannar än fallet är med andra finlands-svenskar. Vågar vi tro att detta beror på att dessa i något högre utsträckning än mången annan har bott länge på samma plats? Ser vi på "kommuntyp" så är det helt klart att folk som bor i stadsmiljö känner mindre förtroende för sina grannar än fallet är med andra. Knappast förvånande. Det är mindre sannolikt att man ens känner de som bor i samma höghus. I någon mån litar österbottningen också mer på såväl förmannen som på arbets- och studiekamrater. Tilltron till vilt främmande människor är dock lägre i Österbotten jämfört med på annat håll.

Var ligger relevansen i att undersöka sånt här? Frågan ter sig självklar men kanske så även svaret? Ju mer tillit vi känner i förhållande till vår omgivning desto bättre mår vi väl? Å andra sidan blir besvikelsen desto större om det inte går som vi hade väntat oss. Som i "Gambämark", där den efter hand allt mer nyckfulla byhövdingen Kurt Byman plötsligt slår fast att termosflaskor tillverkade efter 1967 skall förbjudas. Samma öde drabbar sås som inte är brun. Bärplockningen får ske under endast en viss given dag. Etcetera. Vi talar här om baksidan av det sociala kapitalet. Konformismen gick för långt. Alla förväntades tycka och tänka likadant. Inte minst i förhållande till Kurt Byman.

Termen socialt kapital förknippas av många med Robert Putnam och hans verk "Bowling alone" (2000) (svensk titel: "Den ensamme bowlaren"). Ett nyckelord i sammanhanget utgörs av tillit. Eller socialt förtroende, om man så vill. Putnam betonar vikten av att delta i föreningsliv och annat som stöder mellanmänsklig tillit. Tanken är att såväl individen som samhället i stort gynnas av dylikt. Enklare att leva om vi inte per automatik utgår från att vi blir lurade av vare sig grannen, myndighetspersoner eller bilmekanikern. Den humoristiska titeln i Putnams bok syftar på att det knappast är så kul att bowla ensam. Putnams tes är att det sociala samspelet i USA har försvagats. Det finns för all del ett otal sätt på vilka man kan beskriva socialt kapital. Ett sätt att beskriva det hela är att som den svenske statsvetaren Bo Rothstein (2003) tala om "antalet kontakter multiplicerat med graden av förtroende i dessa kontakter".

Putnam var ingalunda först med att tala om vikten av socialt kapital. Men det hade varit bortglömt en längre tid. Begreppet myntades långt tidigare av Lyda Judson Hanifan (1916). Här talar vi inte om en teoretiker i sitt elfenbenstorn, utan om en delstatsinspektör för skolorna på landsbygden i West Virginia för något mer än ett sekel sedan. Tanken hisnar kring de utmaningar som den uppgiften kan ha medfört.

I ett försök att engagera lokalsamhället försökte han förklara vilka fördelar som en grundmurad tillit kunde medföra. De kännetecken och fördelar som

Hanifan beskrev kunde summeras enligt följande: Vardagen blir enklare för envar om tillvaron kännetecknas av god vilja, kamratskap, sympati och social samverkan mellan de individer och familjer som ingår i en social enhet. Socialt sett är en ensam individ hjälplös. Om personen däremot kommer i kontakt med sin granne, och dessa i sin tur kommer i kontakt med andra grannar, ackumuleras ett socialt kapital. Detta kan tillfredsställa dels individens sociala behov, dels kan det på sikt bidra till att levnadsförhållandena förbättras i det aktuella samhället som helhet. Samhället gynnas av känslan av gemenskap. Den enskilde individen kan å sin sida upptäcka att det finns en fördel i att ta del av olika sammanslutningar på orten och kan vid behov få hjälp av sina grannar.

Den åldersmässiga indelningen sker utgående från sex kategorier. De äldsta är över 70 år gamla, de yngsta är unga vuxna i åldern 18–29. I övrigt omfattar åldersspannet tio år per kategori. Här kunde man inflika att frågan om vilka relationer man har till sina studie- eller arbetskamrater alternativt till sin förmän av lätt insedda skäl blir svår att besvara för de som har gått i pension.

Tilliten till folk man inte känner tenderar att vara något större hos unga människor än hos äldre. Personligen hade jag förväntat mig en större diskrepans här. Eller för att tala klarspråk: att det med avseende på utlänningar skulle finnas en större skillnad mellan unga och gamla. Ju äldre man är, desto större är sannolikheten att man litar på sina grannar. Med avseende på annat folk som man har omkring sig i sin vardag råder det motsatta.

Ser vi på förtroendet för den närmaste familjekretsen så hittar vi lägst värden i den yngsta ålderskategorin. "Men det är kanske så det skall vara", löd min spontana tanke. Här vill jag ändå understryka att det handlar om strax över 70 procent för den mest smickrande kategorin (våldigt mycket tilltro) och nästan 20 procent för den följande (ganska mycket tilltro). I de övriga åldersgrupperna talar vi om 82–89 procent där tilltron klassas som "våldigt mycket" och 9–15 procent för "ganska mycket". I de äldsta ålderskategorierna handlar det om nära 100 procent totalt sett. Det här framgår inte av tabellen, men kan vara värt att notera. En annan detalj som inte framgår då vi slår ihop de två mest smickrande kategorierna med avseende på förtroendet för vänner är att dylikt verkar avta med stigande ålder. Beträffande förtroendet för vänner återfinner vi mellan 43 och 65 procent med avseende på "våldigt mycket".

Av någon

orsak är det folk strax under 60 som står för det lägsta värdet. Men totalt sett landar vi även där på strax över 90 procent sett till de två mest fördelaktiga kategorierna.

Yngre tenderar ha en något mer avog inställning till sina grannar än fallet är med de som är äldre. De som är 18–29 år uppvisar värden på 46 procent medan de fyra kategorier som berör de som är 60 år och äldre uppvisar siffror på en bit över 70 procent här. Det här styrs kanske av vilken boendeform man har? Viss skillnad om man bor på hyra och folk flyttar av och an jämfört med om man har en kåk där man bott länge och har lärt känna grannarna? Ja, givet att man är i den lyckliga situationen att

man har bra grannar. Strängt taget har jag för egen del tyckt om mina grannar alltsedan jag var 26 år och köpte eget. Innan dess kunde det ibland vara lite si och så med den saken.

Det går inte alltid "som på Strömsö". Inte ens i Gambämark. Må sedan gälla med avseende på grannar, folk man inte känner från förr eller vänner som visat sig vara opålitliga. Men det oaktat ligger det mycket i det tidigare nämnda resonemang som Hanifan framförde redan 1916. Tillvaron blir enklare om vi vågar lite på folk. Men dylikt är inget som kommer per automatik.

Det politiska förtroendet i Ankdammen

Thomas Karv

Inledning

Detta kapitel analyserar finlandssvenskarnas tillit till olika samhällsinstitutioner. Detta görs genom att mäta det s.k. politiska förtroendet. I generella termer indikerar förekomsten av ett högt politiskt förtroende att individer/grupper hyser stark tilltro till att olika samhällsinstitutioner fungerar i enlighet med samhällets bästa och det politiska förtroendet indikerar därmed en form av system stöd (Easton 1965). Tidigare studier har även visat att det existerar ett positivt samband mellan ett politiskt förtroende och andra samhällspositiva egenskaper, både på aggregerad och på individuell nivå. Ett högt politiskt förtroende hänger t.ex. ihop med högre valdeltagande, politiskt deltagande, socialt kapital och tillfredsställelse med hur demokratin fungerar (Anderson & Guillory 1997; Grönlund & Setälä 2007; Bäck & Kestilä-Kekkonen 2009; Hooghe & Marien 2013). Ett politiskt förtroende anses därtill förena medborgarna med det politiska system som existerar för att representera dem och förekomsten av ett politiskt förtroende anses därför vara av existentiell betydelse för samhällsfreden (Mishler & Rose 2001). Det politiska förtroendet har även beskrivits som ett lim som håller ihop politiska system som utgår från folkviljan (dvs. demokratier) och samtidigt också något som möjliggör att medborgare frivilligt kan acceptera politiska beslut som går emot deras egna preferenser (Van der Meer 2010). Genom att mäta aggregerade förtroendenivåer inom ett samhälle/stat är det därmed möjligt att beskriva hur stödet för specifika politiker/institutioner ser ut, men även beskriva hur medborgare förhåller sig till den generella samhällsutvecklingen. Det politiska förtroendet är därmed något som varierar över tid i enlighet med den rådande samhällsutvecklingen och därmed kan det politiska förtroendet fungera som en termometer för att mäta samhällstillståndet. När det politiska förtroendet sjunker signalerar det ett tilltagande missnöje, men när det politiska förtroendet stiger signalerar det en ökad tillfredsställelse med samhällsutvecklingen.

Det politiska förtroendet har varit på nedgång inom den s.k. västvärlden redan under en längre tid, och detta är en trend som till viss del även har noterats i Finland (Norris 2011). Trots att det politiska förtroendet har sjunkit i Finland kännetecknas dock fortsättningsvis Finland, tillsammans

med de övriga nordiska länderna, av en relativt hög politisk förtroendenivå i jämförelse med resten av Europa. Detta gäller både gentemot de nationella politiska institutionerna (Söderlund 2019) samt gentemot överstatliga institutioner såsom den Europeiska Unionen (EU) (Karv 2019). En intressant iakttagelse är dock att det politiska förtroendet hos finlandssvenskar har visat sig vara aningen högre än hos den finsktalande majoritetsbefolkningen (Grönlund & Isaksson 2008; Bäck 2019). Syftet med detta kapitel är att i ljuset av resultaten från Barometern 2019 redogöra för det politiska förtroendet hos den finlandssvenska befolkningen samt kartlägga hur förtroendet skiljer sig mellan politiska samhällsinstitutioner/grupper (i fortsättningen aktörer) utgående från diverse bakgrundsfaktorer (region, ålder, utbildning, kön). Avslutningsvis kommer kapitlet även att se på hur det politiska förtroendet har utvecklats över tid (2002–2019) utgående från data insamlat av de tidigare upplagorna av Barometern.

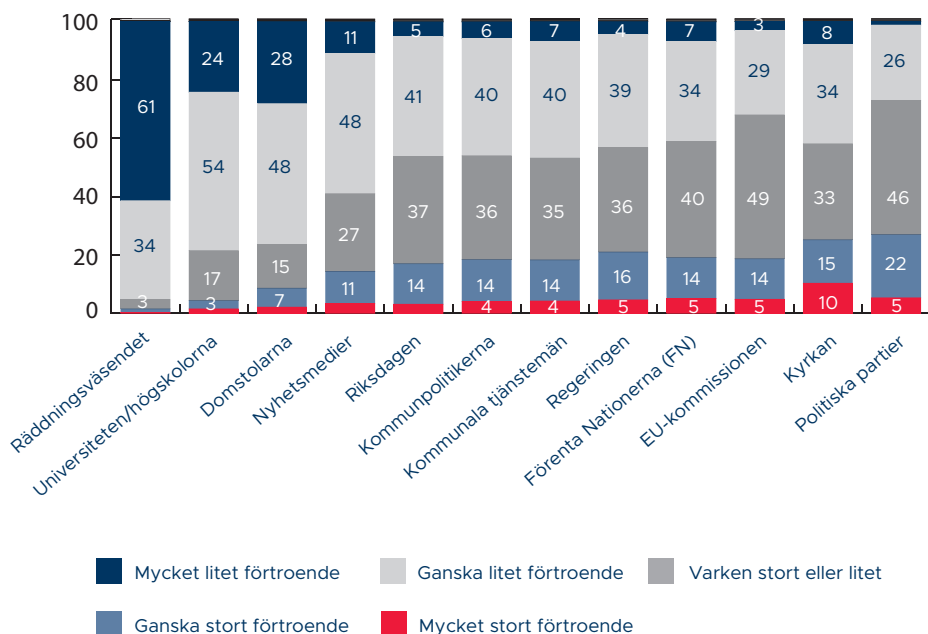
Analys

Frågeformuläret för Barometern 2019 innehöll ett block med frågor kring hur respondenten förhåller sig till olika samhällsinstitutioner. Frågan formulerades som: "Hur stort förtroende har du för det sätt på vilket följande samhällsinstitutioner och grupper sköter sitt arbete?" Respondenten ombads ange hur stort förtroende denne hade för respektive aktör baserat på svarsalternativ kategorierna: "Mycket stort förtroende", "Ganska stort förtroende", "Varken stort eller litet förtroende", "Ganska litet förtroende" eller "Mycket litet förtroende". Frågeformuläret inkluderade ett antal aktörer på olika institutionella nivåer, vilka i stora drag kan kategoriseras antingen som internationella (EU-kommissionen, Förenta Nationerna), nationella (riksdagen, regeringen, politiska partier), lokala (kommunpolitiker, kommunala tjänstemän) eller övriga samhällsinstitutioner (räddningsväsendet, universiteten, domstolarna, nyhetsmedier, kyrkan). I och med inkluderingen av ett stort antal aktörer på olika institutionella nivåer är det möjligt att identifiera variationer i hur den finlandssvenska befolkningen förhåller sig till deras politiska miljö. I figur 6.1 redovisas deskriptiva resultat, baserat på procentuella andelar av svarsalternativen och presenterat utgående från att aktören med högst aggregerad förtroendenivå placerats längst till vänster och aktören med lägst aggregerad förtroendenivå placerats längst till höger.

Utgående från dessa resultat är räddningsväsendet den aktör som finlandssvenskarna hyser störst förtroende för, följt av universiteten, domstolarna och nyhetsmedierna. Minst förtroende har finlandssvenskarna för politiska partier, kyrkan och EU-kommissionen. Här bör dock påpekas att resultaten tyder på att finlandssvenskarna generellt sett har ett väldigt högt politiskt förtroende. Detta baserat på att det var en väldigt låg andel som hade svarat att de hade antingen mycket litet eller ganska litet förtroende för de olika aktörerna. Endast i fallet med politiska partier ansåg mer än en fjärdedel att de hade mycket litet eller ganska litet förtroende. Det att förtroendet för politiska partier var lägst är heller inte förvånande, utan helt i enlighet med tidigare forskning som har visat att politiska partier tenderar att placera sig som den minst förtroendeingivande aktören i liknande undersökningar (Bäck 2019). Därtill bör det även tilläggas att den andel som hade "varken stort eller litet" förtroende, med andra ord den neutrala gruppen, var ett av de två mest

6.1 FIGUR 6.1

Tilltro till olika aktörer (procentuella andelar).

använda svarsalternativen för åtta av elva aktörer. Detta kan vara en indikation på antingen en utbredd likgiltighet, alternativt beslutsångest, hos en stor del av de svarande.

Utgående från de bakgrundsfrågor som respondenterna besvarat går det även att presentera förtroendenivåer för de olika aktörerna baserat på antingen kön, region, kommuntyp, ålder eller utbildningsnivå. Detta möjliggör en övergripande analys kring hur det politiska förtroendet varierar i ljuset av bakgrundsfaktorer. I tabell 6.1 presenteras därmed resultaten utgående från fem regioner (Österbotten, Åboland, Nyland, Åland och övriga), sex ålderskategorier, fyra utbildningsnivåer, tre kommuntyper och kön. För att underlätta resultatredovisningen anger värdena i tabellen ett medelvärde baserat på de fem svarskategorierna för förtroendenivå, med en skala som går från 0–4, var 0 indikerar "mycket litet förtroende" och 4 indikerar "mycket stort förtroende". De värden som anges i tabellen indikerar ett medeltal för förtroendenivå baserat på bakgrundsvariabel och aktör, och ett högre medelvärde indikerar därmed en högre aggregerad förtroendenivå för aktören inom den specifika kategorin. Resultaten presenteras utgående från att den aktören med högst aggregerad förtroendenivå placerats längst till vänster och den aktör med lägst aggregerad förtroendenivå placerats längst till höger. I denna tabell ingår inte värden för de politiska aktörer som hörde till gruppen "övriga",

i och med att fokus här är på de mer konkreta politiska institutionerna i enlighet med kapitlets övergripande syfte.

Utgående från bakgrundsfaktorerna finns det en del intressanta iakttagelser värda att lyfta upp. Inledningsvis kan det konstateras att det knappt verkar förekomma några större skillnader mellan könen. Det samma gäller även regional tillhörighet, där det enda uppseendeväckande är att respondenter från Åboland verkar mer kritiskt inställda gentemot kommunpolitiker och kommunala tjänstemän än inom övriga regioner. Angående kommunstorlek verkar respondenter från landsbygdskommuner uppvisa ett högre förtroende för kommunpolitiker och kommunala tjänstemän, medan respondenter från urbanskommuner uppvisar ett högre förtroende för överstatliga institutioner som Förenta Nationerna (FN) och EU-kommissionen. När det kommer till åldersbaserade variationer verkar den yngsta- och den äldsta ålderskategorin uppvisa det högsta politiska förtroendet, generellt sett. I enlighet med tidigare studier kunde det förväntas att högre utbildningsnivå också hänger ihop med ett högre politiskt förtroende (Grönlund & Isaksson 2008; Hakhverdian & Mayne 2012), vilket också resultaten redovisade i denna tabell understöder, och detta oberoende av aktör.

För att i grova drag kunna kontrollera att medelvärdesvariationerna inom bakgrundsfaktorkategorierna också är statistiskt signifikanta utfördes även en envägs variansanalys (ANOVA) mellan förtroendeaktören och bakgrundsvariablerna. Om värdet från variansanalysen är under 0.05 var resultatet signifikant med 95 procent säkerhet, under 0.01 signifikant med 99 procent säkerhet och under 0.001 signifikant med 99.9 procent säkerhet. Om värdet var statistiskt signifikant går det därmed att fastställa att medelvärdesskillnader i förtroendet utgående från bakgrundsfaktorn med minst 95 procent säkerhet inte beror på slumpen. Resultaten visade att endast region och utbildningsnivå var statistiskt signifikanta variabler för att förklara skillnader i förtroendet för samtliga aktörer. Kön var den bakgrundsfaktor som tenderade att ha minst generell betydelse för förtroendet.

För en del av aktörerna fanns det även möjligheter att titta närmare på den longitudinella utvecklingen i förtroendenivåer under perioden 2002–2019. Därför presenteras slutligen även en generell överblick kring hur det politiska förtroendet har utvecklats över tid i figur 6.2, utgående från de medelvärden som använts i tabell 6.1.

Även här finns ett antal intressanta iakttagelser värda att lyfta upp. Framför allt tyder resultaten på att det politiska förtroendet har stigit, eller bibehållits, över tid bland den finlandssvenska befolkningen. Detta gäller samtliga aktörer som har inkluderats regelbundet i Barometer-undersökningarna. Därtill tyder den longitudinella utvecklingen på att det inte förekommer några större variationer i det politiska förtroendet över tid, vilket indikerar att det politiska förtroendet bland finlandssvenskar får anses vara väldigt stabilt. Det är även svårt att i detta skede förklara varför en märkbar ökning i det politiska förtroendet verkar ha ägt rum mellan 2014 och 2019. En tänkbar förklaring kunde dock vara att regerings-skiftet 2019 kan ha bidragit till ett uppsving under den period när materialet samlades in. Dock går det inte att dra alltför stora slutsatser kring trender baserat på dessa resultat i och med att den föregående mätningen ägde rum flera år tillbaka i tiden.

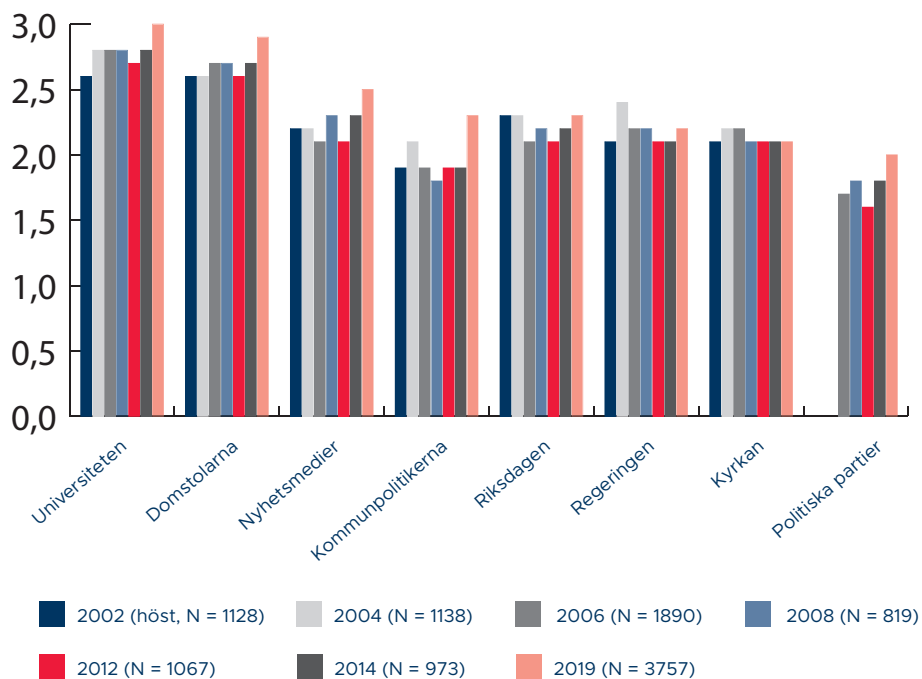

Politiskt förtroende (medelvärde 0–4) enligt bakgrundsvariabler.

	Riks- dagen	Kommunal politiker	Kommunala tjänstemän	Regeringen	Förenade Nationerna	EU- kommissionen	Politiska partier
Medelvärde	2.3	2.3	2.3	2.2	2.2	2.1	2.0
Kön		***	**		***		***
Kvinna	2.3	2.2	2.3	2.2	2.3	2.1	2.0
Man	2.3	2.4	2.4	2.2	2.1	2.1	1.9
Region	***	***	***	***	*	***	***
Österbotten	2.3	2.4	2.4	2.2	2.2	2.0	2.0
Åboland	2.3	2.0	2.1	2.2	2.3	2.2	2.0
Nyland	2.3	2.3	2.2	2.2	2.3	2.2	1.9
Åland	2.5	2.5	2.5	2.4	2.3	2.1	2.2
Övriga	2.1	2.0	2.1	1.9	2.1	2.0	1.6
Kommuntyp		***	***	*	***	***	**
Landsbygds- kommun	2.4	2.6	2.6	2.3	2.2	2.0	2.0
Tätorts- kommun	2.3	2.2	2.2	2.2	2.1	2.1	1.9
Urban- kommun	2.3	2.2	2.2	2.2	2.3	2.2	1.9
Ålder	*	***	***		***	***	***
18 - 29	2.3	2.2	2.3	2.2	2.4	2.2	2.1
30 - 39	2.3	2.2	2.2	2.2	2.4	2.1	2.0
40 - 49	2.3	2.2	2.3	2.3	2.3	2.1	2.0
50 - 59	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.0	1.9
60 - 69	2.4	2.4	2.5	2.3	2.1	2.1	1.9
70+	2.3	2.4	2.4	2.3	2.1	2.2	1.9
Utbildnings- nivå	***	***	***	***	***	***	***
Grundskola	2.1	2.2	2.3	2.1	2.0	2.0	1.8
Andra stadiet	2.3	2.3	2.3	2.2	2.3	2.1	2.0
Lägre högsk.	2.5	2.4	2.4	2.4	2.4	2.3	2.1
Högre högsk.	2.7	2.4	2.5	2.5	2.5	2.4	2.1

Tabellnot: "Hur stort förtroende har du för det sätt på vilket följande samhällsinstitutioner och grupper sköter sitt arbete? Mycket stort förtroende (1), Ganska stort förtroende (2), Varken stort eller litet förtroende (3), Ganska litet förtroende (4) eller Mycket litet förtroende (5)." Skalan omkodad så att den går från "Mycket litet förtroende" (0) till "Mycket stort förtroende" (4), vilket innebär att ett högre medelvärde indikerar ett högre förtroende. Medelvärdesskillnaden mellan grupperna är statistiskt signifikant: *p < 0.05; **p < 0.01; ***p < 0.001.

Det politiska förtroendet (medelvärde 0–4) över tid (Barometern 2002–2019).

Tabellnot: Data för 2010 saknas. 2002–2012 med oviktad data.

Sammanfattning

Detta kapitel har endast skrapat på ytan på ett forskningsområde som förtjänar en djupare analys. Detta speciellt kring hur ett politiskt förtroende inom Svenskfinland hänger ihop med övriga samhällspositiva egenskaper, som t.ex. valdeltagande, socialt kapital och samhällsengagemang. Två huvudsakliga budskap kan dock härledas från detta kapitel: 1) det politiska förtroendet inom Svenskfinland är stabilt men 2) även för finlandssvenskarna skiljer sig förtroendet tydligt mellan olika politiska aktörer.

Tillit till politiskt beslutsfattande och politiker

Peter Söderlund

Introduktion

Syftet med detta kapitel är att kartlägga finlandssvenskarnas attityder till politiskt beslutsfattande samt politikernas agerande och trovärdighet. Tidigare forskning har främst ägnat sig åt förtroende för politiska institutioner och kollektiva aktörer såsom riksdag, regering, politiska partier och politiker. Internationella jämförelser visar att finländarna hyser högt politiskt förtroende (Bäck, Kestilä-Kekkonen & Söderlund 2016; Söderlund 2019). Om vi ser variation inom Finland tenderar det politiska förtroendet hos svenskspråkiga att vara något högre än hos finskspråkiga (Grönlund & Isaksson 2008). Få studier har emellertid fokuserat på medborgarnas tilltro till mer specifika politiska processer och beteenden hos politiker. Vi kan förvänta oss att förtroendet för politiker är relativt lågt jämfört med förtroendet för riksdagen. Politiker är nämligen konkreta politiska objekt vars sätt att agera och hantera sina uppgifter är lättare för medborgarna att ifrågasätta, särskilt i och med att man kan skapa sig en uppfattning om politikernas förehavanden via rapportering i olika medier. Riksdagen representerar å sin sida en mer anonym och abstrakt institution som är en grundbult i ett demokratiskt system och utvärderas därför mer positivt (Giddens 1996).

Svarsfördelningar på fyra enkätfrågor

Politiskt förtroende i alla dess olika former kan fångas upp på flera sätt i frågeundersökningar. En möjlighet är att fråga hur stor tillit man personligen har till olika institutioner och aktörer på en skala mellan 0 och 10. I andra frågeundersökningar erbjuds fyra eller fem svarsalternativ på en så kallad Likert-skala. Det är också vanligt att respondenten tar ställning till påståenden med ännu färre svarsalternativ, exempelvis "benägen att lita på", "inte benägen att lita på" och "vet inte". I Barometerundersökningen ställdes några frågor om respondentens tankar kring tillförlitligheten och trovärdigheten i olika politiska processer. För varje fråga fanns just tre svarsalternativ i linje med det sista exemplet ovan: (1) ett positivt omdöme, (2) ett negativt omdöme och (3) vet ej.

Följande fyra frågor som rörde politiskt beslutsfattande och politiker kommer att närmare att analyseras:

- Tror du att nationella politiska beslut är genomtänkta eller är de mer eller mindre slumpmässiga?
- Tror du att arbetslöshetssiffrorna från statistikcentralen alltid är korrekt uträknade eller är de ibland manipulerade av politiker?
- Tror du att politiker ljuger sällan eller ofta?
- Tror du att icke-folkvalda (t.ex. tjänstemän, företagsledare) styr hur politiker agerar eller agerar politikerna självständigt?

7.1

TABELL 7.1

Svarsfördelning (%) i två webbpaneler 2019: Barometern och eOpinion.

	Ja	Nej	Vet ej	Totalt	N	Balans-mått
Barometern – svenskspråkiga						
Nationella beslut är genomtänkta	42	31	27	100	3661	+11
Arbetslöshetssiffrorna är korrekta	32	31	37	100	3659	+1
Politiker ljuger sällan	24	48	27	100	3660	–24
Politikers agerar självständigt	16	57	26	100	3649	–41
eOpinion – svenskspråkiga						
Nationella beslut är genomtänkta	54	37	9	100	219	+17
Arbetslöshetssiffrorna är korrekta	46	37	17	100	220	+9
Politiker ljuger sällan	41	41	18	100	219	±0
Politikers agerar självständigt	12	74	14	100	220	–62
eOpinion – finskspråkiga						
Nationella beslut är genomtänkta	34	55	11	100	1340	–21
Arbetslöshetssiffrorna är korrekta	39	43	17	100	1338	–4
Politiker ljuger sällan	32	55	13	100	1341	–23
Politikers agerar självständigt	17	72	10	100	1341	–55

Tabellnot: Barometern är den finlandssvenska medborgarpanelen som gjordes november–december 2019. eOpinion är en webbpanel där statsvetare från Åbo Akademi samlade in data om finländarnas politiska åsikter och röstning vid riksdags- och EU-vallet under våren 2019 (se Grönlund & Strandberg 2019). N är antalet svaranden. Balansmålet visar andelen ja-svar minus andelen nej-svar.

Procentfördelningarna presenteras i tabell 7.1 med resultaten från Barometern 2019 högst upp. Som referens presenteras även siffror från en annan webbpanel (eOpinion) som genomfördes tidigare samma år med identiska frågor. I den senare undersökningen är antalet svenskspråkiga endast något över 200 medan antalet finskspråkiga är över 1300. Sammantaget visar siffrorna från Barometern att tillit till politiskt beslutsfattande och politiker är tämligen låg. Innan vi går mer detaljerat in på detta finns först skäl att påpeka att andelen tillfrågade som svarade att de inte vet är hög. Lite över 25 procent av respondenterna tog nämligen inte ställning till den första, tredje och fjärde frågan. Beträffande den andra frågan kunde inte 37 procent säga om arbetslöshetssiffror är korrekt uträknade eller manipulerade. Nedan kommer jag att fokusera på hur många som är positivt inställda och hur många som är negativt inställda till politiskt beslutsfattande och politiker. För en fråga finns en liten övervikt åt det positiva hållet (nationella beslut är genomtänkta), för en annan fråga väger det jämt (arbetslöshetssiffror är genomtänkta) och för två frågor finns en stor övervikt åt det negativa hållet (politiker ljugar sällan och politiker agerar självständigt).

Om vi ställer positiva mot negativa omdömen ser siffrorna ut på följande sätt:

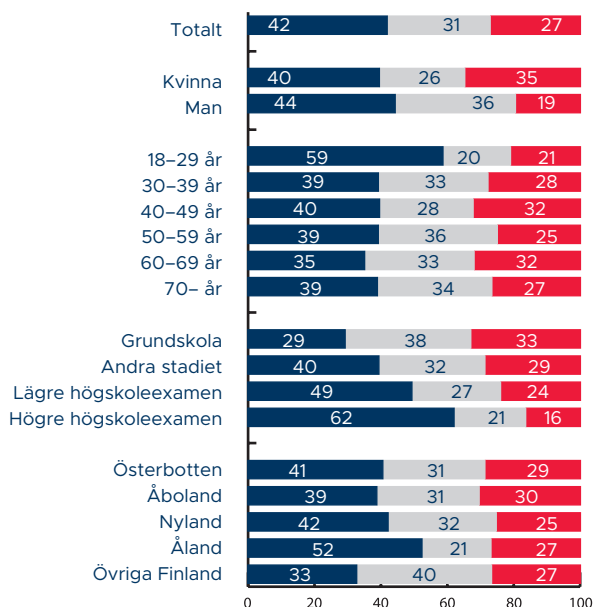
- 42 procent tycker att nationella politiska beslut är genomtänkta jämfört med 31 procent som svarar att nationella politiska beslut är mer eller mindre slumpmässiga;
- 32 procent anser att arbetslöshetssiffrorna från statistikcentralen är alltid korrekt uträknade och 31 procent att arbetslöshetssiffrorna ibland är manipulerade av politiker;
- 24 procent bedömer att politiker ljugar sällan och 48 procent att politiker ljugar ofta;
- 16 procent hävdar att politiker agerar självständigt och 57 procent att politiker är styrda av icke-folkvalda (t.ex. tjänstemän, företagsledare).

På basis av dessa siffror finns fog för att hävda att det finns en utbredd skepticism gentemot politiskt beslutsfattande och politiker bland finlandssvenskar. För att upprepa, en av tre svarar att nationella politiska beslut är mer eller mindre slumpmässiga och att arbetslöshetssiffrorna från statistikcentralen ibland är manipulerade av politiker. Ännu mer anmärkningsvärt är att nästan hälften av de svarande tycker att politiker ljugar ofta och att mer än hälften anser att politiker är styrda av icke-folkvalda. Om vi jämför med hur svenskspråkiga i den andra webbpanelundersökningen (eOpinion) svarade tycks respondenterna i Barometern vid en första anblick vara mindre positivt inställda (se tabell 7.1). Notera dock att andelen som svarade "vet ej" är betydligt mindre i eOpinion-undersökningen och detta har bidragit till ett större antal respondenter i ja-kolumnen. Vi bör också komma ihåg att antalet svenskspråkiga är relativt litet i eOpinion, något som riskerar leda till större osäkerhet i statistiken. Slutligen kan vi notera att finskspråkiga till övervägande del är mer skeptiska än svenskspråkiga. Andelen med negativa omdömen är i de flesta fall högre bland finskspråkiga. De negativa siffrorna för balansmättet innebär att andelen positiva omdömen är konsekvent lägre än andelen negativa omdömen bland finskspråkiga.

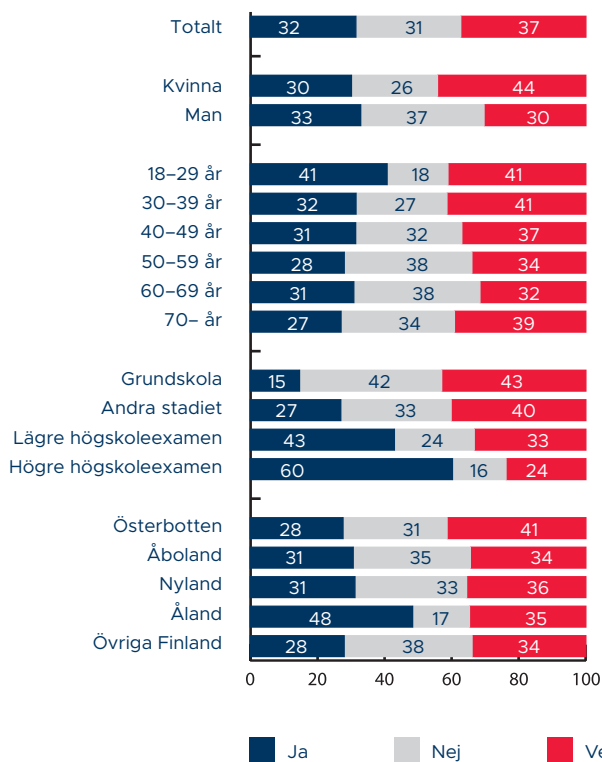
7.1

FIGUR 7.1 Nationella politiska beslut är genomtänkta

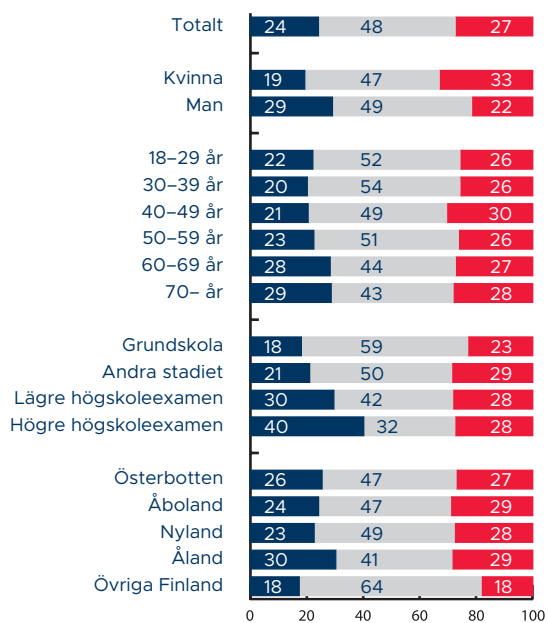
7.2

FIGUR 7.2 Arbetslöshetessiffrorna är korrekta

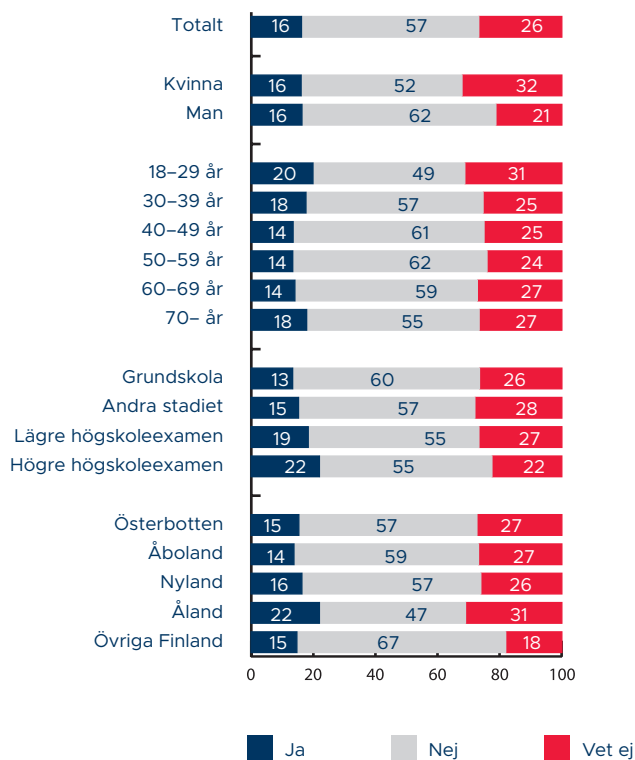
7.3

FIGUR 7.3 Politiker ljuger sällan

7.4

FIGUR 7.4 Politiker agerar självständigt

Sociodemografiska skillnader

Nästa steg är att undersöka hurdana variationer det finns i svaren i Barometern enligt kön, ålder, utbildning och region. Procentfördelningarna presenteras i diagram med ackumulerade staplar (se figur 7.1–7.4). Beträffande kön bör det först lyftas fram att i majoriteten av frågorna svarade en av tre kvinnor att de inte vet, medan endast en av fem män gjorde det samma. Utöver detta är män generellt mer negativt inställda till politiker än kvinnor. De röda områdena i de ackumulerade staplarna representerar negativa omdömen. Gapet mellan män och kvinnor är ungefär 10 procentenheter i tre av fyra frågor (se figur 7.1, 7.2 och 7.4). Män är mer benägna att tycka att nationella politiska beslut är slumpmässiga, att arbetslöshetssiffrorna är manipulerade och att politiker är styrda. Å andra sidan är män i motsvarande grad mer benägna än kvinnor att tro att politiker ljugar sällan. Tidigare forskning om politiskt förtroende brukar också visa att kön har varierande inverkan.

Ålder tycks inte vara någon betydelsefull förklarande faktor. Det finns nämligen inte stora systematiska skillnader i tillit beroende på vilken åldersgrupp man tillhör. Några skevheter mellan åldersgrupper är ändå värda att lyftas fram. 18–29-åringar tycker i mycket högre grad än övriga åldersgrupper att nationella politiska beslut är genomtänkta (+17 % över medeltalet). Respondenterna i samma åldersgrupp tycker också i något större grad att arbetslöshetssiffrorna är korrekta (+9 % över medeltalet). Vidare finns en svag tendens att finlandssvenskar över 60 år anser att politiker ljugar sällan.

Utbildning är den faktor som bäst förklarar svarsmönster i enkäten. Ju högre utbildning desto mer positiv ställer man sig till politiska processer och politiker. Vi ser att samma mönster upprepas för samtliga frågor, även om utbildningens effekt varierar. Mest tydlig är utbildningens genomslag för frågan om arbetslöshetssiffrorna från statistikcentralen. Endast 15 procent med grundskoleutbildning tror att arbetslöshetssiffrorna är korrekt uträknade, medan 42 procent tror de är i bland manipulerade av politiker och 43 procent vet ej. Ju högre utbildning desto mindre skeptiska är man och desto färre vet ej-svar. Hela 60 procent med högre högskoleutbildning tror att arbetslöshetssiffrorna är korrekt uträknade. Näst starkast förklaringskraft har utbildning beträffande frågan om nationella politiska beslut är genomtänkta eller slumpmässiga. Ju högre utbildning desto större tilltro till att beslut är genomtänkta. Vi ser en tämligen stor skillnad mellan grupper med olika utbildning för frågan om politiker ljugar sällan eller ofta. Bland dem som svarade att politiker ljugar sällan är variationen bland utbildningsgrupperna mellan 18 och 40 procent. Däremot är skillnaderna små när det kommer till huruvida politiker agerar självständigt. En majoritet, oavsett utbildning, tror att exempelvis tjänstemän och företagsledare styr hur politiker agerar. Tidigare forskning har visat mycket blandade resultat, även om högre utbildning i västliga demokratier relativt ofta hänger ihop med högre politiskt förtroende. En tolkning är att personer med högre utbildning tenderar i högre utsträckning hämta in och processa information. Och i finlandssvenskarnas fall tycks detta bidra till att man utvecklat mer positiva attityder till politiskt beslutsfattande och politiker.

Region är den sista faktorn som undersöks. De regionala skillnaderna är generellt små. Skillnaderna mellan Österbotten, Åboland och Nyland är så pass små att de kan anses som försumbara i sammanhanget. Det mest framträdande mönstret är att man på Åland är mer positivt inställda till beslutsfattande

och politiker. Ungefär hälften av ålänningarna anser att nationella politiska beslut är genomtänkta och att arbetslöshetssiffrorna är korrekt uträknade, medan övriga endera är av annan åsikt eller inte vet. I relation till andra regioner är man på Åland särskilt positiva när det gäller arbetslöshetssiffror (+16 % över medeltalet) och något mer positiva i fråga om politiska beslut (+10 % över medeltalet). Skillnaden mellan Åland och övriga regioner är under tio procentenheter när det kommer till i hur hög grad politiker ljuger och om politiker agerar självständigt.

Sammanfattning

Syftet med detta kapitel har varit att studera tillit till hur politiska beslut fattas och till politiker bland finlandssvenskar. Dels har vi tittat på svarsfrekvensen för hela samplet, dels har vi fördjupat analysen genom att titta på variationen i svar mellan olika sociodemografiska grupper. Generellt sett är förtroende för specifika politiska processer och politiker lågt i och med att mellan en tredjedel och över hälften ställer sig skeptiska till politiskt beslutsfattande och politiker. Störst variation i positiva och negativa åsikter finns mellan olika utbildningsgrupper. Personer med högst utbildning hyser högst förtroende, medan de med lägst utbildning har lägst förtroende. I övrigt är skillnaderna små mellan könen, åldersgrupperna och regionerna, även om det går att skönja att kvinnor, unga och ålänningar hyser något mer positiva känslor för beslutsfattande och politiker.

Finlandssvenskarnas stöd för demokratin

Jonas Schauman och Lauri Rapeli

Inledning

I detta kapitel diskuteras finlandssvenskarnas stöd för demokratin som statsskick. Vi studerar det som brukar kallas för diffust stöd för demokratin. Med diffust stöd avses stödet för det demokratiska statsskicket på en abstrakt nivå, oberoende av makthavarens eller makthavarnas egenskaper. Det diffusa stödet för demokratin som styrelseskick har undersökts i tidigare enkätstudier genom att studera ifall demokrati i alla situationer och under alla tänkbara omständigheter anses vara den bästa styrelseformen (Dalton 1999). Således har man kunnat kartlägga människors förtroende och nöjdhet med demokratin, det vill säga, människors stöd för demokratin som styrelseskick.

Ett allmänt antagande inom statsvetenskapen är att ju högre förtroendet inom samhället är för demokratin som statsskick, desto bättre mår demokratin (Kestilä-Kekkonen & Vento 2019). Därmed kan man hävda att förtroende, och i detta fall politiskt förtroende, är en viktig egenskap för en välmående demokrati (Bäck 2019). Politiskt förtroende har inom statsvetenskapen allmänt betraktats som en av de mest centrala aspekterna i relationen mellan det politiska systemet och medborgarna (Kestilä-Kekkonen & Vento 2019; Bäck 2019).

Eftersom ett högt förtroende anses vara viktigt för en välmående demokrati, har det hävdats att ett sjunkande förtroende för demokratin har direkta och allvarliga konsekvenser för demokratins kvalitet och stabilitet (van der Meer 2017). Det sjunkande förtroendet och dess negativa konsekvenser för demokratin har i tiotals år varit ett ofta förekommande diskussionsämne inom statsvetenskapen, och även i den allmänna debatten. Det har bl.a. påpekats att ett högt förtroende för demokratin är livsviktigt med tanke på demokratins funktionalitet. Därmed har ett dalande förtroende ansetts medföra ett stort hot för den representativa demokratin (van der Meer 2017). Idag är det flera forskare och tjänstemän som är övertygade om att den representativa demokratin är i kris (van der Meer 2017).

Traditionellt sett har det politiska förtroendet i Europa varit högst i de nordiska länderna (van der Meer 2017). Som Maria Bäck och Elina Kestilä-Kekkonen (2009) konstaterar, är vi i Finland relativt nöjda med hur demokratin fungerar, trots att förtroendet för bl.a. politiker och politiska partier har sjunkit. Det så kallade specifika stödet för demokratin har med andra ord sjunkit i Finland och i flera andra etablerade demokratier under de senaste årtiondena. Det specifika stödet för demokratin syftar på stödet för de sittande makthavarna. Att det specifika stödet för demokratin har sjunkit behöver inte nödvändigtvis betyda att det diffusa stödet för demokratin har sjunkit. Till exempel har Russel Dalton (1999) hävdade att samtidigt som medborgare kritiserar de politiska makthavarna visar de stöd för demokratin. Likaså kan politisk skepticism mot de politiska makthavarna, så länge det inte har utvecklats mot politisk cynism, betraktas som positivt för demokratin, eftersom den engagerar medborgarna att följa med politiken (van der Meer 2017). Det är viktigt att minnas, att kritiska medborgarattityder kan vara ett tecken på en hälsosam relation mellan medborgare och det politiska systemet.

I detta kapitel undersöks ifall det på individnivå förekommer skillnader angående det diffusa stödet för demokratin genom att studera interpersonellt förtroende och tre sociodemografiska faktorer; kön, utbildning och ålder. Dessa faktorer har ofta visat sig vara viktiga förklaringar bakom individuella skillnader i politiska attityder och beteende och kan därför antas förklara även skillnader i det diffusa stödet för demokratin.

Vem stöder demokrati?

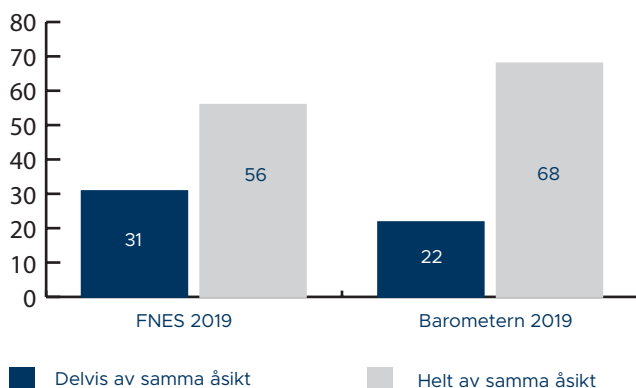
Bäck (2019) framhåller att finlandssvenskarna, utgående från data från eOpinions-undersökningen år 2019 samt riksdagsvalsundersökningarna (FNES) åren 2011 och 2015, ger uttryck för ett något högre politiskt förtroende i jämförelse med resten av befolkningen, förutom när det gäller förtroende för presidenten³. Man kunde därmed förvänta sig, att även stödet för demokratin kunde vara högre bland finlandssvenskarna.

I figur 8.1, jämförs stödet för demokrati som statsskick i Barometern 2019 och i FNES 2019. För att kunna granska språkets effekt i de två undersökningarna ingår enbart svarsandelarna för deltagarna med finska som modersmål från FNES 2019 i figur 8.1.⁴ Som figur 8.1 visar överensstämmer data från Barometern 2019 och FNES 2019 med antagandet. Finlandssvenskarnas stöd för demokratin är högre i jämförelse med den finskspråkiga befolkningens. Skillnaden är speciellt tydlig då man jämför de som sagt att de är helt av samma åsikt.

Som tidigare nämnts, toppar Finland statistiken i internationella jämförelser som berör politiskt förtroende. Därtill, uppvisar finlandssvenskarna ett något högre politiskt förtroende (bortsett från förtroendet för presidenten) i

³ Institutet för Samhällsforskning genomförde e-panelen, eOpinion, mellan mars och juni 2019. Cirka 2000 fullvuxna finska medborgare deltog i panelen, som ordnades för tredje gången sedan 2011 i samband med det finska riksdagsvalet. E-panelen omfattade både riksdags- och EU-valet 2019. E-panelen kulminerade i rapporten "Voting and Public Opinion in Finland, The Parliamentary election of 2019". Riksdagsvalsundersökningarna (FNES) har genomförts sedan 2003 i Finland och undersöker finska väljares röstningsbeteende och förklarar valresultaten. Resultaten från den senaste riksdagsvalsundersökningen, FNES 2019, och dess rapport publiceras under våren 2020.

Stödet för demokratin (i procent) , baserat på data från n=3328 respondentsvar från Barometern 2019 och från n=1318 finskspråkiga respondentsvar från FNES 2019.

jämförelse med landets övriga befolkning. Som tidigare forskning har lyft fram, förekommer det skillnader mellan individer angående deras nivå av politiskt förtroende. Dessa skillnader har bl.a. konstaterats bero på sociodemografiska variabler såsom, ålder, kön, inkomst och utbildning. Av de sociodemografiska faktorerna, kan vi med hjälp av Barometern 2019 studera hur kön, utbildning och ålder förhåller sig till stödet för demokratin bland finlandssvenskarna. I synnerhet utbildning och ålder har i tidigare forskning visat sig ha större effekt än kön på politiskt förtroende (Bäck 2019).

Det har också konstaterats att ett högre interpersonellt förtroende korrelerar med ett högre politiskt förtroende. De som argumenterar för detta samband hävdar att människor som litar på politiker även tenderar att ha större tillit till sina medmänniskor (van der Meer 2017). Maria Bäck och Elina Kestilä-Kekkonen lyfter fram interpersonellt förtroende som en faktor som korrelerar med ett högre politiskt förtroende (Bäck & Kestilä-Kekkonen 2009). Bo Rothstein (2001; 2003), understryker också det interpersonella förtroendets betydelse för demokratins välmående. Rothstein (2003) skriver att ett högre horisontellt förtroende, det vill säga interpersonellt förtroende, har en positiv påverkan på hur människor upplever att demokratin fungerar. Som Rothstein och Kumlin (2001) förklarar, kan ett högt interpersonellt förtroende inom samhället förstärka demokratin genom att människor då vågar samarbeta för allas välmående. Utan förtroende mellan människor saknas samarbetsviljan, som demokrati som styrelseskick bygger på.

⁴ Svarsandelen av de svensktalande deltagarna (n=54) i FNES 2019 som var helt av samma åsikt med påståendet i figur 8.1 var 71 procent. Detta tyder på att skillnaden mellan språken även syns i FNES 2019 samt att resultaten för svenskspråkiga är mycket lika i Barometern 2019 och FNES 2019.

	Demokratin må ha sina problem, men den är bättre än andra styrelseskick.	På det hela taget hur nöjd är du med det sätt på vilket demokratin fungerar i Finland?	På det hela taget hur nöjd är du med det sätt på vilket demokratin fungerar i den Europeiska Unionen?	På det hela taget hur nöjd är du med det sätt på vilket demokratin fungerar i din kommun?
Kön				
Kvinna	89	76	50	71
Man	92	77	52	72
Utbildning				
Högre högskole-examen	97	87	60	79
Lägre högskole-examen	95	82	58	74
Andra stadiet	89	76	49	72
Grundskola	85	68	46	65
Ålder				
75-	91	76	54	70
70-74	95	79	54	75
65-69	97	81	51	80
60-64	92	76	51	81
55-59	85	68	39	64
50-54	91	78	49	76
45-49	88	76	45	73
40-44	92	76	53	69
35-39	90	80	54	72
30-34	85	74	49	66
25-29	86	75	50	60
18-24	91	79	58	71
Interpersonellt förtroende				
7-10 (högt förtroende)	94	83	58	78
4-6 (medelhögt förtroende)	84	68	37	61
0-3 (lågt förtroende)	82	52	33	47

Tabellnot: Variablerna följer en skala från 1-5. Den första variabeln "demokratin må ha sina problem, men den är bättre än andra styrelseskick", följer skalan 1) helt av samma åsikt 2) delvis av samma åsikt 3) kan inte säga 4) delvis av annan åsikt 5) helt av annan åsikt. De övriga tre variablerna följer alla skalan 1) mycket nöjd 2) ganska nöjd 3) inte särskilt nöjd 4) inte alls nöjd 5) kan inte säga. De procentandelar som visas i tabell 8.1 visar andelen respondenter som har svarat "helt av samma åsikt" (1), "delvis av samma åsikt" (2), "mycket nöjd" (1) och "ganska nöjd" (2). Alla skillnader är signifikanta på en > .001 nivå (Chi-square).

I tabell 8.1 ser vi på stödet för demokrati som statsskick och hur nöjda människor är med demokratin utifrån tre olika nivåer av demokratiskt beslutsfattande – kommunal, nationell och europeisk nivå. I tabell 8.1 som baserar sig på Barometern 2019, förekommer endast en liten variation mellan män och kvinnors stöd för demokratin. Denna observation överensstämmer med Bäck (2019) forskning, som inte hittade ett klart samband mellan kön och politiskt förtroende. Däremot visar tabell 8.1 att de som har högre utbildning också uppvisar ett högre stöd för demokratin. De respondenter som har en högre högskoleexamen stöder i högre grad demokratin jämfört med respondenterna med andra stadiets eller grundskoleutbildning. Tabell 8.1 visar också att de som har avlagt en lägre högskoleexamen uppvisar ett starkare stöd för demokratin än de som har andra stadiets utbildning eller en grundskoleutbildning som högsta utbildning.

Tidigare forskning har framlagt att yngre generationer i jämförelse med äldre generationer är nöjdare och har ett större förtroende för demokratin på europeisk nivå. Med andra ord är yngre generationer nöjdare med hur demokratin fungerar inom den Europeiska Unionen (Roos 2012). Tabell 8.1 visar att stödet för demokratin inom den Europeiska unionen (EU) är högst bland 18–24 åringar. Stödet för demokratin inom EU är dock högre bland 60–75 åringar i jämförelse med 25–34 åringar. Som tabell 8.1 visar är stödet för demokratin som styrelseskick och för den kommunala demokratin högst bland 60–åringar och äldre. Vad gäller stödet för demokratin i Finland är stödet jämnt fördelat mellan både yngre och äldre åldersgrupper. Detta kan ses som ett överraskande resultat, eftersom bl.a. Bäck och Kestilä-Kekkonen (2009) har demonstrerat hur en ung ålder har en positiv effekt på individers nöjdhet med demokrati. Överlag förekommer det inte ett klart mönster mellan åldersgrupperna och de fyra variablerna i tabell 8.1.

Tabell 8.1 visar att de som har ett högre interpersonellt förtroende också har ett högre politiskt förtroende. I Barometern 2019 har frågan; "Enligt din mening, i vilken utsträckning går det att lita på människor i allmänhet?" mätt människors förtroende för deras medmänniskor på en skala från 0–10. För att underlätta jämförelser har vi delat upp den ursprungliga skalan (0–10) i tre subkategorier. Den första subkategorin 7–10, indikerar ett högt interpersonellt förtroende, medan 4–6 indikerar ett medelhögt interpersonellt förtroende och 0–3 ett lågt interpersonellt förtroende. Tabell 8.1 visar att respondenterna som har ett högt interpersonellt förtroende också har ett högre stöd för demokratin än de som har uppgivit ett medelhögt eller lågt interpersonellt förtroende. Det förekommer dessutom variationer mellan stödet för demokratin bland respondenterna med ett medelhögt och lågt interpersonellt förtroende.

Slutsatser

I detta kapitel har vi studerat det diffusa stödet för demokratin bland finlandssvenskarna utifrån interpersonellt förtroende och tre sociodemografiska faktorer. Sammanfattningsvis kan man konstatera att stödet för demokratin är högt bland finlandssvenskarna. Gällande faktorerna på individnivå, visade sig utbildning och interpersonellt förtroende ha det starkaste sambandet med människors diffusa stöd för demokratin. Resultaten överensstämmer med tidigare forskning, likaså, det resultat som visade den lilla variation som förekommer mellan män och kvinnor.

En intressant iakttagelse var ålderns inverkan på stödet för demokratin. Som tidigare nämnts, har det konstaterats att en ung ålder korrelerar positivt med bl.a. ett högre stöd för den Europeiska Unionen. Som tabell 8.1 visade var stödet för hur demokratin fungerar i EU högst bland 18–24 åringar. Stödet för hur demokratin fungerar i EU var dock högre bland 60–75 åringar i jämförelse med 25–34 åringar. Som redan nämnts, förekommer det inte överlag ett tydligt mönster mellan ålder och det diffusa stödet för demokratin.

Finlandssvenskarnas demokratisyn och samhällsaktivitet

Kim Strandberg

Bakgrund

Även om den representativa demokratin, enligt vilken folkviljan kommer till uttryck genom att folket väljer representanter i fria val, sedan länge är standard i moderna demokratier betyder det inte att det skulle saknas olika synsätt på hur denna kan ordnas. Det finns exempelvis de som förespråkar tanken på att folket ska få vara med och rösta om varje beslut, inte alltså endast rösta på representanter, i enlighet med den direkt-demokratiska demokratimodellen. Det är ur denna modell som folk-omröstningarna har härletts. Den samtalsdemokratiska skolan, däremot, lägger visserligen vikt vid medborgarnas deltagande men fokuserar mera på djupet i detta deltagande än på hur ofta man deltar. Tanken är, menar man (t.ex. Fung 2003), att politiska beslut tillkomna efter rationella samtal människor emellan ger mer genomtänkta beslut vilka är lättare för samtliga medborgare att acceptera. Denna tankeskola har rent konkret tagit formen av olika medborgarråd, deltagande budgetering och andra liknande diskussionsforum. En kontrasterande syn har även framförts enligt vilken det bästa vore att oberoende experter leder landet. Denna tanke fick stort genomslag via boken *Stealth democracy* (Hibbing & Theiss-Morse 2002), på svenska skendemokrati, vars tes är att medborgarna föredrar en demokrati som sköts pålitligt i det tysta av experter. Att belysa finlandssvenskarnas övergripande demokratisyn är en av målsättningarna med detta kapitel.

Kapitlets andra målsättning rör de sätt på vilka finlandssvenskarna faktiskt engagerar sig i samhällsfrågor. Under 1900-talets andra hälft har det skett stora förändringar i det politiska deltagandet. Där man tidigare satte likhetstecken mellan politiskt deltagande och partiaktivism är definitionen numera mycket bredare. Inglehart och Welzel (2005) har påvisat hur människors värderingar har förändrats över generationer till att bli allt mer post-materialistiska. Människor behöver helt enkelt oroa sig mindre över att försörja sin familj än tidigare och kan istället fokusera på andra saker i livet. Det är alltså ingen slump att exempelvis miljöfrågan blivit allt viktigare under senare decennier. Detta har även avspeglats i hur folk vill aktivera sig i samhällsfrågor. För det första satsar folk mindre på kontinuerligt

engagemang och intressebevakning via partier och fackföreningar och istället engagerar man sig mycket mer sporadiskt och ofta i enskilda frågor (se även Ekman & Amnå 2012). Folk kan alltså vara mycket passiva i långa perioder för att sedan engagera sig med full entusiasm när något de bryr sig om kommer upp på samhällsagendan. Givetvis finns det de som ännu engagerar sig i föreningar, partier och fackföreningar men, menar t.ex. Inglehart och Welzel (2005), det finns numera en bredare palett av samhällsengagemang, både traditionellt och nytt, både elitstödjande och elitutmanande. Att beskriva i hur stor utsträckning finlandssvenskarna är aktiva på olika sätt—såväl traditionella som nya—är detta kapitelns andra syfte.

Det tål att understrykas att kapitlets syfte ingalunda är att förklara varken demokratisyn eller engagemang, det hade krävt mer avancerade analyser, utan gällande båda aspekterna är ambitionen beskrivande.

Finlandssvenskarnas demokratisyn

Granskningen av demokratisynen är upplagd så att jag i tabell 9.1, inledningsvis, redogör för demokratisynen på ett övergripande plan. Därefter, i tabell 9.2, bryter jag upp demokratisynen enligt bakgrundsfaktorer. I granskningen ingår två frågor om demokratin mer generellt (de två första i tabell 9.1) och tre stycken som vardera representerar en av de demokratimodeller som diskuterades i inledningen av detta kapitel.

I ljust av tabell 9.1 ser vi att demokratin som styrelseskick har starkt stöd bland finlandssvenskarna, nästan 90 procent anser att demokratin är bättre än andra styrelseskick. Givet detta är det kanske överraskande att nästan två tredjedelar även anser att landet behöver starka ledare för att återställa ordning och disciplin. Måhända är detta något av ett Kekkonen-arv, det lär granskningen i tabell 9.2 i så fall påvisa. Om vi då ännu ser till synen på de tre olika modellerna för demokratin, direktdemokrati, samtalsdemokrati och skendemokrati, så är det samtalsdemokratin som finner starkast understöd

9.1

TABELL 9.1

Demokratisyn som helhet (andelen i procent som delvis eller helt håller med varje påstående).

	%	n
Demokratin må ha sina problem, men den är bättre än andra styrelseskick	89	3328
Vårt land behöver starka ledare som kan återställa disciplin och ordning i samhället	64	2349
Viktiga samhällsreliga frågor borde allt oftare avgöras genom folkomröstningar	50	1866
Politiska diskussioner för vanliga medborgare borde ordnas som komplement till den representativa demokratin	62	2318
Finland skulle fungera bättre om beslutsfattandet sköttes av oberoende experter i stället för politiker och medborgare	36	1357

9.2 TABELL 9.2

Finlandssvenskarnas demokratisyn enligt bakgrundsfaktorer (andelen som delvis eller helt håller med varje påstående).

	Demokratin bättre	Starka ledare	Folk- omröstningar	Politiska diskussioner	Expertstyre
Kön	**	***	***	***	
Kvinna	89	61	54	60	36
Man	92	68	47	66	38
Ålder	***	***	***	***	
18-24	91	50	61	57	38
25-34	85	53	53	56	38
35-54	90	63	51	63	35
55-69	91	67	48	65	36
70-	93	76	47	68	39
Utbildning	***	***	***		***
Grundskola	85	78	60	63	45
Andra stadiet	89	66	55	63	36
Lägre högskoleexamen	95	56	45	61	34
Högre högskoleexamen	98	46	27	64	33
Region			***		
Norra Österbotten	90	72	55	64	30
Mellersta Österbotten	92	67	54	61	27
Sydösterbotten	85	68	46	70	32
Åboland	92	58	46	62	40
Mellersta Nyland	91	57	41	60	41
Västra Nyland	90	67	54	69	40
Östra Nyland	88	70	58	60	47
Åland	92	59	56	65	33
Övriga Finland	90	67	54	63	53

Tabellnot: Skillnaden mellan grupperna är statistiskt signifikant: *p < 0.05; **p < 0.01; ***p < 0.001.

(62 %). Att oftare ordna folkomröstningar stöds bara av hälften av respondenterna, eventuellt ett resultat av relativt uppslitande folkomröstningar om kommunfusioner som ägt rum i Svenskfinland på sista tiden. Folkomröstningar kan också vara svåra att "vinna" för en minoritet som finlandssvenskar i en nationell kontext. Att experter borde styra anser endast en dryg tredjedel av finlandssvenskarna.

Vi fortsätter granskningen av demokratisynen genom att se på samma frågor i ljuset av bakgrundsvariabler hos respondenterna. På så sätt kan vi se om det finns skillnader i demokratisynen sett till kön, åldersgrupper, utbildningsnivå eller i vilken region i Svenskfinland man är bosatt.

En del intressanta mönster framträder i tabell 9.2. Gällande att demokratin är det bästa styrelseskicket finns inte så stora skillnader. Dock finns det statistiskt signifikanta skillnader för alla faktorer när det gäller synen på starka ledare. Stödet för denna tanke är alltså större hos män, äldre, lågt utbildade och bland personer bosatta i rurala regioner. Tanken om ett Kekkonen-arv som lanserades tidigare tycks således inte helt orimlig. Gällande folkomröstningar ser vi att det är större stöd bland kvinnor, yngre och lågutbildade. I viss mån verkar stödet även starkare i mer rurala regioner än i de urbana. Gällande medborgardiskussioner finns ett starkare stöd bland män och äldre men endast liten variation mellan regionerna och ingen signifikant variation mellan utbildningsnivåerna. Sett till stödet för expertstyre finns inte så stora skillnader. Dock är stödet signifikant starkare bland yngre och i Svenskfinlands södra delar (Åboland, Västra- Mellersta och Östra Nyland).

Finlandssvenskarnas engagemang

Vi går nu över till kapitlets andra empiriska del som berör de sätt på vilka finlandssvenskarna är samhällsaktiva. Precis som för demokratisynen så görs denna granskning först på ett övergripande plan (tabell 9.3) och sen i ljuset av bakgrundsfaktorer (tabell 9.4). De engagemangsformer som här beskrivs är ingalunda uttömmande men fångar på ett tillräckligt bra sätt upp den mångfald i modernt samhällsengagemang som diskuterades i början av kapitlet. Tabell 9.3 nedan visar det sammantagna engagemanget:

9.3

TABELL 9.3 Finlandssvenskarnas samhällsengagemang (andelen i procent som gjort respektive aktivitet det senaste året).

	%	n
Diskuterat politik	80	2924
Skrivit insändare	14	509
Deltagit i ett politiskt partis verksamhet	17	608
Deltagit i någon annan samhällsförenings verksamhet	40	1445
Tagit kontakt med politiska beslutsfattare i ett viktigt ärende	28	1026
Styrt mina inköp så att jag som konsument påverkar samhälleliga eller politiska frågor	54	1962
Deltagit i en fredlig demonstration eller strejk	25	922

	Diskuterat politik	Skrivit insändare	Partis verksamhet	Samhälls-förening	Kontaktat besluts-fattare	Konsum-tion
Kön	*	***	*	**	***	***
Kvinna	78	11	15	37	24	57
Man	82	17	18	42	33	50
Ålder	***	***	***	***	***	***
18-24	90	4	10	33	11	65
25-34	85	8	10	32	12	60
35-54	83	15	13	38	31	60
55-69	77	17	18	40	35	51
70-	72	18	27	47	35	38
Utbildning	***	***	**	***	***	***
Grundskola	66	10	17	31	25	38
Andra stadiet	80	12	15	39	27	53
Lägre högskoleexamen	88	15	16	41	28	61
Högre högskoleexamen	93	26	22	52	38	70
Region	***	**		***	***	***
Norra Österbotten	79	9	16	42	27	49
Mellersta Österbotten	81	14	17	41	24	51
Sydösterbotten	81	13	18	50	33	50
Åboland	77	14	13	34	25	60
Mellersta Nyland	86	14	16	36	23	62
Västra Nyland	73	16	17	37	26	43
Östra Nyland	72	13	20	35	33	45
Åland	89	21	21	51	47	61
Övriga Finland	73	16	11	36	24	60

Tabellnot: Skillnaden mellan grupperna är statistiskt signifikant: *p < 0.05; **p < 0.01; ***p < 0.001.

Den överlägset vanligaste formen av engagemang är att diskutera politik med vänner, familj och bekanta. Därefter är det intressant nog etiskt/politiskt konsumentbeteende som är näst vanligast förekommande med 54 procent. Att delta i samhällsföreningars aktivitet är också relativt vanligt med 40 procent, dock kan vi inte med säkerhet veta hur respondenterna tolkar begreppet "samhällsförening". Det är mycket tänkbart att man här har tolkat in olika hobbyföreningar. En ungefär lika stor andel av finlandssvenskarna har kontaktat en beslutsfattare (28 %) eller deltagit i fredlig demonstration/strejk (25 %). Att delta i ett politiskt partis verksamhet och att skriva insändare är inte vanligt bland finlandssvenskarna i allmänhet. Men låt oss nu ännu granska dessa engagemang i ljuset av respondenternas bakgrund (tabell 9.4).

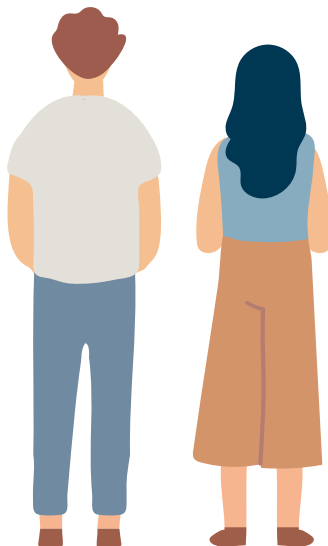
Tabellen innehåller en hel del intressanta mönster. För det första förefaller män oftare engagera sig genom mer traditionella former (skriva insändare, delta i ett partis verksamhet, förening och kontakta beslutsfattare) än kvinnor medan kvinnor oftare konsumerar etiskt eller deltar i strejk/demonstration. Gällande åldersgruppernas engagemang är mönstret tydligt; det är oftast de äldre som är mer aktiva gällande de flesta formerna av engagemang. Undantag finns dock gällande att diskutera politik, där den yngsta åldersgruppen är mest aktiv (90 %) samt att konsumera etiskt där de yngre åldersgrupperna är flitigare. Om vi ser till utbildningsnivå så är mönstret väldigt entydigt eftersom det för varje typ av aktivitet är så att andelen aktiva blir högre ju högre utbildningsnivån är. Slutligen, om vi ser på skillnader i engagemang mellan Svenskfinlands regioner, finns en del väntade resultat. Exempelvis så är etisk konsumtion vanligast i Mellersta Nyland, vilket inkluderar Helsingfors. Detta kan ha att göra med att det bor många unga människor i huvudstaden och förstås att stora städer generellt tenderar vara först med att anamma nya former av engagemang (se t.ex. Fridays for Future demonstrationerna). Andra iögonfallande resultat är att det är vanligast att skriva insändare samt att kontakta beslutsfattare på Åland. Möjligtvis kan det förra ha att göra med det faktum att landskapet har två starka tidningar och det senare troligen en följd av närheten till beslutsfattarna i all de små kommunerna. Ytterligare kan nämnas som intressant resultat att föreningsengagemang är minst vanligt i de mer urbana regionerna i Svenskfinland.

Avslutning

Finlandssvenskarna har en stark tro på demokratin som styrelseform och över hälften av dem ger ett visst stöd till tanken att ibland komplettera den representativa demokratin med antingen folkomröstningar eller medborgardiskussioner. Det finns vissa mönster i vem som föredrar olika demokratimodeller men de är inte så framträdande. Finlandssvenskarna diskuterar ofta politik med vänner eller familjen medan nivån på samhällsengagemanget i övrigt består av medvetet konsumentbeteende för att påverka, att vara med i föreningar samt att kontakta beslutsfattare. En viss skiljelinje sett till hur man engagerar sig finns mellan unga och äldre samt mellan stad och landsbygd.

Till sist en liten reflektion. I skrivande stund är Finland mitt i Covid-19 krisen och det är relevant att i korthet spekulera kring hur denna kris kan påverka de resultat som här presenterats. Experters roll i samhället har varit klart tydligare under krisen och det är tänkbart att fler finlandssvenskar nu skulle stöda tanken på att experter ska styra. Vikten av starka ledare har även varit

synnerligen framträdande under Covid-19 krisen (se kapitel 16 om finlandssvenskarnas reaktioner på regeringens arbete gällande COVID19-pandemin) och det är sannolikt att den redan höga andelen som ansåg att starka ledare behövs skulle stiga ännu mer framöver. Huruvida finlandssvenskarnas engagemang kommer att påverkas av denna kris är svårt att sja om. Givetvis diskuterar alla samhällsfrågan Covid-19 och hur den ska handskas med för tillfället, men det är vanskligt att veta om en bestående effekt i att följa med samhällsfrågor och politik uppstår. Detta lär en framtida liknande Barometer-rapport som denna utvisa.

Politisk inkludering bland finlandssvenskar

Thomas Karv, Marina Lindell och Lauri Rapeli

Inledning

Inom demokratier utgår man ifrån att samtliga medborgare ska ha lika möjlighet att göra sin röst hörd, att dessa röster ska vara lika mycket värda och även vara av betydelse för det politiska beslutsfattandet. För att medborgarna även ska känna att de både kan och vill delta i den politiska processen är det där till viktigt att medborgarna även förstår hur de politiska processerna fungerar och känner att deras politiska deltagande betyder någonting (Craig, Niemi & Silver 1990, 290; Arkhede 2016, 84). Sammantaget brukar dessa två aspekter reflektera omfattningen av politisk inkludering (eng. political efficacy) inom en demokrati. Generellt kan man säga att begreppet politisk inkludering inbegriper politiskt självförtroende, subjektiv medborgarkompetens, tilltron till politiska systemets lyhördhet och möjligheter till politiskt inflytande. Genom att fokusera på attityder som mäter politisk inkludering är det därför möjligt att analysera närmare hur finlandssvenskar förhåller sig till politiskt deltagande, vilket utgör en viktig indikation på demokratins tillstånd inom Svenskfinland.

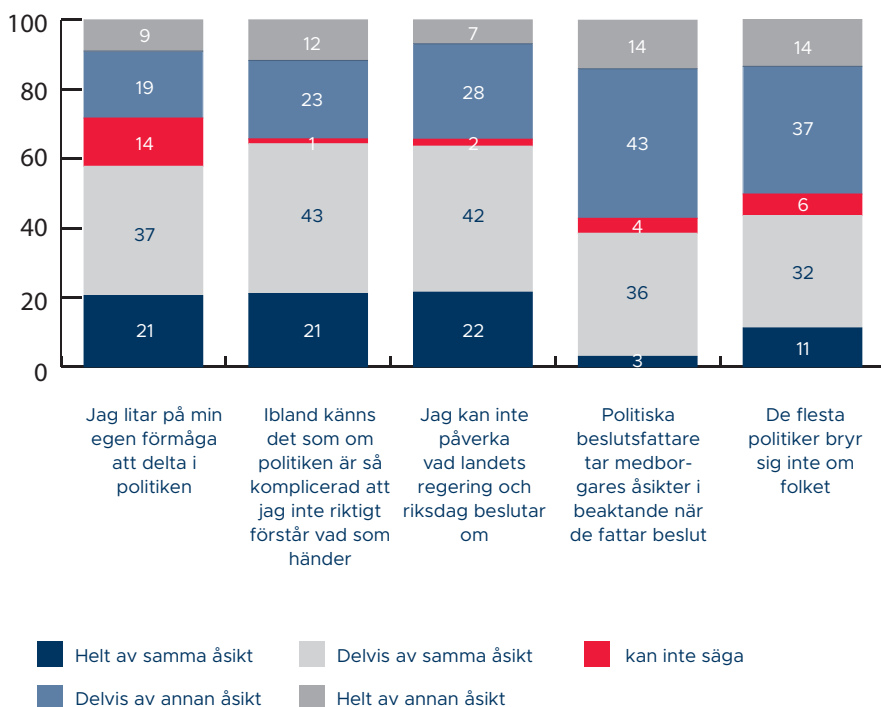
Det finns ett väletablerat samband mellan en individuell uppfattning kring de egna politiska påverkningsmöjligheterna och ett generellt stöd för demokratin (Easton & Dennis 1967), och medborgare som känner att de kan påverka tenderar att uppvisa ett högre generellt stöd för demokratin som styrelsesätt (Wright 1976). Det finns även ett starkt samband mellan känslan av att kunna påverka och förtroendet för politiska institutioner (Anderson 2010). Det är därför viktigt att medborgarna känner att de har möjlighet att påverka den förda politiken och politiska beslut. Forskare tenderar att särskilja mellan två separata, men relaterade, dimensioner av begreppet politisk inkludering: extern och intern dimension. Den interna dimensionen fokuserar på medborgares subjektiva bedömning av dennes egen politiska kompetens och förståelse, vilket mer generellt kan relateras till som ett politiskt självförtroende. Ett högre politiskt självförtroende är även kopplat till högre politiskt aktivitet och tillfredsställelse

med demokratin (Pollock 1983; DeHoog, Lowery & Lyons 1990). Den externa dimensionen hänger ihop med medborgarens bedömning av det politiska systemets mottaglighet och lyhördhet, och mer konkret till uppfattningen kring om det har någon betydelse om man deltar i de politiska processerna eller inte. Detta kan därmed direkt relateras till den individuella uppfattningen om det politiska systemet responsivitet (Riedel & Sullivan 2001; Arkhede 2016).

Analys

Datamaterialet från Barometern 2019 innehåller ett frågebatteri som direkt relaterar till olika former av politisk inkludering. Från detta frågebatteri har vi valt att fokusera på fem variabler som antingen mäter uppfattningen kring politisk förståelse (intern dimension) eller de individuella påverkningsmöjligheterna (extern dimension). I frågeformuläret har respondenterna fått ta ställning till vad hen tycker om ett antal påstående relaterade till politik och samhälle, i enlighet med svarskategorierna "Helt av samma åsikt", "Delvis av samma åsikt", "Kan inte säga", "Delvis av annan åsikt" och "Helt av annan åsikt". Resultaten finns redovisade i figur 10.1. Baserat på resultaten verkar en majoritet lita på de egna färdigheterna för politiskt deltagande, detta samtidigt som en majoritet inte tror sig kunna påverka beslutsfattandet och även känner att politiken ibland kan bli för komplicerad. Därtill motsätter sig en

10.1 FIGUR 10.1 Politisk inkludering enligt svars kategorier. Andelar i procent.

majoritet påståendet att politiker inte skulle bry sig om folket, samtidigt som en majoritet anser att politiker inte tar medborgarnas åsikt i beaktande under beslutsfattandet.

Resultaten tyder på att det politiska självförtroendet är relativt lågt. Det finns även en ganska utbredd uppfattning om att politiken är komplicerad. Hela 64 procent uppgav att politiken ibland känns så komplicerad att de inte förstår vad som händer. En majoritet, 58 procent, upplever ändå att de litar på sin egen förmåga att delta i politiken. När det gäller upplevelsen av att kunna påverka uppgav endast 39 procent att politiska beslutsfattare tar medborgarnas åsikter i beaktande och 44 procent upplever att de flesta politiker inte bryr sig om folket. 64 procent uppgav att de inte kan påverka vad landets regering och riksdag beslutar om. För att kunna förklara eventuella skillnader i politisk inkludering bland finlandssvenskar kommer vi nu att presentera resultaten baserat på ett antal förklarande bakgrundsvariabler (kön, region, kommuntyp, ålder och utbildningsnivå). För att underlätta resultatredovisningen har vi här valt att använda oss av medelvärden, utgående från skalan 0–3, var 0 indikerar "Helt av annan åsikt" och 3 indikerar "Helt av samma åsikt". Där till har de respondenter som svarat "Kan inte säga" exkluderats från dessa resultat. Resultaten finns redovisade i tabell 10.1.

Resultaten visar att det inte existerar några större skillnader i politisk inkludering i anknytning till den externa dimensionen utgående från kön, men nog i anknytning till den interna dimensionen. Detta i och med att kvinnor i större utsträckning håller med om att politiken ibland känns för komplicerad, samtidigt som en större andel män litar på den egna förmågan att delta i politiken. Beträffande skillnader utgående från regioner och kommuntyper verkar österbottningarna i större utsträckning anse att politiken ofta känns komplicerad medan de som bor i en urban kommun i större utsträckning verkar tro på de egna påverkningsmöjligheterna. Angående åldersbaserade skillnader verkar den politiska cynismen öka med åldern. Slutligen kan det konstateras att det går att urskilja ett tydligt mönster när det kommer till sambandet mellan utbildningsnivå och både det politiska självförtroendet och tilltron till det politiska systemets responsivitet. Högre utbildningsnivå hänger starkt ihop med både ett högre politiskt självförtroende och en högre tilltro till det politiska systemets responsivitet bland finlandssvenskar.

För att kunna kontrollera om medelvärdesvariationer baserade på bakgrundsfaktorer också var statistiskt signifikanta utfördes envägs variansanalyser (ANOVA). Om värdet från variansanalysen är under 0.05 var resultatet signifikant med 95 procent säkerhet, under 0.01 signifikant med 99 procent säkerhet och under 0.001 signifikant med 99.9 procent säkerhet. Om värdet var signifikant går det därmed att fastställa att medelvärdesskillnader i politisk inkludering i relation till bakgrundsfaktorn med minst 95 procent säkerhet inte beror på slumpen. Resultaten visar att endast medelvärdesskillnader baserade på utbildningsnivå var statistiskt signifikanta i samtliga fall.

Det är även intressant att jämföra hur sambandet ser ut mellan politisk inkludering och demokratiattityder för att kunna relatera resultaten till ett större samhällsperspektiv. I och med att finlandssvenskarna utgående från detta datamaterial till en överväldigande majoritet verkar föredra demokrati över andra styrelseskick (90 % av respondenterna höll helt eller delvis med påståendet "Demokratin har sina problem, men den är bättre än andra styrelseskick"). Detta föranleder därmed ingen ytterligare granskning av det

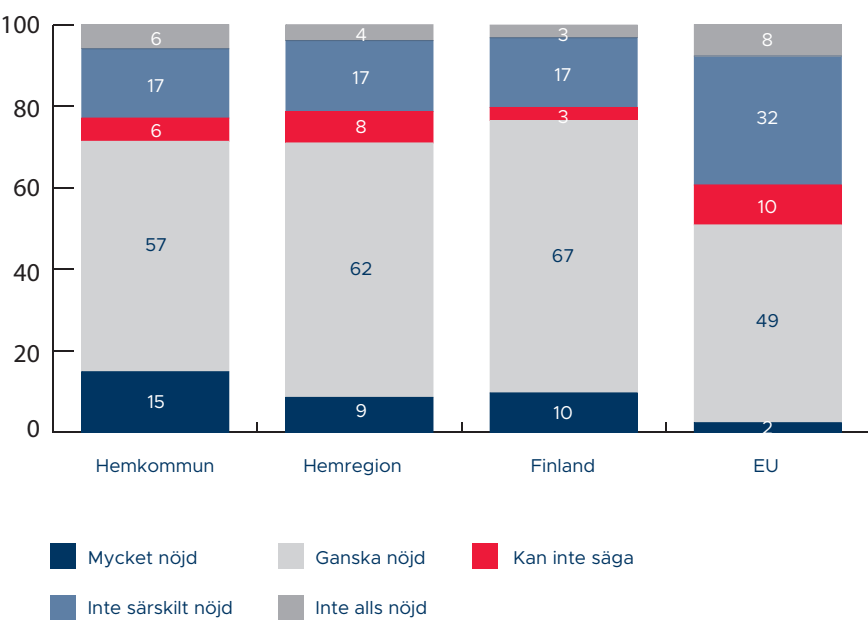
	Jag litar på min egen förmåga att delta i politiken	ibland känns det som om politiken är så komplicerad att jag inte riktigt förstår vad som händer	Jag kan inte påverka vad landets regering och riksdag beslutar om	Politiska beslutsfattare tar medborgares åsikter i beaktande när de fattar beslut	De flesta politiker bryr sig inte om folket
Medelvärde	1.8	1.8	1.8	1.3	1.4
Kön	***	***	**		
Kvinna	1.7	1.9	1.8	1.3	1.4
Man	1.9	1.6	1.8	1.3	1.5
Region	*	***			***
Österbotten	1.8	1.9	1.8	1.3	1.4
Åboland	1.7	1.6	1.7	1.3	1.3
Nyland	1.8	1.7	1.8	1.3	1.5
Åland	1.8	1.7	1.9	1.3	1.3
Övriga	2.0	1.6	1.8	1.1	1.8
Kommuntyp		***	***		***
Landsbygds-kommun	1.8	1.8	1.9	1.3	1.4
Tätortskommun	1.8	1.9	1.9	1.2	1.6
Urbankommun	1.8	1.7	1.7	1.3	1.4
Ålder	*	***	***		***
18 - 29	1.7	1.8	1.6	1.4	1.3
30 - 39	1.8	1.7	1.7	1.3	1.3
40 - 49	1.8	1.6	1.8	1.3	1.3
50 - 59	1.8	1.8	1.9	1.2	1.5
60 - 69	1.9	1.7	1.8	1.3	1.5
70+	1.9	1.8	1.9	1.3	1.6
Utbildningsnivå	***	***	***	***	***
Grundskola	1.7	2.1	2.0	1.1	1.8
Andra stadiet	1.7	1.8	1.8	1.3	1.5
Lägre högsk.	1.8	1.6	1.7	1.4	1.2
Högre högsk.	2.1	1.2	1.5	1.5	1.1

Tabellnot: Skalan omkodad att gå från 0 (helt av annan åsikt) till 3 (helt av samma åsikt). "Kan inte säga" svar exkluderade. Ett högre medelvärde indikerar att en högre andel som instämmer i påståendet. Medelvärdesskillnaden mellan grupperna är statistiskt signifikant: * $p < 0.05$; ** $p < 0.01$; *** $p < 0.001$.

sambandet och därför har vi istället valt att se närmare på sambandet mellan politisk inkludering och inställning till hur demokratin fungerar i praktiken på olika institutionella nivåer. I enlighet med litteraturen borde ett högre politiskt självförtroende och en högre tilltro till det politiska systemets responsivitet hänga ihop med positivare attityder gentemot hur de politiska processerna (m.a.o. demokratin) fungerar (Grönlund & Setälä 2007), vilket är ett samband som vi nu ska analysera närmare.

Vi inleder med att redogöra för hur finlandssvenskarna förhåller sig till hur demokratin fungerar på olika institutionella nivåer. Respondenterna har fått ta ställning till frågeställningen: "På det hela taget hur nöjd är du med det sätt på vilket demokratin fungerar i...?" och därefter fått utvärdera hur demokratin fungerar i hemkommunen, hemregionen, Finland och den Europeiska Unionen (EU). Generellt går det att konstatera att finlandssvenskarna verkar nöjda med hur demokratin fungerar på de flesta institutionella nivåer, EU delvis undantaget. Resultaten finns redovisade i figur 10.2.

10.2 FIGUR 10.2 Tillfredsställelse med hur demokratin fungerar.
Andelar i procent.

För att underlätta redovisningen kring hur sambandet mellan inställningen till hur demokratin fungerar och politisk inkludering ser ut har vi här efter valt att använda oss av sammansatta svarskategorier och korstabeller. Vi nöjer oss därför med att se på det övergripande sambandet mellan politisk inkludering och inställning till hur demokratin fungerar och genom detta tillvägagångssätt

		Hem-kommun		Hem-region		Finland		EU	
		Missnöjd	Nöjd	Missnöjd	Nöjd	Missnöjd	Nöjd	Missnöjd	Nöjd
Jag litar på min egen förmåga att delta i politiken	Annan åsikt	27*	73*	27**	74**	27***	73***	47**	53**
	Samma åsikt	23*	77*	22**	78**	17***	83***	41**	59**
Ibland känns det som om politiken är så komplicerad att jag inte riktigt förstår vad som händer	Annan åsikt	23	77	23	78	18**	82**	41**	59**
	Samma åsikt	25	75	23	77	22**	78**	45**	55**
Jag kan inte påverka vad landets regering och riksdag beslutar om	Annan åsikt	16***	84***	12***	88***	10***	90***	33***	67***
	Samma åsikt	29***	71***	29***	71***	27***	73***	50***	50***
Politiska beslutsfattare tar medborgares åsikter i beaktande när de fattar beslut	Annan åsikt	32***	68***	31***	69***	31***	69***	53***	47***
	Samma åsikt	12***	88***	11***	89***	8***	92***	31***	69***
De flesta politiker bryr sig inte om folket	Annan åsikt	17***	83***	15***	85***	12***	88***	35***	65***
	Samma åsikt	33***	67***	32***	68***	32***	68***	55***	45***

Tabellnot: Sammansatta svarkategorier: "Annan åsikt" (delvis av annan åsikt och helt av annan åsikt), "Samma åsikt" (delvis av samma åsikt och helt av samma åsikt) och "Kan inte säga" svar exkluderade. "Missnöjd" (Inte särskilt nöjd och inte alls nöjd), "Nöjd" (ganska nöjd och mycket nöjd) och "Kan inte säga" svar exkluderade. Värdena i tabellen anger procentuell andel svar baserat på åsikt kring politisk inkluderingsfrågan. T-test: *p < 0.05; **p < 0.01; ***p < 0.001.

är det möjligt att grovt koppla skillnader i tillfredsställelse med hur demokratin fungerar till skillnader i politisk inkludering. Resultaten visar att det finns ett tydligt samband mellan dessa attityder också hos finlandssvenskar, helt i enlighet med de teoretiska riktlinjerna. Resultaten finns redovisade i sin helhet i tabell 10.2.

Utgående från resultaten kan vi konstatera att de som litar på den egna politiska förmågan är mer tillfredsställda med hur demokratin fungerar, på alla nivåer, än de som inte litar på sin egen politiska förmåga. Det samma gäller till viss utsträckning även tron till de egna möjligheterna att påverka landets beslutsfattande och färdigheterna att förstå politik. Vi kan konstatera att ett högre politiskt självförtroende hänger ihop med högre tillfredsställelse med hur demokratin fungerar på alla institutionella nivåer inom Svenskfinland. Detta kan tolkas som att de som är mer insatta i politiken är nöjdare i och med att de genom sina insikter upplever att demokratin fungerar åtminstone tillräckligt bra.

Ett liknande mönster framkommer även när vi ser närmare på sambandet mellan en högre tilltro till det politiska systemets responsivitet och tillfredsställelse med hur demokratin fungerar. Vi kan även konstatera att de som tycker att politikerna bryr sig om folket och som anser att beslutsfattarna tar folkets åsikter i beaktande vid beslutsfattandet är mer tillfredsställda med hur demokratin fungerar. Det verkar därmed finnas ett starkt samband mellan inställningen till hur demokratin fungerar och tilltron till att det politiska systemet är lyhört och mottagligt.

Sammanfattning

I detta kapitel har vi analyserat politisk inkludering hos finlandssvenskar utgående från uppfattningen att nivån av politisk inkludering fungerar som ett mått på demokratins tillstånd. Känner sig finlandssvenskarna politiskt inkluderade? Både ja och nej. Det politiska självförtroendet hos finlandssvenskarna är tudelat då en majoritet anser att politiken är för komplicerad medan en majoritet ändå litar på sin egen förmåga att delta. Män, äldre och högre utbildade har ett högre politiskt självförtroende. Där skiljer sig inte finlandssvenskarna från resten av befolkningen. Resultaten kan tyckas motstridiga. Kan det vara så att politiken i vissa frågor och i vissa sammanhang känns komplicerad men att man överlag tycker att man har bra förutsättningar att delta i politiken?

När det gäller tilltron till det politiska systemet och möjligheterna att påverka uppger en minoritet att politiska beslutsfattare tar medborgarnas åsikter i beaktande men drygt hälften upplever att de flesta politiker inte bryr sig om folket. Intressant är att äldre och lägre utbildade verkar ha märkbart lägre tilltro till det politiska systemets responsivitet. Slutligen kan vi även konstatera att det finns ett klart mönster mellan högre demokratisk tillfredsställelse och högre politisk inkludering. Betyder detta att de som kanske är mer insatta i politiken är nöjdare för att de vet att demokratin fungerar rätt bra? Det kan också vara så att dessa individer vill vara goda medborgare som även tycker att det mesta fungerar bra och ser det som en medborgerlig plikt att följa med och förstå sig på politiken. Åtminstone till denna del verkar inte finlandssvenskarna utgöra någon anomali.

Språkklimatet

Albert Weckman och Marina Lindell

Med svenskan som ett av våra nationalspråk är det relevant att kartlägga hur språkklimatet upplevs bland finlandssvenskarna. Enligt regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2017 har det allmänna språkklimatet hårdnat mellan år 2014 och 2017. Språkbarometer-undersökningen 2016 visade också att språkklimatet hade försämrats sedan år 2012 (Lindell 2016). Språkklimatet påverkas bland annat av majoritetsbefolkningens attityder, den offentliga debatten och kunskap och medvetenhet om de språk som talas i landet. Språkklimatet har betydelse för huruvida man vågar använda svenska i kontakt med myndigheter, på stan eller med sina vänner. Under regeringen Sipilä upplevde finlandssvenskarna sig många gånger trängda. I många minne finns säkert kampen om Vasa centralsjukhus och hur många andra svenska strukturer var i gungning (Suominen 2017). År 2019 fick Finland en ny regering som hittills visat större förståelse för språkliga rättigheter och svenska strukturer. Har detta påverkat språkklimatet? Hur upplevs det idag?

Syftet med detta kapitel är därmed, med hjälp av Barometerdata, att kartlägga vad finlandssvenskarna anser om språkklimatet i Finland. I frågebatteriet fick respondenterna ta ställning till hur de upplever språkklimatet i sin närmiljö, på arbetsplatsen/skolan, i massmedia och i politiken. En intressant frågeställning är således om det förekommer stora skillnader bland finlandssvenskarna i hur man upplever språkklimatet? Om så, inom vilka segment finner man dessa skillnader? Vi tar hjälp av tre förklarande variabler för att konkretisera detta: region, ålder, tvåspråkighet/enspråkighet. Vi inleder med att ta en titt på språkklimatet generellt sett inom olika områden.

Språkklimatet till stora delar oförändrat

Respondenterna valde ett av alternativen: blivit bättre, oförändrat, blivit sämre, kan inte säga. Svarsfördelningen för de olika alternativen uttrycks i procent och totala antalet svar är ca 3700.

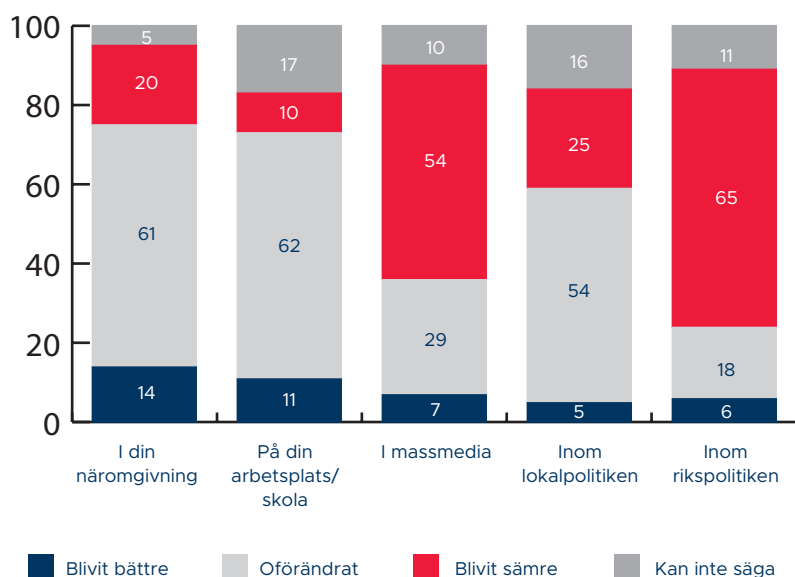
Enligt finlandssvenskarna har den största försämringen i språkklimatet under de senaste åren skett inom rikspolitiken och i massmedia. 54 procent av respondenterna anser att språkklimatet i massmedia blivit sämre, medan hela 65 procent tycker att det skett en försämring inom rikspolitiken. Diskussionen kring svenska språkets roll i samhället har varit mer framträdande i och med Sannfinländarnas utspel i rikspolitiken samt Blå framtids medverkan i regeringen Sipilä, vilket fortsättningsvis kan ha en inverkan på språkklimatet (Se även Suominen 2017). Respondenterna hade även möjlighet att skriva vad de tror att försämringen i språkklimatet kan bero på. Åtskilliga respondenter påpekade att synen på finlandssvenskar och det svenska språket har blivit sämre som en följd av en populistisk förskjutning i massmedia och kvällspressen. Många respondenter beskriver också Sannfinländarnas frammarsch i politiken samt partiets fientliga inställning mot svenskan som den främsta förklaringen till det försämrade språkklimatet inom rikspolitiken. Många upplever också att det saknas konsensus på högre nivå om att svenskan är en viktig del av landets identitet. Hur myndigheterna beaktar olika språkgrupper och huruvida de ger service på svenska torde också samverka med hur språkklimatet upplevs.

I näromgivningen, på arbetsplatsen/i skolan och i lokalpolitiken anser ändå majoriteten att situationen är oförändrad. Det är naturligtvis svårt att tolka oförändrad eftersom man inte vet utgångsläget, dvs. oförändrad från vad. Oförändrad från en tidigare bra situation är positivt medan oförändrad om situationen tidigare upplevts som dålig är negativt. Det verkar dock vara så att i ens närmaste omgivning är språkklimatet till största delen oförändrat

11.1

FIGUR 11.1

Språkklimatet inom olika områden.
Andelar i procent.

medan det upplevs som försämrat i ett bredare perspektiv. Drygt varannan upplever att språkklimatet försämrats i massmedia, nästan två av tre att det försämrats i rikspolitiken och var fjärde att det försämrats i lokalpolitiken. Endast en minoritet anser att språkklimatet har blivit bättre.

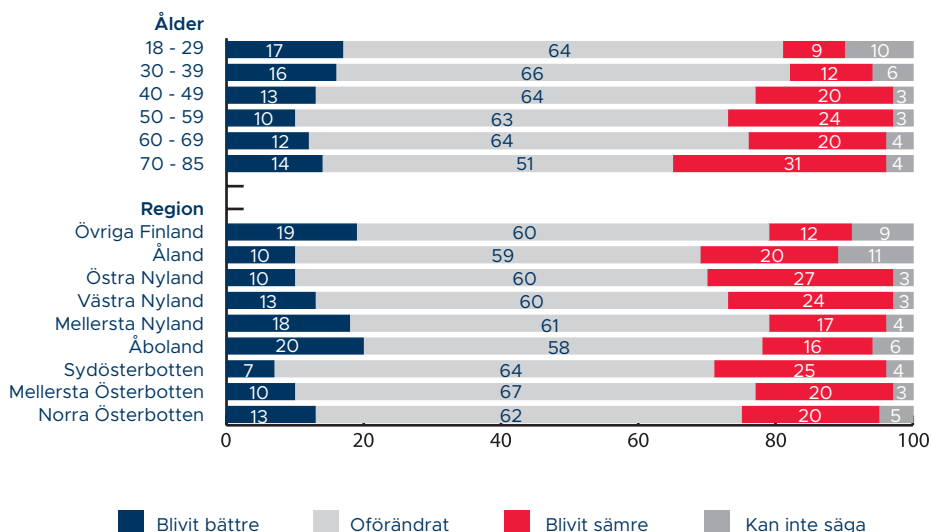
Språkklimatet i de finlandssvenska regionerna

Även om finlandssvenskar ofta ses som en enhetlig ankdamm, präglas de facto de svenskspråkiga regionerna av en mängd olikheter. De mer konkreta olikheterna, så som de geografiska och demografiska, ger självfallet upphov till olikartade uppfattningar. Perspektiven och behoven för personer bosatta i exempelvis Mellersta Nyland (Helsingfors, Esbo, Grankulla och Vanda), kan man konstatera att är rätt annorlunda än för de som bor i exempelvis Mellersta Österbotten. De regionala skillnaderna är förstås mångfacetterade. Men för att lyfta fram ett par exempel på demografiska olikheter, var andelen svenskspråkiga i Helsingfors år 2019 5,6 procent (36 665 av 653 835 personer), medan motsvarande siffror i Vasa var 23 procent (15 668 av 67 636) (Statistikcentralen, 2019).

Regionerna är som sagt väldigt olikartade när det gäller antalet och andelen svenskspråkiga. Frågan som återstår är emellertid om upplevelser kring språkklimatet i näromgivningen följer ett liknande mönster? Vi har valt att fokusera på språkklimatet i näromgivningen eftersom det torde påverka det dagliga livet i stor utsträckning. I figur 11.2 syns svarsfördelningen för regionerna över hur de upplever språkklimatet i sin näromgivning.

11.2 FIGUR 11.2 Språkklimatet regionvis och enligt ålder. (n=3703)
Andelar i procent.

Skillnaderna mellan regionerna är märkbara. I Åboland, Mellersta Nyland och de finska regionerna anser omkring 20 procent att språkklimatet blivit bättre. I dessa regioner återfinns även den minsta andelen som tycker att språkklimatet har blivit sämre. I Sydösterbotten anser endast 7 procent att språkklimatet förbättrats och var fjärde tycker att det blivit sämre. I Mellersta Österbotten, Östra Nyland och på Åland anser i runda tal 10 procent att språkklimatet blivit bättre. En dryg fjärdedel av östnylänningarna (27 %) anser att språkklimatet blivit sämre i deras närmiljö.

I resultaten finner man också en diskrepans mellan de österbottniska regionerna. Norra Österbotten har den största andelen (13 %) som anser att språkklimatet blivit bättre medan Sydösterbotten har det sämsta språkklimatet. Även om det förekommer skillnader mellan regionerna, anser en majoritet av respondenterna att språkklimatet varit oförändrat under de senaste åren.

Språkklimatet enligt åldersgrupp

Språkklimatet upplevs mycket olika mellan äldre och yngre generationer. Så som framgår i figur 11.2 anser största delen av respondenterna, oberoende av ålder, att språkklimatet i näromgivningen är oförändrat. Däremot anser nästan en tredjedel av 70–85 åringarna att språkklimatet blivit sämre i deras näromgivning, medan en knapp tiondel av 18–29 åringarna upplever en försämring. Ett intressant resultat är emellertid att en fjärdedel av 50–59 åringarna upplever en försämring, medan endast en femtedel av 60–69 åringarna tycker lika. Äldre upplever alltså att språkklimatet är sämre än vad yngre gör.

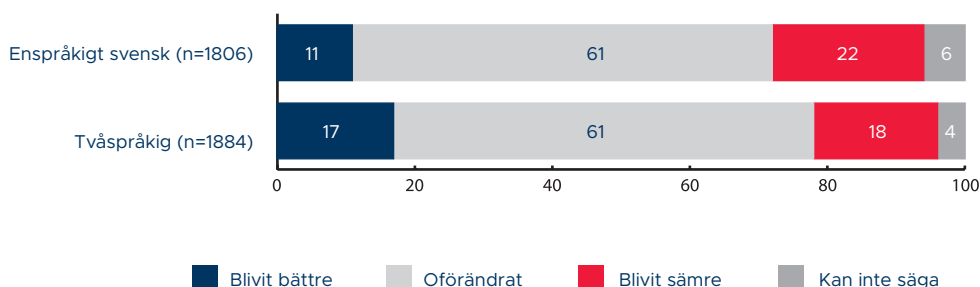
Språkklimatet enligt enspråkigt svenska och tvåspråkiga

Till vilken språkgrupp räknar du dig? År 2009 var andelen tvåspråkiga 22 procent, medan motsvarande andel år 2019 var 51 procent. Jämför man svaren från 2019 med svaren 2009 finner man att andelen som upplever sig enspråkigt svenska har sjunkit kraftigt, samtidigt som andelen som upplever sig tvåspråkig har ökat. Det bör noteras att frågeformuleringen är något annorlunda 2019 än 2009 vilket gör det svårt att jämföra rakt av. Baserat på

11.3

FIGUR 11.3

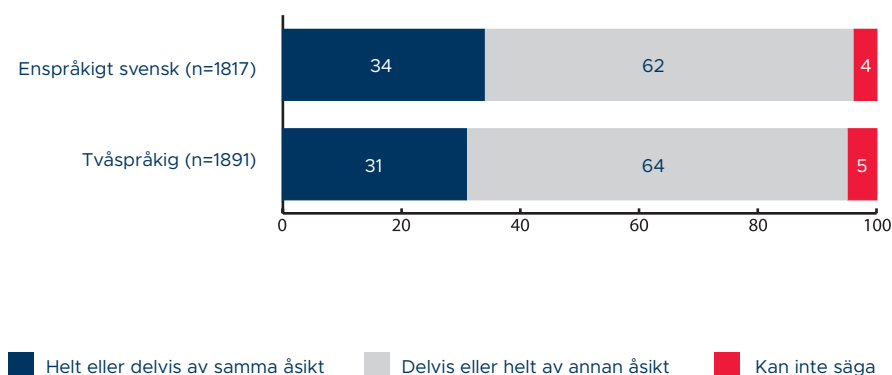
Språkklimatet i näromgivningen enligt språkgrupp. Andelar i procent.

Barometern 2019 kan vi säga att regionerna med största andelen enspråkigt svenska är Åland (89 %) och Sydösterbotten (82 %), medan de nyländska regionerna (71 %) och Åboland (54 %) uppvisar den största andelen tvåspråkiga.

Jämför man de enspråkigt svenska respondenter med de tvåspråkiga i hur man upplever språkklimatet finns det tydliga skillnader. Av de enspråkigt svenska anser 11 procent att språkklimatet blivit bättre och 22 procent att det blivit sämre. Bland de tvåspråkiga anser 17 procent att det blivit bättre och 18 procent att det blivit sämre. Det är enklare att ta sig fram i samhället om man är tvåspråkig och som tvåspråkig kan man enklare byta till finska när situationen det kräver, vilket säkert leder till att man har en något positivare bild av språkklimatet som tvåspråkig. Som tvåspråkig ser man kanske heller inte ett lika stort behov som en enspråkig person att exempelvis få service på svenska i vardagen, i och med att man klarar sig lika väl på finska som på svenska.

11.4 FIGUR 11.4 Upplevda trakasserier per språkgrupp.
Andelar i procent.

Ser man emellertid på upplevda trakasserier per språkgrupp, och jämför enspråkiga personer med tvåspråkiga, är skillnaderna ganska små. En aningen större andel enspråkiga har upplevt trakasserier för att man har talat svenska, men i medeltal var tredje har upplevt trakasserier. Frågan var ganska allmänt ställd "Jag har råkat ut för trakasserier för att jag talat svenska" vilket gör att alla slags trakasserier kan ingå och tidsrymden är inte heller avgränsad. På basis av de öppna kommentarerna verkar det vara så att det på 1980–90-talet var mer fysiska trakasserier medan det nu är mer verbala påhopp, gliringar, blickar och en känsla av otrygghet. Framförallt i kollektivtrafiken, på restauranger och på helfinska orter känner man sig utsatt.

Sammanfattning

Finlandssvenskarna upplever att språkklimatet, framförallt i massmedia och i rikspolitiken, blivit sämre. En större andel av de äldre än av de yngre upplever en försämring. Samtidigt upplever inte en större andel av de unga att det blivit bättre. Av de öppna kommentarerna i Barometern framgår att många är rädda att prata finska då det hörs att de är svenskspråkiga och att de då hellre är tysta. Många känner otrygghet och utanförskap på grund av språket. Även hos myndigheter upplever många att de måste slåss för sin rätt till svensk service och de känner sig som jobbiga och påstridiga personer ifall de talar svenska.

Även om de svenskspråkiga ofta ses som en enhetlig grupp, är upplevelserna av språkklimatet rätt annorlunda beroende på var man bor, hur gammal man är och hur många språk man vuxit upp med. I och med att Svenskfinland idag består av en större andel tvåspråkiga än tidigare, och siffran verkar bli allt större, utmärks dessa individers vardag av en större språklig mångsidighet och flexibiliteten. En större andel tvåspråkiga på ett område kan delvis förklara de skillnader som finns mellan regionerna. Åboland och huvudstadsregionen skiljer sig från de övriga regionerna eftersom man här är mera nöjd med språkklimatet än i de övriga regionerna. I Åboland och Helsingfors återfinns också den största andelen tvåspråkiga.

Samhälls- och debattklimatet har överlag blivit hårdare i samhället vilket ofta drabbar minoriteter. Attitydförändringar krävs på alla samhällsnivåer för att skapa en mer inkluderande atmosfär. Det kunde oftare lyftas fram, också i internationella sammanhang, att Finland är ett tvåspråkigt land. I tider av stor internationell oro kan den nordiska samhörigheten få större betydelse och här kan svenska språkets betydelse lyftas fram. Det behövs även framstående finskspråkiga personer som tar ställning för svenskan och poängterar dess vikt och nytta i samhället. Det finns fortfarande många rådande stereotyper av finlandssvenskar som rika, välutbildade, välmående och privilegierade. Det skulle vara viktigt att ge en rättvisare och mångsidigare bild av finlandssvenskarna och därmed lappa eventuell okunskap i ämnet.

Vad tänker finlands-svenskarna om miljön och klimatförändringen?

Marina Lindell och Rasmus Sirén

Miljöfrågan och inte minst klimatförändringen har seglat upp som en av de största frågorna på den globala arenan de senaste åren. Miljöfrågan har debatterats flitigt av politiker, media och forskare. Den svenska klimataktivisten Greta Thunberg och hennes organisation "Fridays for Future" har engagerat framförallt unga världen över och bidragit till att skapa uppmärksamhet kring frågan och att sätta miljöfrågan högt också på den politiska agendan. Klimatfrågan har varit viktigare och mer framträdande i Sverige än i Finland även om frågan också fått alltmer uppmärksamhet i Finland de senaste åren. Enligt en doktorsavhandling av Degerman (2016) har finlandssvenska högstadiel elever sämre kunskaper om klimatförändringen jämfört med jämnåriga elever i Sverige vilket har att göra med att miljöfrågan varit betydligt mer framträdande i Sverige.

Enligt European Investment Banks (EIB) klimatundersökning år 2019 tror 60 procent av finländarna att deras eget beteende kan påverka klimatförändringen. Detta är lite lägre än medeltalet för hela EU som är 69 procent. Över 80 procent av portugiserna och spanjorerna anser att deras eget beteende påverkar klimatförändringen. I samma undersökning uppgav 67 procent av finländarna att klimatförändringen har en inverkan på det dagliga livet. 94 procent av italienarna, 88 procent av portugiserna och 87 procent av spanjorerna anser detsamma. På basis av denna undersökning verkar finländarna vara lite mindre bekymrade än EU i medeltal och mycket mindre bekymrade än sydeuropeerna över klimatfrågan.

Hur intresserade är finlandssvenskarna av miljöfrågan? Enligt Barometern 2019 är 28 procent mycket intresserade av miljöfrågan och 84 procent uppger att de är mycket eller ganska intresserade av miljöfrågan. Andelen mycket intresserade kvinnor (32 %) är högre än andelen mycket intresserade män (25 %). Framförallt är det unga kvinnor som är intresserade av miljöfrågan. Av kvinnorna i åldern 18–29 år uppgav 43 procent (jämfört med 29 % av de unga männen) att de är mycket intresserade av miljöfrågan. Intresset har ökat mycket sedan år 2009. Då uppgav 18 procent att de var mycket intresserade och 77 procent att de var mycket eller ganska intresserade av miljöfrågan.

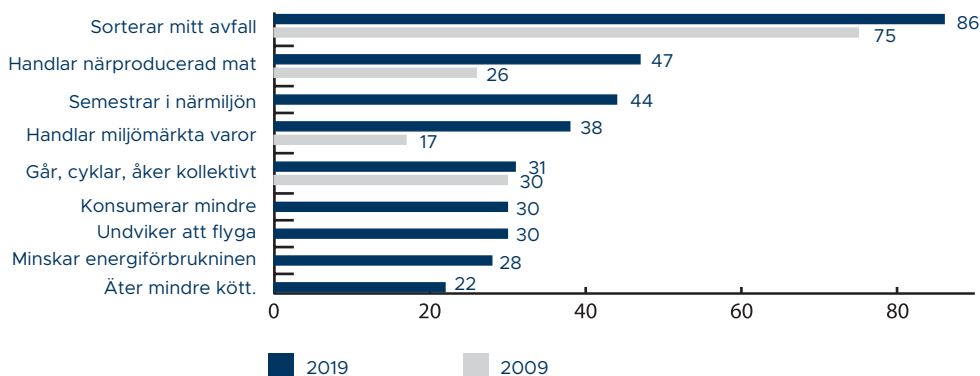
Hur omsätts detta intresse i praktiken och vad gör vi för miljöns skull? Är vi beredda att göra mera för miljön idag än för tio år sedan? Vilka känslor väcker klimatförändringen hos finlandssvenskarna? Känner vi klimatångest eller är vi hoppfulla? Finns det skillnader mellan män och kvinnor, unga och gamla, högre och lägre utbildade? Finns det regionala skillnader mellan t.ex. Österbotten och Nyland? Bland andra dessa frågor skall vi fokusera på i detta kapitel.

Vad gör vi för miljöns skull?

Finlandssvenskarna gör betydligt mera för miljön nu än för tio år sedan. Detta är också vad man kunde förvänta sig eftersom miljöfrågan är betydligt mer framträdande idag än den var år 2009. I figur 12.1 visar de gråa staplarna den procentuella andelen som år 2009 uppgav att de alltid eller mycket ofta gör detta medan de blåa staplarna är motsvarande andel för år 2019. Framförallt handlar vi mer närproducerad mat och mer miljömärkta varor nu än år 2009.

Finns det några skillnader mellan olika grupper när det gäller dessa miljöaktiviteter? Som framgår av tabell 12.1 sorterar 86 procent sitt avfall men endast 74 procent av 18–29 åringarna gör detta. Samtidigt uppgiver 91 procent av 70–85 åringarna att de gör detta. De äldre är även mer benägna att handla närproducerad och miljömärkt mat än yngre. Detta kan ha att göra med att närproducerad och miljömärkt mat i regel är lite dyrare än annan mat och yngre personer som studerar eller nyss tagit sig in på arbetsmarknaden kan ha mindre pengar att spendera på mat än äldre. En större andel av de äldre semestrar i närmiljön, vilket också kan ha att göra med hälsoaspekter då en försvagad hälsa kanske gör att man inte reser utomlands. En större andel av de yngre uppgiver att de cyklar, går och åker kollektivt, konsumerar mindre och undviker att flyga. Detta kan ha att göra med att de yngre oftare än äldre bor i städer där det är möjligt att cykla, gå och åka kollektivt samtidigt som yngre tenderar att ha bättre hälsa och kan röra sig lättare. Det har troligen

12.1 FIGUR 12.1 Hur ofta gör du följande av miljöskäl (andelen alltid och mycket ofta i procent).

Hur ofta gör du nedanstående av miljöskäl (andelen alltid/mycket ofta i procent).

	Sorterar avfall	Handlar närproducerad mat	Semesterar i närmiljön	Handlar miljömärkta varor	Konsumerar mindre	Går, cyklar, åker kollektivt	Undviker att flyga	Minskar energiförbrukningen	Äter mindre kött
Medeltal	86	47	44	38	30	31	30	28	22
Kön									
Kvinna	88	50	48	45	38	38	33	31	30
Man	83	43	40	30	23	24	27	25	13
Region	***	***		*	***	***	**	***	***
Österbotten	88	57	41	35	27	21	30	24	14
Åboland	82	42	45	40	26	33	26	27	22
Nyland	83	37	46	37	34	40	30	32	28
Åland	96	63	48	42	29	23	36	23	18
Övriga	81	44	43	43	31	30	27	30	24
Kommuntyp	***	***			**	***	***	**	***
Landsbygds-kommun	89	58	43	36	25	14	32	24	14
Tätortskommun	81	44	47	36	32	25	34	29	17
Urbankommun	86	42	43	39	32	42	28	29	28
Ålder	***	***	***			***	**	***	***
18 - 29	74	44	39	36	35	49	34	29	32
30 - 39	86	40	40	36	28	28	30	23	20
40 - 49	87	43	39	40	28	26	28	26	16
50 - 59	88	44	40	34	30	25	28	30	23
60 - 69	87	49	47	39	30	30	29	24	16
70+	91	54	53	40	30	28	31	32	22
Utbildningsnivå	***	*	***	***		***	***		***
Grundskola	84	50	51	32	30	24	37	27	20
Andra stadiet	84	46	45	37	29	31	32	28	21
Lägre högsk.	87	45	37	40	32	34	23	28	21
Högre högsk.	91	45	39	47	35	41	20	28	30

Tabellnot: Skillnaden mellan grupperna är statistiskt signifikant (Chi-square test): *p < 0.05; **p < 0.01; ***p < 0.001.

också ett samband med ekonomin då de yngre inte har råd med egen bil, att konsumera och att flyga. Det är framförallt de yngre och de högst utbildade som äter mindre kött. Det finns naturligtvis andra orsaker än de rent miljömässiga till att äta mindre kött, såsom hälsorelaterade orsaker och värderingar och livsstil. Kvinnor gör mera än män när det gäller samtliga miljöaktiviteter.

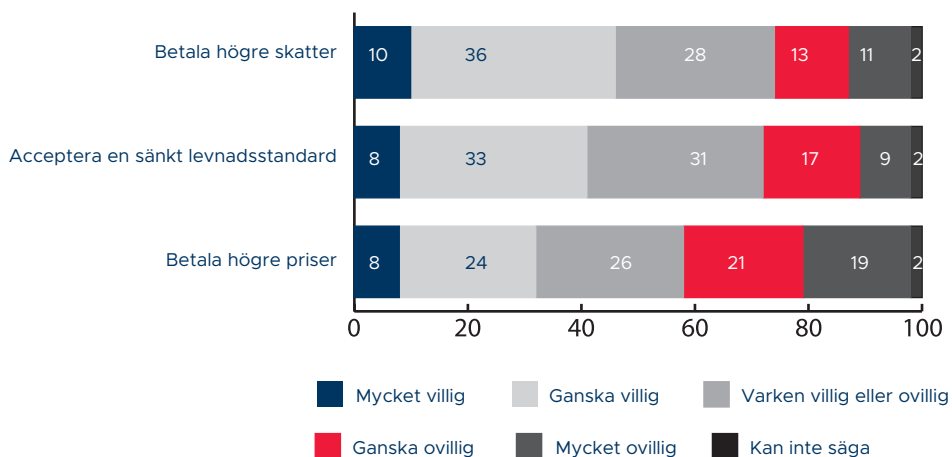
Det finns även vissa regionala skillnader samt skillnader mellan landsbygd och urbana kommuner. Åland sticker ut på flera punkter. Ålänningarna sorterar, handlar närproducerat, semesterar i närmiljön och undviker att flyga mera än andra. I Nyland uppger en större andel att de äter mindre kött samt att de går, cyklar och åker kollektivt. En större andel här uppger även att de konsumerar mindre och minskar sin energiförbrukning.

Ser vi på typ av kommun så tenderar man på landsbygden att handla närproducerat medan man i urbana kommuner handlar miljömärkt, går, cyklar eller åker kollektivt och minskar på sin köttförbrukning. Eftersom en större andel av de yngre, bor i urbana kommuner kan man anta att åldern även avspeglar sig i skillnaderna mellan kommunerna. Likaså är merparten av de nyländska kommunerna urbana och tätortskommuner, medan övriga landskap har en större andel landsbygdskommuner.

Hur mycket är vi beredda att göra för miljöns skull?

Generellt sett är vi beredda att göra mycket mera för miljön nu än för tio år sedan. Nästan hälften är beredda att betala högre priser för att värna om miljön. 41 procent är beredda att sänka sin levnadsstandard och 32 procent är villiga att betala högre skatter för miljöns skull. I figur 12.2 framgår att en liten andel är mycket villig att göra dessa saker medan majoriteten är ganska villig eller varken villig eller ovillig. Detta kan kanske tolkas som att även om vi inte står i första ledet så motsätter vi oss inte dessa åtgärder för miljöns skull.

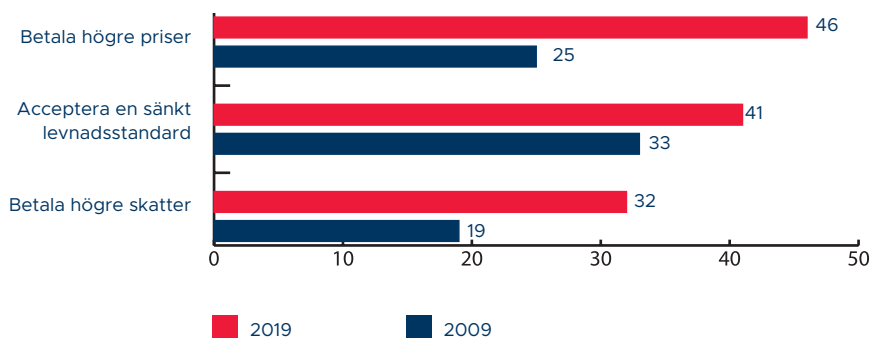
12.2 FIGUR 12.2 Vad är vi beredda att göra för miljöns skull 2019? Andelar i procent.

12.3

FIGUR 12.3

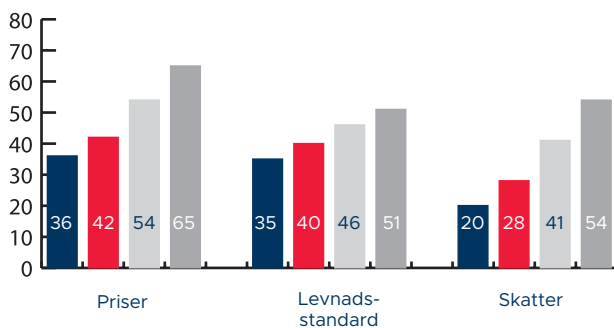
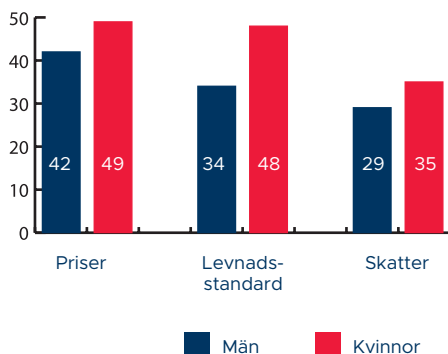
Vad är vi beredda att göra för miljöns skull 2009 och 2019? (andelen mycket villig/ganska villig i procent).

12.4

FIGUR 12.4

Villighet att göra för miljöns skull enligt ålder och utbildning (andelen mycket villig/ganska villig i procent).

Grundskola Andra stadiet Lägre högskoleexamen Högre högskoleexamen

En jämförelse med år 2009 visar att vi är villiga att göra betydligt mera nu än för tio år sedan. Miljöfrågan har ju också en annan betydelse idag än för tio år sedan vilket sannolikt har bidragit till att vi blivit mer medvetna och är beredda att göra vissa förändringar.

Vilka skillnader finns det mellan olika grupper? I likhet med frågan om vad vi gör för miljöns skull där kvinnorna gjorde mera än männen så är de även villiga att göra mer. En högre andel av kvinnorna är beredda att betala högre priser, sänka sin levnadsstandard och betala högre skatter för miljöns skull. Det finns även en skillnad mellan personer med olika utbildning. Ju högre utbildning ju mer villig är man att göra allt detta för miljöns skull.

Klimatförändringen väcker intresse och framtidstro hos finlandssvenskarna men det finns skillnader

En majoritet av finlandssvenskarna uppger att klimatförändringen väcker intresse (71 %) och framtidstro (59 %). Knappt hälften uppger att de känner frustration (46 %), hopp (45 %) och kunskapsbrist (44 %). Endast en minoritet uppger att klimatförändringen väcker ångest (25 %) och skam (17 %). Vid en första anblick kan det konstateras att klimatförändringen inte väcker negativa känslor hos finlandssvenskarna utan snarare en tro på framtiden. Detta är ju positivt eftersom intresse tenderar att ge upphov till mer aktivitet och delta-gande än skam och ångest som är mera passiverande.

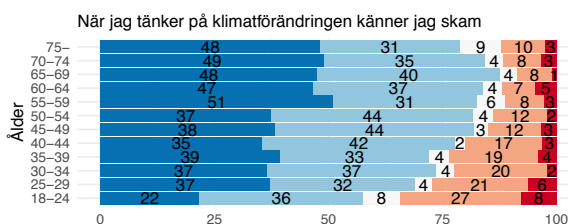
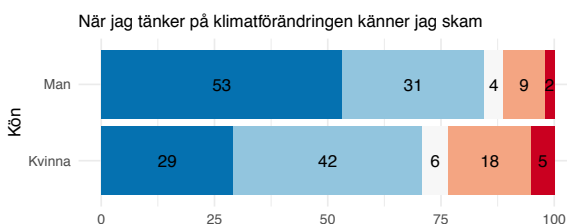
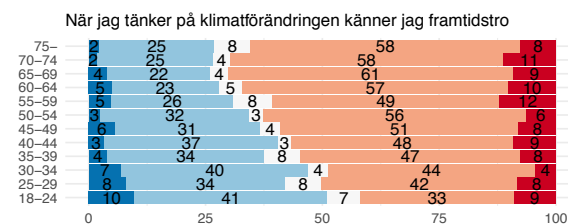
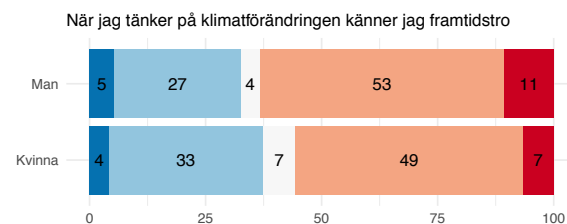
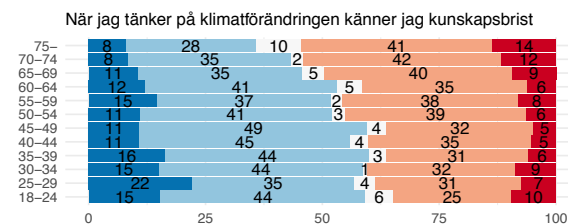
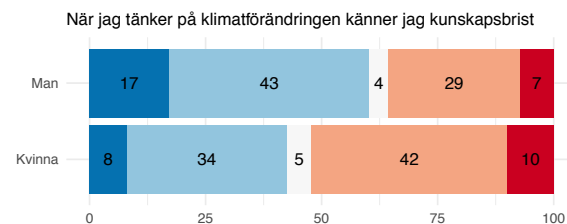
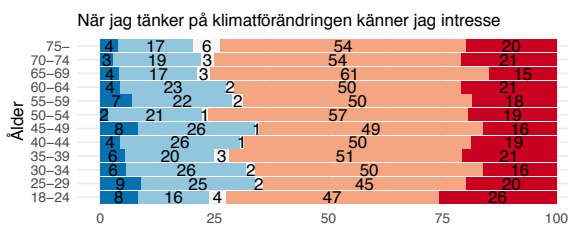
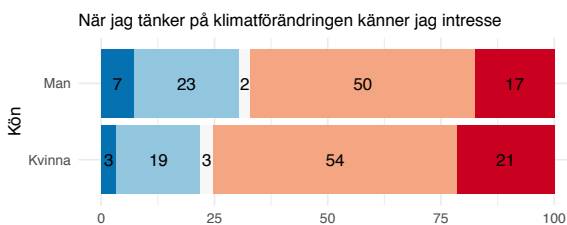
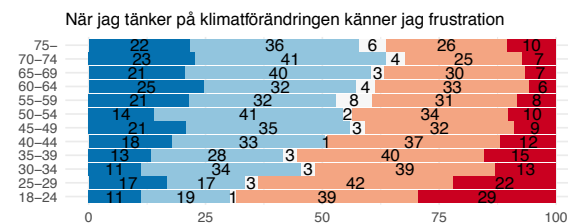
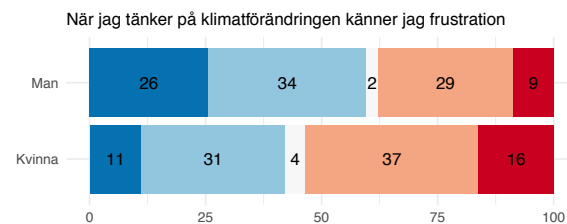
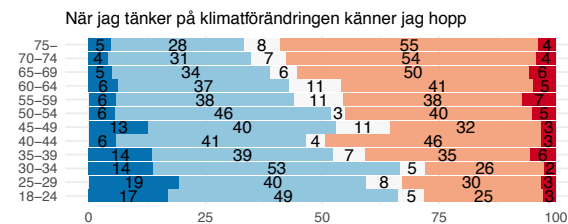
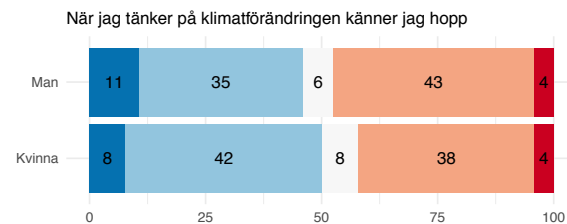
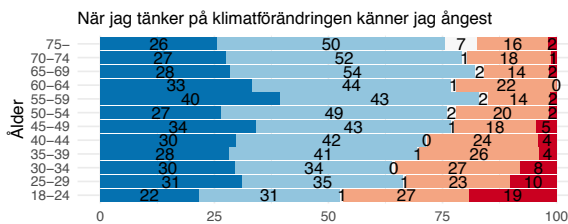
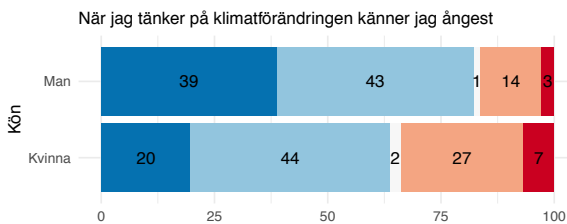
Det finns dock stora skillnader mellan unga och gamla. Som framgår av figur 12.5 känner unga betydligt mer ångest, frustration och skam än vad äldre gör. Framförallt känner de unga frustration (69 %). Ångest är ett begrepp som används i betydligt större utsträckning av yngre personer. Innebörden och användningen av olika känslomässiga ord varierar naturligtvis framförallt mellan åldersgrupperna och detta återspeglas säkert i resultatet. De yngre använder ångest för att beskriva sina negativa känslor i många olika sammanhang medan de äldre torde vara mer restriktiva att använda ordet ångest för att beskriva sina negativa känslor. Äldre känner mera hopp och framtidstro än yngre, vilket ändå tyder på att äldre känner sig mer optimistiska än yngre när det kommer till klimatförändringen och dess inverkan. När en majoritet av de äldre känner hopp och framtidstro så känner en minoritet av de yngre detta. Det finns även en skillnad mellan män och kvinnor. Kvinnor känner mer frustration, ångest och skam medan männen känner mera hopp och framtidstro. Det finns ett stort intresse hos både unga och äldre men äldre känner mera kunskapsbrist.

12.5

FIGUR 12.5

Känslorna kring klimatförändringen enligt kön och ålder. Andelar i procent.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis kan vi säga att de äldre handlar närproducerad och miljömärkt mat samt semesterar i närmiljön (även om de inte uppger att de undviker att flyga mera än andra åldersgrupper). De yngre går, cyklar och åker kollektivt, konsumerar mindre, undviker att flyga och äter mindre kött. Kvinnor är beredda att göra mera för miljön än män. På landsbygden handlar man närproducerat medan man i städerna i större utsträckning handlar miljömärkta varor och äter mindre kött. Vi gör betydligt mera för miljöns skull nu än för tio år sedan. Kvinnor gör mera saker än vad män gör och de är även villiga att i högre utsträckning betala högre priser, sänka sin levnadsstandard och betala högre skatter för att värna om miljön.

Finlandssvenskarna känner i första hand intresse och framtidstro när de tänker på klimatförändringen. Äldre personer och män känner mer optimism när det gäller klimatförändringen än yngre personer och kvinnor. Minst hoppfulla är de yngre som i första hand känner intresse men också frustration och ångest. Klimatskam är dock någonting som finlandssvenskarna inte känner i någon större omfattning.

Röstning och politiska skiljelinjer på Åland

Rasmus Lindqvist och Kimmo Grönlund

Inledning

Syftet med detta kapitel är att kartlägga röstning och ideologiska skiljelinjer på Åland. Vi går igenom det åländska partisystemet, röstningen i lagtingsvalet 2019 och placerar de åländska väljarna i ett tvådimensionellt ideologiskt rum. Traditionellt sett har ideologisk placering handlat om vänster-högerdimensionen men i dagens moderna samhällen har vi i ökande grad en värderingskonflikt mellan liberala och konservativa värden (Grönlund 2019). Den här konflikten kan operationaliseras i GAL-TAN, där GAL står för grön, alternativ och libertär medan TAN står för traditionell, auktoritär och nationalistisk (Hooghe, Marks & Wilson 2002; Marks, Hooghe, Nelson & Edwards 2006; Oscarsson 2017). Den här ”nya” konfliktdimensionen har inte tidigare studerats på Åland.

I samband med lagtingsvalet hösten 2019 öppnades en möjlighet att utföra en eftervalsundersökning i och med att medborgarpanelen Barometern genomfördes också på Åland. Svarspersoner som angett en åländsk kommun som sin hemkommun⁵ fick besvara ett antal frågor om det åländska valet som hade hållits ungefär tre veckor tidigare. Under mandatperioden 2015–2019 bestod landskapsregeringen av Liberalerna (L) som innehade lantrådsposten (Ålands regeringschef), Moderaterna (M) och Socialdemokraterna (S). Centern (C) som i lagtinget 2015–2019 hade lika många mandat som Liberalerna hade tvingats i opposition efter att ha varit en del av ett flertal olika regeringssamarbeten under lång tid. Retoriken mellan regeringen och oppositionen präglades under mandatperioden av en konflikt gällande regeringens planerade kommunreform och reform av skärgårdstrafiken. Medan regeringen genom lagstiftning strävade efter att minska antalet kommuner på Åland (16 idag), ville oppositionen se mer frivillighet gällande kommunsammanslagningar. Förutom de här frågorna präglades perioden av revisionen av självstyrelselagen där ålänningarna liksom i flera andra frågor delvis kände sig motarbetade av Juha Sipiläs riksregering.

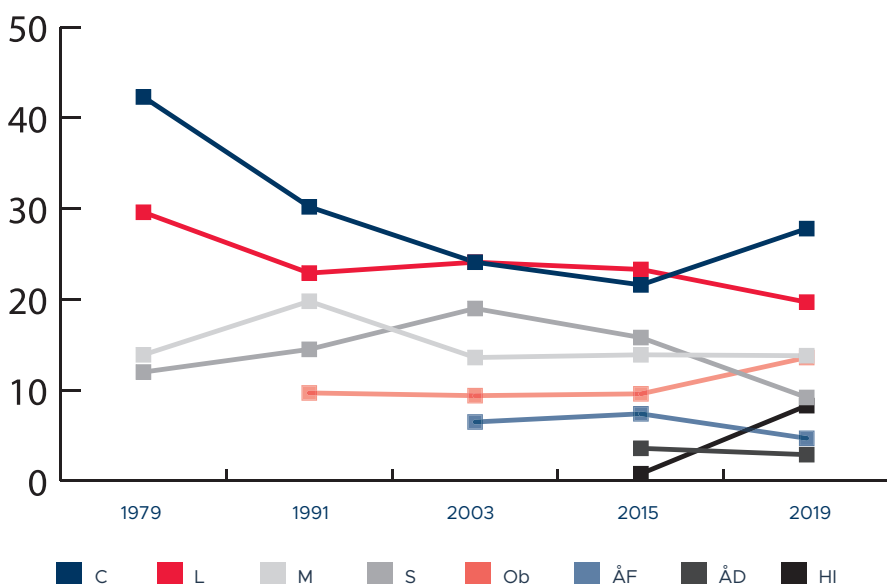
⁵ Ungefär 400 ålänningar deltog i undersökningen.

Valdagen för lagtings- och kommunalvalet 2019 inföll söndagen den 20 oktober. Totalt röstade 69,7 procent av de röstberättigade vilket innebar en liten minskning från 2015 då valdeltagandet landade på 70,4 procent. Centern tillsammans med det nya partiet Hållbart Initiativ (HI) blev valets stora vinnare. Den tidigare regeringen förlorade sin majoritet i lagtinget i och med att samtliga regeringspartier backade. Den 11 november 2019 kunde Centerns partiledare Veronica Thörnroos presentera den nya regeringsbasen bestående av Centern, Obunden Samling (Ob), Moderaterna och Hållbart Initiativ. Eftersom regeringen dessutom stöds av Ålands Framtid (ÅF) har den en bred majoritet bakom sig i lagtinget med totalt 20 av 30 mandat.

13.1

FIGUR 13.1

Historisk utveckling av de nuvarande åländska partiernas procentuella andel av rösterna i lagtingsval, 1979-2019.

Partiernas väljarprofiler

Som tabell 13.1 visar finns det relativt stora könsskillnader mellan partiernas väljare. Framförallt Obunden Samling, Ålands Framtid och Åländsk Demokrati (ÅD) har en överrepresentation av manliga väljare. Kvinnliga väljare röstar i högre utsträckning än män på framförallt Socialdemokraterna och Hållbart Initiativ. Liberalerna och Hållbart Initiativ har många unga väljare. Centern går starkt bland väljare i yngre medelåldern medan Obunden Samling har många väljare i övre medelåldern. Moderaterna, Ålands Framtid och Liberalerna har en stor andel av sina väljare i den äldsta ålderskategorin. Centerns, Obunden Samlings, Ålands Framtids och Åländsk Demokratiska väljarunderstöd minskar när väljarnas utbildningsnivå ökar. Motsatt förhållande råder för Liberalernas väljare som har en stor överrepresentation av högskoleutbildade väljare.

Det största partiet Centern är klart starkare på landsbygden än i Mariehamn men även Obunden Samling och Åländsk Demokrati har flest väljare bosatta på landsbygden. Moderaterna och Socialdemokraterna framstår som tydliga stadspartier med utmaningar att locka väljare på landsbygden. Enligt undersökningen skulle även Ålands Framtid ha flest väljare bosatta i Mariehamn men antalet svarspersoner för partiet är lågt varför partiets resultat bör analyseras med försiktighet. Resultaten kontrollerades med multinominal logistisk regression (visas ej här). Det största partiets (Centern) väljare utgjorde referenskategori. Signifikanta samband fanns för att boende i Mariehamn röstar på Moderaterna, Liberalerna, Socialdemokraterna och Hållbart Initiativ framom Centern. Det fanns också ett signifikant samband för att lågutbildade röstar på Liberalerna i lägre utsträckning än högutbildade. Bland de analyserade variablerna framstod boendeort som den viktigaste sociodemografiska faktorn för att förklara partival på Åland.

13.1 TABELL 13.1

Partival bland åländska väljare, procentuell andel av väljargruppen.

	C	L	M	S	Ob	ÅF	HI	ÅD
Kön								
Kvinnor	21,3	21,3	16,6	17,2	6,5	0,6	10,1	1,2
Män	26,2	15,9	11,6	9,8	18,3	5,5	6,1	6,1
Ålder								
18 - 34	18,3	26,6	16,7	16,7	10,0	-	11,7	-
35 - 54	29,2	15,9	12,4	14,2	8,8	0,9	9,7	3,5
55 - 69	23,0	11,5	9,2	16,1	19,5	1,1	6,9	6,9
70 -	21,1	25,4	22,5	5,6	11,3	10,0	2,8	-
Utbildning								
Grundskola	26,7	12,7	12,7	17,3	16,4	5,5	-	5,5
Gymnasium	25,2	15,0	16,5	7,9	12,6	2,4	13,4	2,4
Högskola	17,9	31,6	13,7	15,8	7,4	-	10,5	1,0
Boendeort								
Mariehamn	9,7	18,7	20,9	25,4	4,5	5,2	10,4	-
Landsbygden	33,2	19,1	9,5	5,5	17,6	1,0	6,5	5,0
Totalt	23,7	18,8	14,3	13,6	12,3	2,8	8,1	3,0

Tabellnot: N = 333. Tabellen använder viktade data .⁶

⁶ Svaren viktades enligt andelen i den åländska befolkningen för variablerna kön, ålder, utbildningsnivå och boendeort.

Ideologiska skiljelinjer

Det finns sociala skiljelinjer mellan de åländska partiernas väljare men finns det även ideologiska skiljelinjer? Enligt Pippa Norris och Ronald Ingleharts (2019) globala studier tenderar arbetare, äldre, lågutbildade, män, ruralt boende och religiösa att ha mer auktoritära och socialkonservativa värderingar. Om liknande tendenser kan identifieras även här är det en indikation på att Åland således inte utgör något undantag i den globala trenden. Svarspersonerna fick ta ställning till fyra påståenden (Likertskala) med avsikt att placera väljaren på vänster-högerskalan och sex påståenden för placeringen på GAL-TAN-skalan. Utifrån det här beräknades ett ideologiskt medelvärde för respektive svarsperson och sedan har ett medelvärde räknats ut för respektive samhällsgrupp.

Unga, urbant boende (Mariehamn), högutbildade och kvinnor har generellt mer gröna, alternativa och libertära värderingar också på Åland. Motsatt har lågutbildade, bosatta på landsbygden, män och äldre mer traditionella, auktoritära och nationalistiska värderingar. Resultaten analyserades även med multipel regressionsanalys (visas ej här). Ålder och boendeort hade signifikanta effekter för placeringen på vänster-högerskalan medan kön, boendeort och utbildningsnivå hade signifikanta effekter för placeringen på GAL-TAN-skalan.

13.2 TABELL 13.2

Operationalisering av vänster till höger och TAN till GAL.

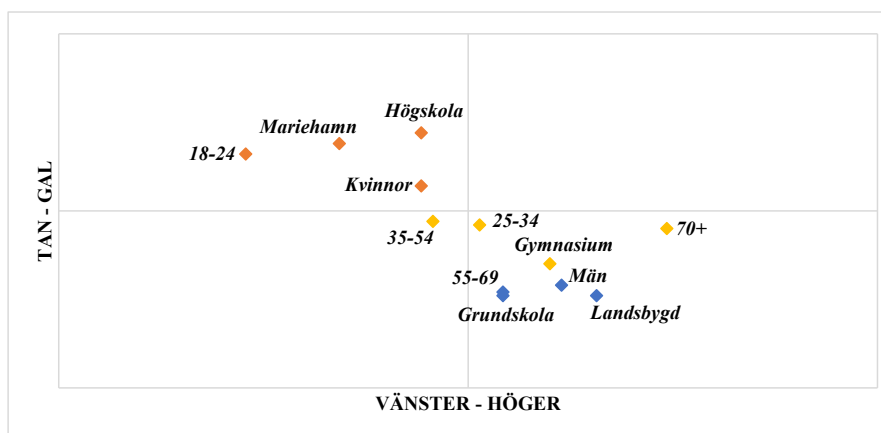
Vänster		Höger
-	Arbetsvillkor och löner bör avtalas lokalt utan centralorganisationer	+
-	För att balansera den åländska ekonomin måste de offentliga tjänsterna skäras ned	+
-	Mer sjukvård bör drivas i privat regi	+
+	Man borde förhindra företag med vinstsyfte att driva sjukhus	-
TAN		GAL
-	Medlemskapet i Europeiska unionen har överlag varit positivt för Åland	+
+	Åland bör träda ut ur EU	-
+	Åland är för ivrigt när det gäller att genomföra EU:s miljö- och klimatmål	-
+	Åland behöver starka ledare som kan återställa disciplin och ordning i samhället	-
-	Ett mångkulturellt Finland där man förhåller sig tolerant gentemot människor från andra kulturer	+
-	Ett Finland där sexuella minoriteters rättigheter stärks	+

Källa: Grönlund (2019) och egen bearbetning. Påståenden med Finland ingick i Barometerns allmänna frågebatteri.

Boendeort var den variabel som hade den största effekten både för placeringen på vänster-högerskalan och GAL-TAN-skalan. Boendeort är således inte endast den variabel som polariserar partivalet mest utan även väljarnas ideologiska preferenser.

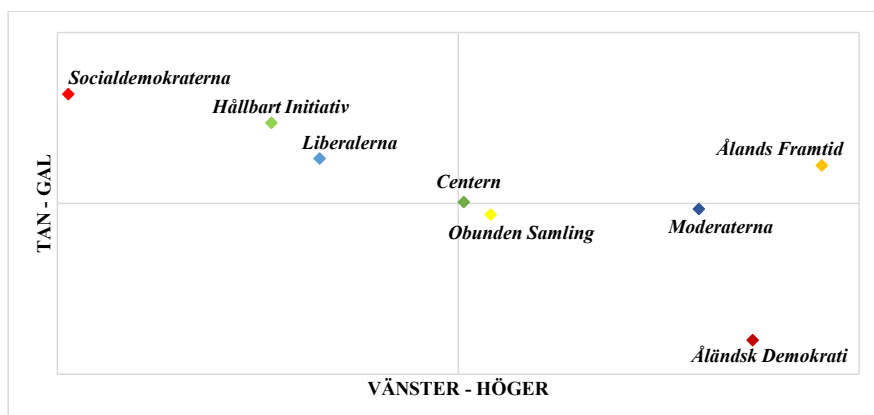
13.2 FIGUR 13.2

Ideologisk placering enligt kön, medelvärde. Orange indikerar mest mot GAL inom variabeln (exempelvis boendeort), blå indikerar mest mot TAN inom variabeln.

13.3 FIGUR 13.3

Ideologisk placering enligt partiernas väljare, medelvärde.

Hur placerar sig då partiernas väljare ideologiskt? Resultaten presenteras i figur 13.3. Från vänster till höger placerar sig partierna enligt följande: Socialdemokraterna (1,52), Hållbart Initiativ (1,90), Liberalerna (1,99), Centern (2,26), Obunden Samling (2,31), Moderaterna (2,70), Åländsk Demokrati (2,80) och Ålands Framtid (2,93). Från GAL till TAN placerar sig partierna enligt följande: Socialdemokraterna (3,55), Hållbart Initiativ (3,34), Liberalerna (3,08), Ålands Framtid (3,03), Centern (2,76), Moderaterna (2,71), Obunden Samling (2,67) och Åländsk Demokrati (1,75). Partiernas ideologiska placering är relativt väntad. Det som överraskar är att Socialdemokraternas väljare i den här undersökningen befinner sig längre mot GAL än Hållbart Initiativs väljare. Ålands Framtids placering relativt långt mot GAL överraskar också. Överlag är de större partiernas placering mer säker än de mindre partiernas.

Sammanfattning

Det finns betydande sociala och ideologiska skiljelinjer mellan de åländska partiernas väljarkårer. Framförallt är det boendeorten, om man bor i stad eller på landsbygd, som polariserar. Ett ofta upprepat antagande har varit att politiska ideologier inte spelar någon roll på Åland eftersom väljarna framförallt röstar på person före parti. Denna ståndpunkt kan utmanas, även i ett starkt personcentrerat politiskt system som det åländska har tydliga ideologiska skiljelinjer mellan speciellt partierna illustrerats. Kandidaten spelar visserligen en stor roll när väljaren går till valurnan men att ideologi inte skulle spela någon roll är ytterst tveksamt. Ett mer troligt antagande är att när väljarna bestämmer sig tar de både hänsyn till kandidat och partiets ideologiska profil. Det åländska partisystemet liknar på många sätt partisystemen i Finland och Sverige. Det finns en tydlig vänster-höger-dimension i den åländska väljarkåren. De största skillnaderna är avsaknaden av ett socialistiskt parti vänster om Socialdemokraterna, det finns ett parti som vill vara politiskt obundet (Ob) samt att det finns ett parti som byggt sin profil kring självständighetsfrågan (ÅF). Åland verkar inte heller vara oberört av en global trend med en ökande konflikt mellan liberala och konservativa värderingar, vilket tar sig uttryck genom bildandet av nya partier med diametralt motsatta väljargrupper.

Finlandssvenskarnas åsikter i aktuella samhällsfrågor

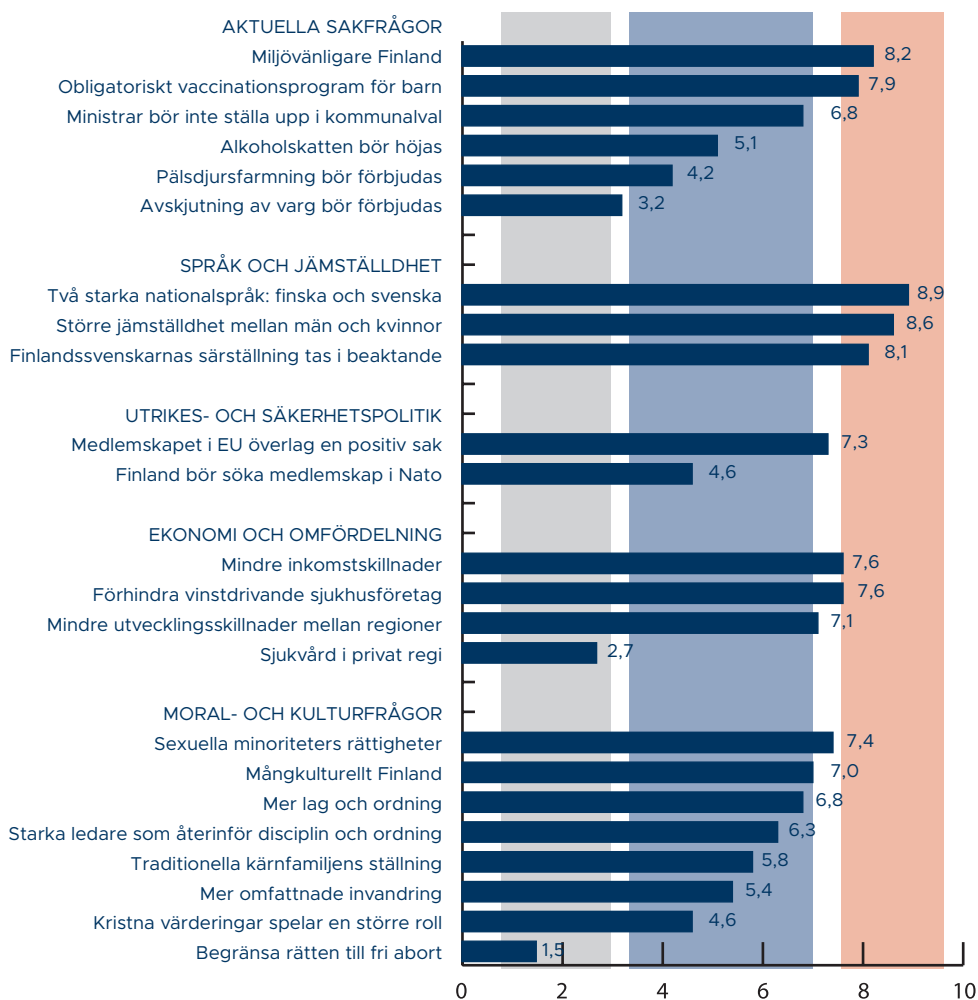
Peter Söderlund och Marina Lindell

Idag är den finlandssvenska identiteten mer mångfacetterad än den var för hundra år sedan. Av tradition har språket förenat finlandssvenskarna men idag har gränserna mellan svenskt och finskt på många orter i Svenskfinland blivit otydligare. Den ökade tvåspråkigheten har tenderat att luckra upp den finlandssvenska identiteten vilket gjort att interna mot-sättningar riskerar att öka (Sundback 2010). Inte sällan lyfts skillnaderna mellan det lantliga svenskspråkiga Österbotten med en stark hembygds-känsla och det tvåspråkiga urbana Nyland fram (Pitkänen & Westinen 2018). Hur lika varandra är finlandssvenskarna? Finns det, trots uppluckrade språkgränser och regionala skillnader, en enhetlig syn på samhället, språket och omvärlden? Finns det likartade värderingar och åsikter oberoende av var man bor och vem man är? Syftet med detta kapitel är att analysera finlandssvenskarnas åsikter när det gäller en rad olika samhälls-frågor. Vi inleder med att se hur finlandssvenskarna som grupp förhåller sig till aktuella samhällsfrågor. Finns det frågor där det råder samsyn och finns det frågor där åsikterna går mera isär? Vi fortsätter sedan med att analysera de frågor där åsikterna är delade för att klargöra åsiktsmönster – finns det skillnader mellan regioner, åldersgrupper eller könen?

Enighet och oenighet i samhällsfrågor

Vi har delat in frågorna i fem kategorier: 1) aktuella sakfrågor, 2) språk och jämställdhet, 3) utrikes- och säkerhetspolitik, 4) ekonomi och omfördelning samt 5) moral- och kulturfrågor. Skalan som används är 0–10 där 0 innebär att man är "helt av annan åsikt" eller tycker att det är ett "mycket dåligt förslag" och 10 innebär att man är "helt av samma åsikt" eller tycker det är ett "mycket bra förslag". Om medelvärdet är under 2,5 (grått fält) eller över 7,5 (rött fält) – se figur 14.1 – tolkar vi det som att finlandssvenskarna tycker lika i frågan. Om medelvärdet är mellan 2,5 och 7,5 är sannolikheten större att det råder oenighet i frågan, det vill säga en större blandning av respondenter som är för och emot. I slutet av detta kapitel kommer vi att lyfta fram de frågor där polarisering, eller oenighet, mellan olika sociodemografiska grupper är störst.

Finlandssvenskarnas åsikter i olika frågor

Vi börjar med att redogöra för i vilka frågor det finns enighet respektive oenighet bland finlandssvenskarna. När det gäller aktuella sakfrågor är finlandssvenskarna tämligen överens om att ett miljövänligare Finland är bra. Likaså finns det ett utbrett stöd för ett obligatoriskt vaccinationsprogram för barn. Åsikterna är mindre enhetliga eller starka när det gäller alkoholskatten och huruvida ministrar skall få ställa upp i kommunalval. Mest anmärkningsvärt, vilket också kommer att visa sig längre ner, är att finlandssvenskarna är mest delade i vargfrågan och i frågan om pälsdjursnäringen.

Frågor om språk och jämställdhet förenar finlandssvenskarna. Både när det handlar om två starka nationalspråk, finlandssvenskarnas ställning och

jämställdhet mellan könen, finns en stor enighet. Detta är inte så överraskande eftersom språkfrågor generellt inte är direkt kopplade till liberala eller konservativa värderingar utan mera handlar om finlandssvenskarnas minoritetsstatus.

Finlandssvenskarna är tämligen eniga om att medlemskapet i EU varit en bra sak. Endast en liten minoritet på lite över 10 procent motsätter sig att EU är en bra sak. I fråga om stödet för Nato finns en liten övervikt bland de som ställer sig skeptiska till att Finland ska söka on medlemskap. Men på det stora hela är det jämt fördelat bland dem som är emot, inte kan ta ställning eller är för Nato-medlemskap.

Finlandssvenskarna vill ha mindre inkomstskillnader och även mindre utvecklingsskillnader mellan olika regioner. När det gäller frågan om vinstdrivande vård och framförallt sjukvård i privat regi är finlandssvenskarna eniga på så sätt att en stor majoritet är emot. En av sex respondenter ställer sig ändå för vinstdrivande vård i privat regi.

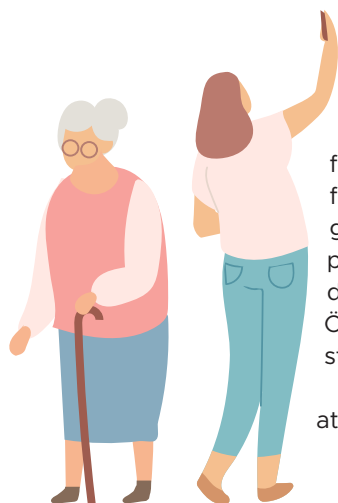
De största skillnaderna finns i moral- och kulturfrågor, vilket delvis framgår av att medeltalen är närmare fem snarare än noll eller tio. Det bör emellertid först påpekas att det finns utbrett stöd för fri abort (endast en av tio är emot att begränsa rätten till fri abort). Ytterligare ställer sig en tämligen stor majoritet positiva till sexuella minoriteters rättigheter. Däremot är åsikterna inte lika entydigt för eller emot ett påstående när det gäller ett mångkulturellt Finland, ökad invandring, kristna värderingar, traditionella kärnfamiljens ställning, mer lag och ordning samt ett Finland med starka ledare som kan återställa disciplin och ordning i samhället. Det verkar således att finlandssvenskarna sinsemellan skiljer sig åt beträffande liberala och konservativa värderingar. Några av dessa moral- och kulturfrågor kommer närmare att synas till följande för att förstå vad som förklarar skillnader i åsikter och värderingar mellan olika sociodemografiska grupper i Svenskfinland.

Polarisering i samhällsfrågor

Vi övergår nu till att närmare undersöka sex frågor där vi har identifierat märkbar polarisering mellan olika sociodemografiska grupper. Polarisering förstås här som en tendens hos människor att gruppera sig i två läger, för och emot. För att underlätta tolkningen av siffrorna presenterar vi i tabell 14.1 hur de sociodemografiska gruppernas medeltal avviker från hela samplets

medeltal. Ju högre positiva eller negativa avvikelser, desto större polarisering. Vi börjar med att se på frågorna om avskjutning av varg och pälsdjursfarmning. I det undersökta materialet delar dessa två frågor finlandssvenskarna allra mest. För det första finns en tydlig skillnad mellan Österbotten och de övriga regionerna, även om Västra Nyland befinner sig mitt emellan. I Österbotten finns ett starkare stöd både för att bibehålla pälsdjursnäringen och för avskjutning av varg. Det finns även stora skillnader mellan åldersgrupperna där de yngre uppvisar ett starkare stöd för att förbjuda pälsdjursnäringen och avskjutning av varg medan de äldre är mer mot dessa förbud. Kvinnor uppvisar också ett starkare stöd för förbuden. Österbottningar, över 60-åringar och män uppvisar alltså ett starkare stöd för pälsdjursnäringen och för att tillåta avskjutning av varg.

Två frågor i tabell 14.1 fångar upp moral- och kulturfrågor. Här framgår att såväl ålder som utbildning förklarar varför man är för att stärka

TABELL 14.1 Skillnader i åsikter bland olika sociodemografiska grupper

	Pälsjursfarmning bör förbjudas	Avskjutning av varg bör förbjudas	Stärk den traditionella kärnfamiljens ställning	Starka ledare som återinför disciplin och ordning	Medlemskapet i EU överlag en positiv sak	Mer omfattande invandring
Medeltal	4.2	3.2	5.8	6.3	7.3	5.1
Kön						
Kvinna	+0.8	+0.2	-0.6	-0.1	-0.2	+0.3
Man	-0.8	-0.2	+0.5	+0.1	+0.2	-0.3
Ålder						
18-29	+1.7	+1.7	-1.3	-1.0	+0.3	-0.2
30-39	+0.5	+0.2	-1.2	-0.6	-0.1	+0.0
40-49	+0.1	+0.1	-0.3	-0.2	-0.3	-0.5
50-59	+0.1	-0.3	-0.1	+0.0	-0.6	-0.3
60-69	-0.7	-0.7	+0.8	+0.4	-0.3	+0.1
70-	-1.2	-0.7	+1.2	+0.9	+0.6	+0.6
Utbildningsnivå						
Grundskola	-0.4	+0.0	+1.0	+1.1	-0.5	-0.4
Andra stadiet	-0.0	-0.2	+0.1	+0.2	-0.3	-0.3
Lägre högskoleexamen	+0.4	+0.0	-0.7	-0.7	+0.5	+0.3
Högre högskoleexamen	+0.3	+0.5	-1.2	-1.6	+1.2	+1.2
Region						
Norra Österbotten	-1.8	-1.0	+0.8	+0.6	-0.3	+0.1
Mellersta Österbotten	-1.9	-1.7	+0.5	+0.3	-0.7	-0.1
Sydösterbotten	-2.0	-1.7	+0.3	+0.2	-1.0	-0.2
Västra Nyland	+0.3	-0.4	+0.4	+0.3	-0.2	-0.4
Östra Nyland	+0.9	+0.5	+0.4	+0.3	+0.1	-0.0
Mellersta Nyland	+1.0	+1.5	-0.8	-0.7	+1.1	+0.6
Åboland	+1.3	+0.3	-0.7	-0.6	+0.4	+0.0
Åland	+1.3	+0.5	-0.5	-0.3	-0.8	-0.7

Tabellnot. Siffrorna anger hur mycket de sociodemografiska gruppernas medeltal avviker från hela samplets medeltal.

den traditionella kärnfamiljens ställning och att starka ledare ska återinföra disciplin och ordning i samhället. Ju äldre man är och ju lägre ens utbildning desto mer konservativ är man. Män är också mer benägna att stärka kärnfamiljens ställning, medan könsskillnaden är liten i fråga om större disciplin och ordning i samhället. Särskilt i Norra Österbotten är man konservativa. I Mellersta Österbotten, Sydösterbotten, Västra Nyland och Östra Nyland är man även relativt konservativa. De mest liberala finlandssvenskarna bor i Mellersta Nyland, Åboland och på Åland. Vi presenterar inte här vem som ställer sig positivt eller negativt till sexuella minoriteters rättigheter. Men det är samma grupper som är för sexuella minoriteters rättigheter och skeptiska till att stärka den traditionella kärnfamiljens ställning.

Avslutningsvis ser vi på hur finlandssvenskar ställer sig till medlemskapet i EU och mer omfattande invandring. Hög utbildning korrelerar positivt med en positiv syn på såväl EU som invandring. De allra yngsta och allra äldsta ställer sig positiva till EU, medan de allra äldsta ställer sig också positiva till invandring. När det kommer till regionala skillnader är man mer kritiska till EU i Mellersta Österbotten, Sydösterbotten och på Åland. I Mellersta Nyland är man mest positiva till EU. På Åland är man mest kritiskt inställda till mer omfattande invandring, följt av respondenter i Västra Nyland.

Sammanfattning

Bilden av finlandssvenskarna som en homogen befolkningsgrupp stöds endast delvis. Finlandssvenskarna är förhållandevis eniga i frågor som gäller språk och jämställdhet. Större oenighet råder i frågan om pälsdjursnäringens framtid och avskjutningen av varg där Österbotten skiljer sig från de övriga. Det verkar även finnas en skiljelinje mellan konservativa och liberala värderingar där högre ålder och lägre utbildning är förknippade med mer konservativa värderingar såsom att stärka kärnfamiljens ställning och mera disciplin i samhället genom starka ledare. Inom regionerna finns skillnader såtillvida att Norra Österbotten är mer konservativt än de övriga österbottniska regionerna. Åboland och Mellersta Nyland är mest liberala i moralfrågor, medan övriga Nyland är på samma nivå som Mellersta och Sydösterbotten. Åland skiljer sig från de övriga genom en mer kritisk inställning till EU och ökad invandring. Detta kan säkert delvis förklaras av Ålands geografiska läge.

Finlandssvenskarnas reaktioner på regeringens arbete gällande COVID19-pandemin

Marina Lindell

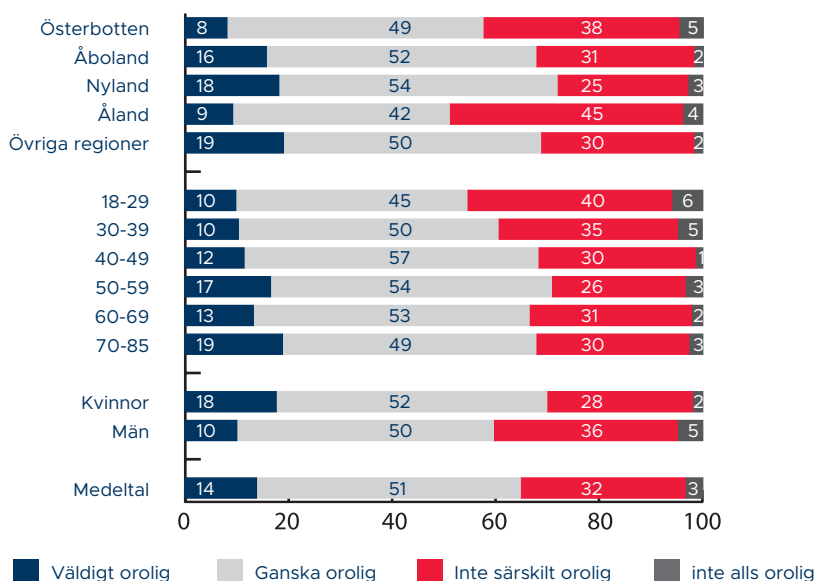
Denna undersökning gjordes i slutet av mars 2020 för att undersöka finlandssvenskarnas åsikter om myndigheternas agerande i anslutning till COVID19-pandemin. COVID19-enkäten skickades ut till de 4700 finlandssvenskar som ingår i den finlandssvenska medborgarpanelen Barometern torsdagen den 26 mars. Dagen innan hade regeringen beslutat om reseförbud mellan Nyland och övriga regioner i Finland. Datainsamlingen pågick i en vecka, fram till 2 april. Totalt svarade 74 procent (N=3400) på enkäten. Datamaterialet är viktat enligt kön, ålder, region och utbildning för att resultaten skall vara representativa för den finlandssvenska befolkningen (enligt samma principer som för Barometern 2019). I detta kapitel analyseras finlandssvenskarnas oro för COVID19, stödet för regeringens agerande och förtroendet för de ansvariga aktörerna.

En majoritet av finlandssvenskarna är ganska oroliga över COVID19-pandemin

Mindre än en femtedel har uppgett att de är väldigt oroliga över COVID19-pandemin som orsakats av det nya Coronaviruset men drygt hälften uppger att de är ganska oroliga. I figur 16.1 framgår att kvinnor är mer oroliga än vad män är. Äldre personer är också mer oroliga än yngre personer. Mest orolig är man i Nyland, följt av Åboland. I dessa regioner var pandemin också mest utbredd vid tiden för frågeundersökningen. Minst orolig är man på Åland där också antalet fall varit färre. Det är inte möjligt att särskilja huruvida man är orolig över den egna hälsan, nära anhörigs hälsa, ekonomin eller av andra orsaker. Andra senare undersökningar har dock visat att man ofta är mer orolig för närståendes hälsa än för den egna hälsan. Vi kan dock inte säga något om detta för denna undersökning. I vår undersökning uppgav endast 1 procent av finlandssvenskarna att de eller en närstående har diagnostiserats med Coronasmitta medan 4 procent uppgav att Coronasmitta har misstänkts på dem eller en närstående. Andelen som har påverkats hälsomässigt är således

15.1 FIGUR 15.1

Hur orolig är du över COVID19-epidemin som orsakats av det nya Coronaviruset? Andelar i procent.

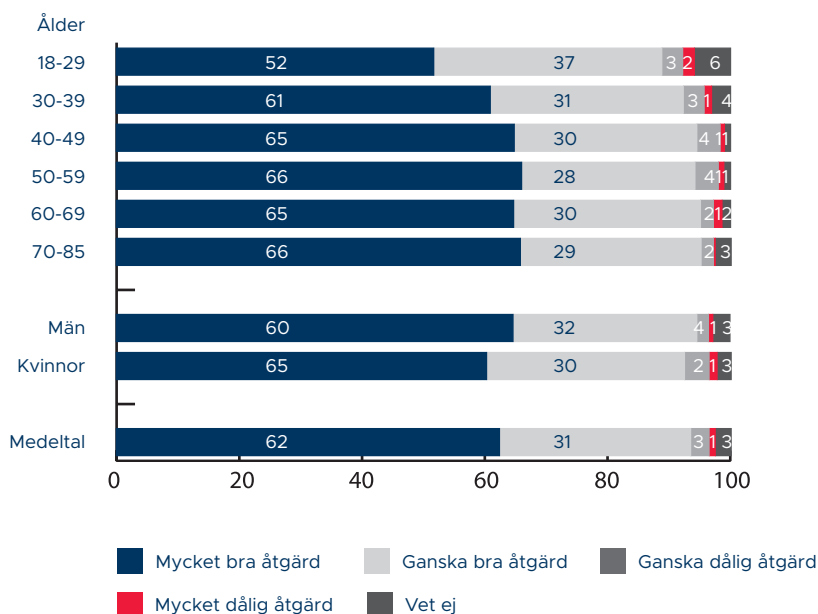
väldigt liten. 11 procent uppgav att de eller en närstående har drabbats av ansehlga ekonomiska förluster och 23 procent uppgav att de eller en närstående har drabbats av lindriga ekonomiska förluster. Dessa siffror har självfallet förändrats sedan dess eftersom vi levt längre med Coronasmitta i samhället och är därför inte intressanta i sig. Det som kan vara intressant att hålla bakom örat är att när denna enkät gjordes hade en väldigt liten andel drabbats av Coronasmitta och en förhållandevis lite andel hade drabbats av kännbara ekonomiska förluster. I takt med att pandemin framskrider drabbas fler av viruset och ekonomiska förluster vilket kan påverka både oron och stödet för regeringens åtgärder.

Finland tog i bruk delar av beredskapslagen den 18 mars 2020 med anledning av Coronavirusläget och det är första gången undantagstillstånd har rått i fredstid i Finland. Vår undersökning visar att över 90 procent av finlands-svenskarna tycker att ibruktageandet av beredskapslagen var en mycket bra eller ganska bra åtgärd. Kvinnorna förhåller sig något mer positiva än männen till detta. Den yngsta åldersgruppen är minst nöjd med detta men även hos dem finns ett överväldigande stöd.

Det finns även ett högt stöd för stängningen av skolorna. Hälften tycker att det var en mycket bra åtgärd men nästan 90 procent tycker att det var en mycket bra eller ganska bra åtgärd att stänga skolorna. En större andel av kvinnorna än av männen tycker att det var en mycket bra åtgärd men stödet för åtgärden är stor hos både män och kvinnor. När det gäller uppmaningen till över 70-åringarna att stanna hemma i förhållanden som liknar

15.2 FIGUR 15.2

Stöd för ibruktagandet av beredskapslagen. Andelar i procent.

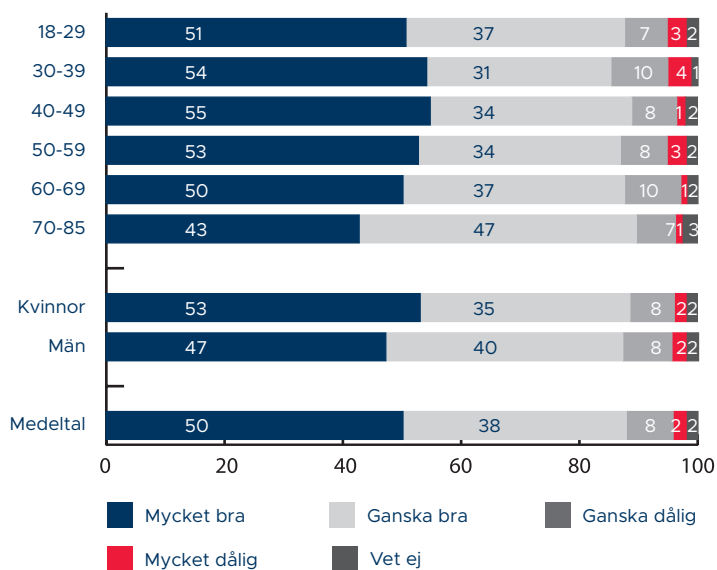
karantän anser 95 procent att det var en mycket bra eller ganska bra åtgärd. Två tredjedelar (67 %) anser att det var en mycket bra åtgärd. Minst nöjda med denna åtgärd är 70–85 åringarna, som också är de som påverkades mest av restriktionen. Av dem anser 48 procent att det var en mycket bra åtgärd. En stor majoritet, 95 procent, tycker att förbudet för folksamlingar på över tio personer var en mycket bra eller ganska bra åtgärd. Stödet är lägst – endast 59 procent tycker detta var en mycket bra åtgärd – bland de yngre som också troligen är de som drabbades mest av denna åtgärd eftersom de gärna samlas med kompisar i grupper på stan eller annanstans. Över 90 procent av 18–29 åringarna tycker ändå att det var en mycket bra eller ganska bra åtgärd. Stödet för samtliga restriktioner är mycket högt men aningen lägre för stängningen av skolorna än för förbudet gällande folksamlingar på över 10 personer och karantän för 70-åringar.

Regeringen hade inte vid tidpunkten för undersökningen fattat något beslut om att utlysa utgångsförbud så denna fråga var en rent hypotetisk fråga. Fram till 2 april då denna frågeundersökning stängdes var 69 procent beredda att acceptera ett utgångsförbud med endast nödvändiga besök till t.ex. matbutik och apotek. Även om stödet är stort får denna åtgärd betydligt lägre stöd än de övriga åtgärderna. Andelen som tycker detta är en mycket bra åtgärd är 32 procent.

Det finns även ett överväldigande stöd för att stänga Finlands gränser. 95 procent tycker att detta är en mycket bra eller ganska bra åtgärd. Stödet bland kvinnor och medelålders personer är starkast. Eftersom enkäten skickades ut

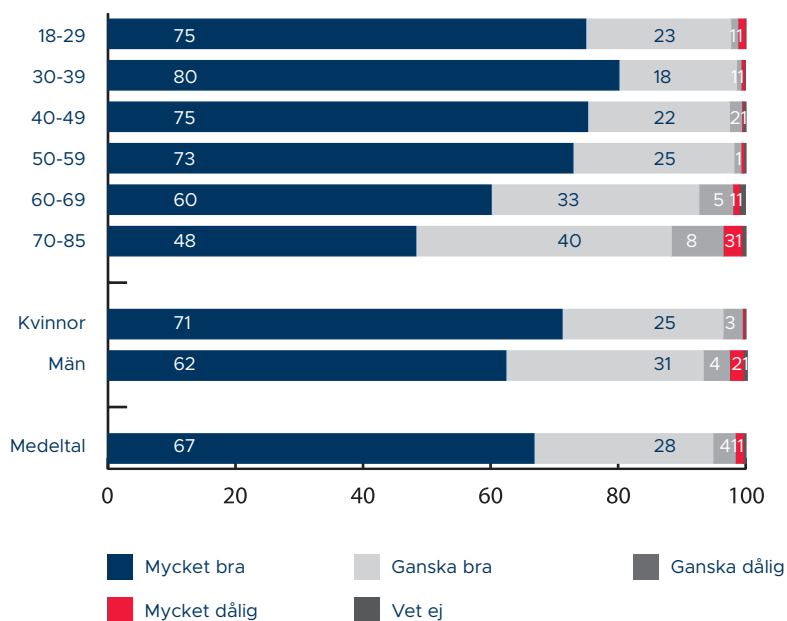
15.3 FIGUR 15.3

Stöd för stängningen av skolorna. Andelar i procent.

15.4 FIGUR 15.4

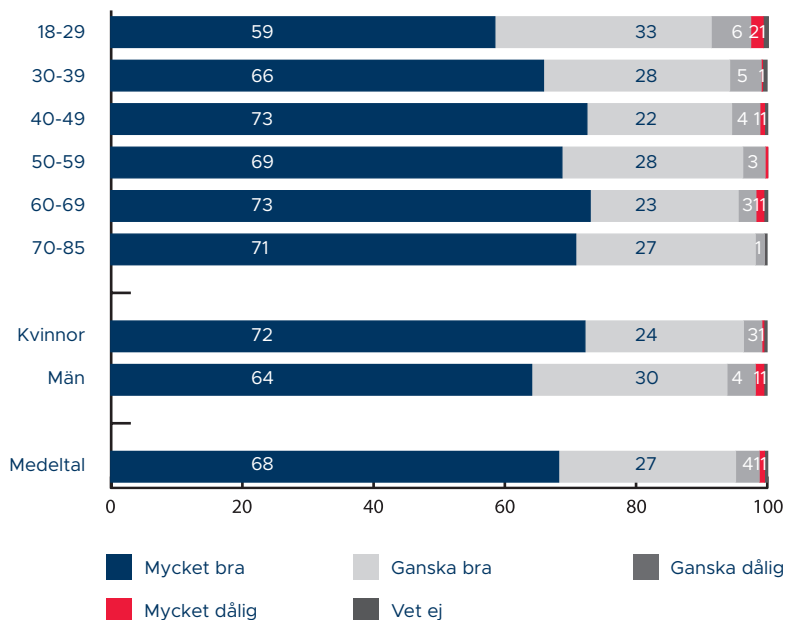
Stöd för uppmaningen till karantän för 70-åringar. Andelar i procent.

15.5

FIGUR 15.5

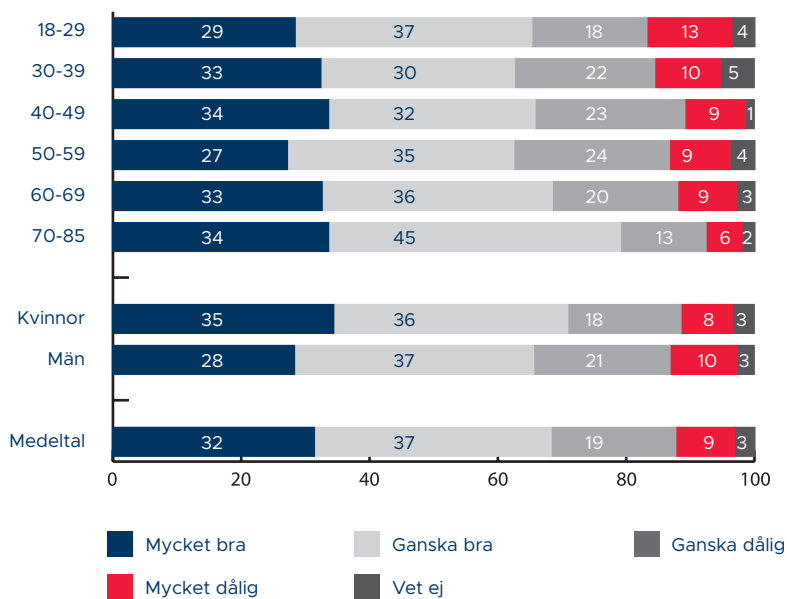
Stöd för förbud för folksamlingar över 10 personer.
Andelar i procent.

15.6

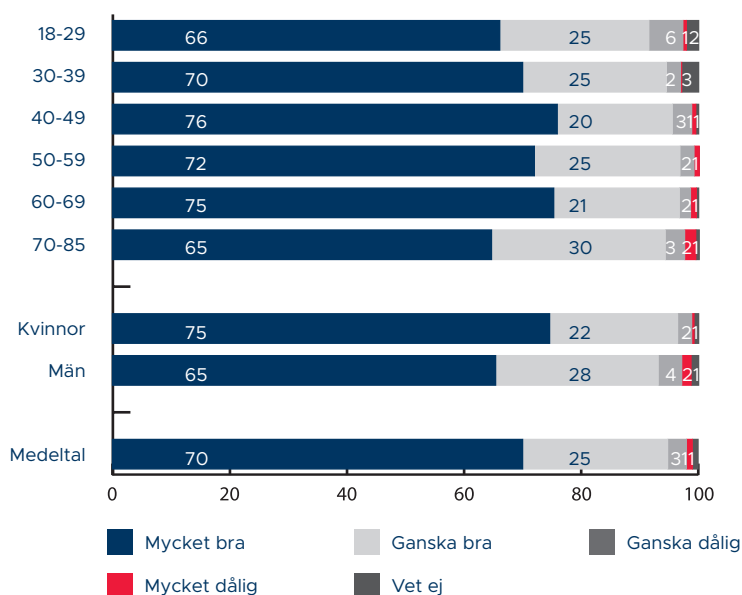
FIGUR 15.6

Stöd för utlysning av utgångsförbud. Andelar i procent.

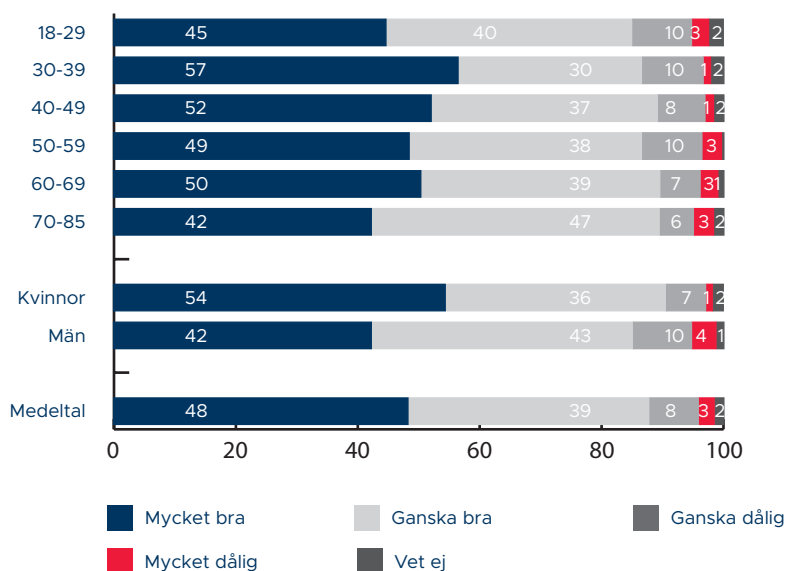
15.7 FIGUR 15.7

Stöd för stängning av Finlands yttre gränser. Andelar i procent.

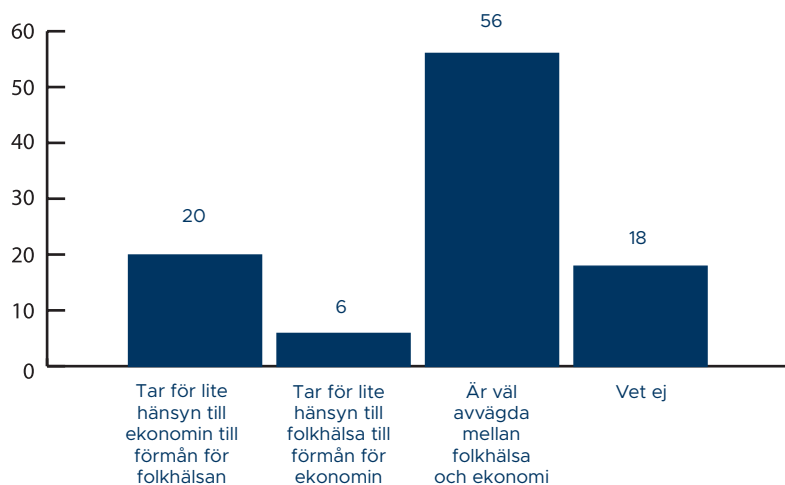

15.8 FIGUR 15.8

Stöd för begränsning av persontrafiken inom Finland. Andelar i procent.

Åtgärder som genomförts i Finland för att begränsa spridningen av coronaviruset. Andelar i procent

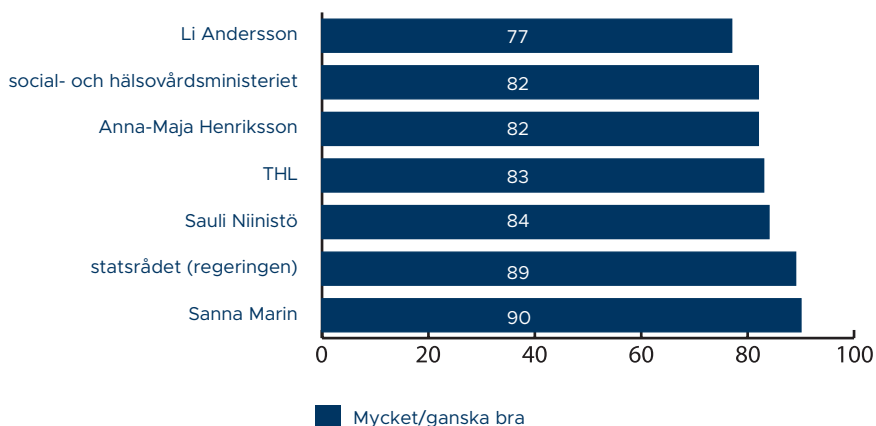
dagen efter att beslutet om att förbjuda persontrafiken till och från Nyland kom så är majoriteten av svaren inkomna innan åtgärden togs i bruk i praktiken. Stödet för denna åtgärd uppgår till 87 procent och 48 procent anser att detta är en mycket bra åtgärd.

En majoritet av finlandssvenskarna tycker att åtgärderna som genomförts i Finland för att begränsa spridningen av coronaviruset är väl avvägda mellan landets folkhälsa och ekonomi. En femtedel anser att åtgärderna tar för lite hänsyn till ekonomin till förmån för folkhälsan. Unga är mer bekymrade än äldre för ekonomin. 29 procent av 18–29-åringar och 27 procent av 30–39-åringar tycker att det tagits för lite hänsyn till ekonomin. Endast 10 procent av 70–85-åringarna tycker detsamma. Av 70–85-åringarna tycker 64 procent att åtgärderna är väl avvägda. Det vore intressant att göra en uppföljning för att se om och hur stödet för de olika åtgärderna har förändrats i takt med att pandemin framskridit.

Förtroendet för de ansvariga aktörernas agerande

Statsminister Sanna Marin och regeringen får mycket gott betyg av finlandssvenskarna. Här skiljer sig finlandssvenskarna inte från den övriga befolkningen som också i olika opinionsmätningar uttryckt ett starkt stöd för statsministern. Stödet för hennes agerande bland finlandssvenskarna är starkt. Stödet för regeringen som helhet är något lägre än för Sanna Marin. Andelen som anser att regeringen har gjort ett mycket bra eller ganska bra jobb är dock stor (89 %). En stor majoritet ger också de finlandssvenska ministrarna gott betyg. Över 80 procent anser att Anna-Maja Henriksson agerat bra och 77 procent tycker att Li Anderssons agerande varit mycket bra eller ganska bra. 84 procent tycker att Sauli Niinistös agerande varit bra. Finlandssvenskarna skiljer

Förtroende för de ansvariga aktörernas agerande.
Andelar i procent.

sig inte från finskspråkiga i denna bemärkelse. Undersökningar i andra länder har också följt samma mönster. I COVID19-pandemins spår är stödet för de ansvariga aktörerna högt. Stödet för ett lands regering och ansvariga aktörer tenderar att vara högt just när landet är i en krissituation. När krissituationen är över granskas makthavarna i ett annat ljus. Även om ett högt förtroende är bra för demokratin är även en sund skepticism och ifrågasättande bra så länge det inte övergår i politisk cynism och misstänkliggörande.

Sammanfattning

Kvinnor är lite mer oroliga över COVID19-pandemin som orsakats av det nya Coronaviruset än vad män är. Äldre personer är också mer oroliga än yngre. Detta är inget överraskande eftersom COVID19 drabbar äldre i högre utsträckning men även i många andra sammanhang (se t.ex. kapitlet om språkklimatet) är äldre mer oroliga. Kanske är de yngre mer bekymmersfria och har en tilltro till att saker och ting ordnar sig. Det finns ett stort stöd för ibruktagandet av beredskapslagen och för de åtgärder som regeringen vidtagit, över 90 procent stöder åtgärderna. Detta gäller per 2 april och stödet kan givetvis komma att förändras ju längre vi lever med åtgärderna. Medborgarna tenderar att sluta upp bakom sina ledare inledningsvis. Efter hand när krishanteringen börjar diskuteras och debatteras kan det påverka stödet för de ansvariga aktörerna. Generellt sett kan man säga att kvinnor och äldre uppvisar lite högre stöd för åtgärderna än vad män och yngre gör. En majoritet av finlandssvenskarna tycker att åtgärderna som genomförts i Finland för att begränsa spridningen av coronaviruset är väl avvägda mellan landets folkhälsa och ekonomi. En femtedel anser att åtgärderna tar för lite hänsyn till ekonomin till förmån för folkhälsan. En större andel av de yngre än av de äldre är bekymrade för ekonomin. Finlandssvenskarna ger statsminister Sanna Marin, regeringen och de finlandssvenska ministrarna ett mycket gott betyg.

Konklusion: hög tillit och regionala skillnader

Lauri Rapeli, Marina Lindell och Kimmo Grönlund

Författarna i den här boken har i huvudsak analyserat tre olika aspekter av Svenskfinland, inklusive Åland, på basis av Barometern 2019-undersökningen: språkmiljö och identitet, förtroende mellan människor och i samhället samt attityder till demokrati och aktuella samhällsfrågor.

Vad gäller språkmiljö och identitet, är resultaten inte entydiga, utan det finns både kontinuitet och förändring. Jämfört med de övriga regionerna är Nyland – framförallt huvudstadsregionen – och Åboland betydligt mer tvåspråkiga, vilket även ger avtryck på den språkliga flexibiliteten. Här byter fler till finska när någon i sällskapet är finskspråkig och fler pratar finska med myndigheterna. När det gäller att definiera sig som tvåspråkig, verkar finlandssvenskarna ha två olika synsätt: uppväxt eller senare förvärvade kunskaper. Antingen har man fått båda språken i barndomshemmet eller så räcker det med att man klarar sig väl på båda språken. Det finns vissa oroväckande observationer i rapporten. En tredjedel av svarspersonerna säger att de har upplevt trakasserier för att de har talat svenska, och en femtedel känner sig som en andra rangens medborgare då de talar svenska offentligt. I båda fallen har andelen ökat sedan slutet av 1990-talet, vilket tyder på en negativ trend.

Den svenskspråkiga befolkningens kunskaper i finska språket har blivit bättre och tre fjärdedelar upplever att de har antingen fullständiga eller nöjaktiga kunskaper i finska. Detta verkar inte helt ha skett på svenskans bekostnad. Samhörighetskänslan bland finlandssvenskarna och tron på svenska språkets framtid är fortfarande mycket stark. Även bland de unga anser 80 procent att svenskan har en framtid i Finland. Åtminstone internt mår Ankdammen fortfarande ganska bra.

Att samhörighetskänslan med det övriga Norden och Europa har ökat så markant bland finlandssvenskarna sedan samma sak mättes i en liknande undersökning år 2009 är intressant. Kanske kan detta förklaras av en ökande oro och ångest inför förändringar i samhällsklimatet på olika håll i världen, inklusive Finland. Den senaste tioårsperioden har präglats av mycket osäkerhet även i de stabila västliga samhällena, som

kan förklara varför speciellt finlandssvenskar söker trygghet hos de andra nordiska länderna. Ökad samhörighetskänsla med det övriga Europa ligger i linje med ett ökat stöd för EU som framkommit i andra studier (se t.ex. Eurobarometer 2019).

Samhörighetskänslan med Finland som helhet har dock inte ökat bland finlandssvenskarna. De unga identifierar sig starkare med andra svenskspråkiga än vad de äldre åldersgrupperna gör, vilket kan tolkas som ett tecken på att språkidentiteten har till och med en större relevans för finlandssvenska ungdomar än för de äldre åldersgrupperna. Överlag verkar den språkbaserade skiljelinjen, vars styrka varierat under årens lopp, ha en stor betydelse för finlandssvenskarna idag.

Mellanmänskligt förtroende kan anses återspegla mängden socialt kapital, som det samhälleliga livet bygger på. Mellanmänskligt förtroende är högt inom Svenskfinland. De allra flesta litar på sina familjemedlemmar, vänner och kollegor, vilket, kan tolkas som att sociala band är rätt starka i förhållande till den egna närkretsen. Existensen av socialt kapital testas dock lite hårdare när det gäller förtroendet för folk som man inte känner. Detta generella sociala förtroende är förstås mycket lägre, men det finns individuell variation. Speciellt högutbildade har högre tillit till obekanta människor jämfört med de som har lägre utbildning. Förklaringen ligger knappast i själva utbildningen, utan det är snarare fråga om att utbildningsnivån fångar in en del andra individgenskaper som kan förknippas med högre förtroende. Till exempel kan en högre utbildning leda till högre inkomster, vilket i sin tur gör att man bor i ett område där det sociala välmåendet är högt. Sådana omgivningar kan bidra till ett högt mellanmänskligt förtroende. Resultaten tyder på att, även om Svenskfinland säkert som helhet präglas av högt förtroende och socialt kapital, finns det tydliga sociala skiljelinjer som inverkar på hur individer upplever sin relation till andra (obekanta) människor.

Förtroendet är högt i Svenskfinland också när det gäller politiska institutioner och än högre för icke-politiska samhällsinstitutioner. Förtroendet för universiteten och domstolarna har till och med ökat under de senaste åren, medan det för nästan alla andra har varit stabilt. Det är enbart i fråga om politiska partier som förtroendet inte är särskilt högt. Förtroendet för SFP frågades inte specifikt, vilket gör att de intervjuade har uttryckt en allmän missstro gentemot alla politiska partier. Alla studier ska vidareutveckla kommande studier och det kunde vara en bra idé att ha SFP som ett skilt alternativ när samma fråga ställs nästa gång.

Ett intressant fenomen när det gäller politiskt förtroende inom Svenskfinland är att det finns en tydlig stad-landsbygd – tudelning. Folk i städer har högre förtroende för överstatliga aktörer, medan förtroendet är högre för kommunalpolitiker på landsbygden. Detta återspeglar olikheter i den politiska kontexten, där avståndet mellan väljare och deras representanter är betydligt kortare i rurala omgivningar. Samtidigt kan t.ex. EU kännas avlägset i den intima landsbygds miljön där livet är lokalt. Att tätare förbindelser mellan väljare och kommunpolitiker syns som ett högre förtroende, är en mycket hoppgivande observation med tanke på den representativa demokratis funktion och systemets legitimitet.

Vad gäller just detta, är stödet för demokrati som styrelseskick mycket högt i Svenskland och finlandssvenskarna verkar också engagera sig mycket aktivt i samhälleliga frågor. En stor majoritet är också nöjd med hur demokratin

fungerar på de olika nivåerna i Finland. Däremot är man mer kritisk till demokratin inom EU, vilket är ett vanligt resultat i liknande undersökningar.

Det finns dock intressanta skillnader gällande hurudan typ av demokrati finlandssvenskarna föredrar. Stödet för en politisk modell med en stark ledare är högst bland de äldre åldersgrupperna, personer med låg utbildning och folk som bor i Österbotten. De unga visar mest stöd för folkomröstningar, så som också de med lägre utbildning. Den senare observationen är snäppet paradoxal med tanke på att samma grupp också stöder en stark ledare. Den tydligaste skillnaden tycks ändå finnas mellan de olika åldersgrupperna, där de äldre oftare föredrar en modell där makten koncentreras hos en stark ledargestalt, medan de yngre föredrar mer direkt demokrati och brett engagemang. Samma motsättning har hittats även i andra studier (se Donovan & Karp 2006).

Trots mycket engagemang och nöjdhet med hur demokratin fungerar, är det politiska självförtroendet ganska lågt. Så som också är fallet bland den finskspråkiga majoriteten, säger många finlandssvenskar att de ofta känner att de inte riktigt förstår vad som pågår inom politiken. Över hälften säger dessutom att politikerna inte bryr sig om folket. Om man reflekterar över dessa observationer tillsammans med det redan diskuterade höga politiska förtroendet, träder en någorlunda förståelig helhetsbild fram. I den syns både en känsla av politisk maktlöshet och tillit till politiska institutioner. Även om politiken kan vara svårförståelig och uppfattningen om politiker kan vara cynisk, tror de flesta ändå på att de politiska institutioner fungerar som de ska och att demokratin i Finland levererar.

Språkklimatet är en central del av finlandssvenskarnas vardag. De flesta upplever att språkklimatet är oförändrat, vilket kan betyda att det är fortsättningsvis bra eller dåligt. En stor försämring har dock skett inom rikspolitiken och i massmedia där en majoritet upplever att språkklimatet blivit sämre. Detta reflekterar säkert den allmänna trenden i samhället med ett hårdare debattklimat och en ökad intolerans mot minoriteter. Även om hotbilderna mot det svenska i Finland minskat i och med den nya regeringen Marin finns det ännu mycket att göra. Framförallt behöver det lyftas fram på högsta nivå att Finland är ett tvåspråkigt land och framstående personer behöver i högre grad säga ifrån och ta ställning för svenskan och det tvåspråkiga Finland. Språkkunskaperna och kontakterna mellan språkgrupperna behöver också

förbättras samtidigt som negativa attityder, uppkomna stereotypier och fördomar mot den andra språkgruppen behöver ifrågasättas och utmanas.

Bland finlandssvenskarna finns ett starkt stöd för ett miljövänligare Finland och de gör betydligt mera för miljöns skull nu än för tio år sedan. Nästan hälften är beredda att betala högre priser för miljöns skull och fyra av tio är beredda att acceptera en sänkt levnadsstandard. I en europeisk jämförelse (enligt European Investment Banks klimatenkät) verkar finländare överlag dock vara lite mindre bekymrade över klimatfrågan även om den fått allt större plats på den politiska dagordningen också hos oss. Finlandssvenskarna känner inte i någon större utsträckning klimatskam och klimatångest utan snarare intresse och framtidstro.

Finlandssvenskarna är inte en inbördes homogen grupp och de regionala skillnaderna är ibland stora. Österbotten skiljer sig från de andra områdena på fastlandet med en betydligt svagare samhörighetskänsla med alla finskspråkiga, inklusive dem som bor i samma kommun. Samhörighetskänslan med rikssvenskar är mycket högre än samhörighetskänslan med finskspråkiga i Österbotten. Samtidigt är samhörighetskänslan med Svenskfinland starkare än i de andra regionerna. Detta kan delvis förklaras med att finskakunskaperna är sämre i Österbotten än i de andra regionerna och att närheten till Sverige av tradition varit stark. Samma mönster ser vi för Åland där samhörigheten med andra svenskspråkiga är stor.

Österbotten skiljer sig från de andra även när det gäller mellanmänniskt förtroende. Medan man i Österbotten har lite högre förtroende för alla de som man känner - familjemedlemmar, vänner och kolleger – litar man samtidigt lite mindre på sådana som är obekanta. Både Åland och Österbotten har ett högre förtroende för kommunala tjänstemän och politiker, jämfört med alla andra regioner. Detta kan tyda på att känslan för hembygden är starkare här och att avståndet till lokal politiken och kommunpolitikerna är kortare.

Österbotten utmärker sig även genom ett högre stöd för pälsdjursnäringen och avskjutning av varg. En tydlig skiljelinje som delar finlandssvenskarna går mellan konservativa och liberala värderingar där högre ålder och lägre utbildning är förknippade med mer konservativa värderingar såsom att stärka kärnfamiljens ställning och mera disciplin i samhället genom starka ledare. Norra Österbotten är mer konservativt än de övriga österbottniska regionerna medan Åboland och Mellersta Nyland är mest liberala i moralfrågor. Övriga Nyland följer övriga de övriga österbottniska regionerna. Bilden av finlandssvenskarna som en homogen befolkningsgrupp stöds endast delvis.

Avslutande kommentarer

Vi ser tecken på både positiva och negativa utvecklingstrender.

Medan samhörighetskänslan inom Svenskfinland är stark och det finns gott om socialt kapital i form av mellanmänniskt förtroende, sträcker sig detta inte så mycket utanför gränserna för den egna finlandssvenska kretsen. Håller det på att utvecklas en "vallgrav" mellan Ankdammen och det finska Finland? Om det är så, kan det hänga ihop med att antalet personer som upplevt trakasserier eller känner sig som mindre värda på grunda av svenska språket har ökat under de senaste åren. Detta är i vilket fall som helst en oroväckande utveckling som bör följas upp och analyseras vidare.

Även om den svenska befolkningens kunskaper i finska språket har ökat, verkar det finnas en rädsla för att använda finska på helfinska orter då det hörs att man är svenskspråkig. Huruvida man vågar använda svenskan i samhället beror både på hur bra finska man kan men också på språkklimatet. Språkets status i samhället, den offentliga debatten och huruvida man har kontakt med den andra språkgruppen påverkar attityderna och i sin tur språkklimatet. Även om den språkliga flexibiliteten är stor bland finlandssvenskarna, finns det en tro på det svenska språkets framtid i Finland.

Helhetsbilden är en aning tvetydig även när det gäller samhällsattityder och engagemang. Dels är bilden nästan osannolikt bra. De allra flesta är nöjda med demokratin och deltar aktivt i samhället på olika sätt. Förutom politiska partier är förtroendet högt och stabilt över tid – för vissa samhällsinstitutioner

är utvecklingskurvan uppåtgående. Men samtidigt upplevs politiken som för svårförståelig och åsikterna om politiker är cyniska. Delvis kan detta förklaras med att de olika frågorna helt enkelt framkallar olika känslomässiga reaktioner hos folk och att i synnerhet den negativa bilden blir lite mer negativ än vad den egentligen är. Det kan också vara så att många engagerar sig i sådana enskilda frågor som känns viktiga och nära, men att politiken som helhet är för många svårbegriplig.

Referensförteckning

Tryckta källor:

Allardt, E. (1977). Helsingforssvenskan: Flexibilitet till döds? Hufvudstadsbladet, Helsingfors, 27 november.

Anderson, C., & Guillory, C. (1997). Political institutions and satisfaction with democracy: a cross-national analysis of consensus and majoritarian systems. *American Political Science Review*, 91(1), 66–81.

Anderson, M. (2010). Community psychology, political efficacy, and political trust. *Political Psychology*, 31(1), 59–84.

Arkhed, S. (2016). Vilka känner att de kan påverka? I A. Bergström & N. Harring (Red.). *Hållbarhetens horisont* (s. 83–92). Göteborgs universitet: SOM-institutet.

Barometern. (2002–2020). Datamaterial. Vasa: Åbo Akademi.

Blom, A.G., Gathmann, C., & Krieger, U. (2015). "Setting Up an Online Panel Representative of the General Population: The German Internet Panel". *Field Methods*, 27(4), 391-408.

Bäck, M. (2019). Political trust in Finland. I K. Grönlund., & K. Strandberg (Red.). *Voting and public opinion in Finland: The parliamentary election of 2019* (s. 39-45). Åbo: Institutet för Samhällsforskning vid Åbo Akademi.

Bäck, M., & Kestilä-Kekkonen, E. (2009). Social Capital and Political Trust in Finland: An Individual-level Assessment. *Scandinavian Political Studies*, 32(2), 171–194.

Bäck, M., Kestilä-Kekkonen, E., & Söderlund, P. (2016). Suomalaisten poliittinen luottamus ja siihen vaikuttavat tekijät. I K. Grönlund & H. Wass (Red.). *Poliittisen osallistumisen eriytyminen. Eduskuntavaalitutkimus 2015* (s. 379–397). Helsingfors: Justitieministeriet.

Craig, S., Niemi, R., & Silver, G. (1990). Political efficacy and trust: A report on the NES pilot study items. *Political Behavior*, 12(3), 289–314.

Dalton, R. J. (1999). Political Support in Advanced Democracies. I P. Norris (Red.). *Critical Citizens. Global Support for Democratic Governance* (s. 57–77). Oxford: Oxford University Press.

Degerman, L. (2016). Elever och klimatförändringen. En enkätundersökning bland finlandssvenska och svenska niondeklassare. Doktorsavhandling. Åbo: Åbo Akademis förlag.

- DeHoog, R., Lowery, D., & Lyons, W. (1990). Citizen Satisfaction with Local Governance: A Test of Individual, Jurisdictional, and City-specific Explanations. *Journal of Politics*, 52(3), 807–37.
- Donovan T., Karp J.A. (2006). Popular Support For Direct Democracy. *Party Politics*, 12 (5), 671-688.
- Easton, D. (1965). *A System Analysis of Political Life*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Easton, D., & Dennis, J. (1967). The Child's Acquisition of Regime Norms: Political Efficacy. *The American Political Science Review*, 61(1), 25–38.
- Ekman, J., & Amnå, E. (2012). Political participation and civic engagement: towards a new typology'. *Human Affairs*, 22, 283–300.
- Finnäs, F. (1990). Barnens språk i tvåspråkiga familjer och valet av skolspråk, Forskningsrapport nr 9. IFS, Åbo Akademi, Vasa.
- Folkräkningen. (1950). *Finlands Officiella Statistik*, Helsingfors, Statistikcentralen.
- Fung, A. (2003). Survey Article: Recipes for Public Spheres: Eight institutional design choices and their consequences. *Journal of Political Philosophy*, 11(3), 338–367.
- Giddens, A. (1996). *Modernitetens följder*. Lund: Studentlitteratur.
- Grönlund, K. (2019). Party Choice. I K. Grönlund., & K. Strandberg (Red.). *Voting and public opinion in Finland: The parliamentary election of 2019* (s. 8-13). Åbo: Institutet för Samhällsforskning vid Åbo Akademi.
- Grönlund, K., & Setälä, M. (2007). Political Trust, Satisfaction and Voter Turnout. *Comparative European Politics*, 5 (4), 400–422.
- Grönlund, K., & Isaksson, G-E. (2008). Litar finlandssvenskarna på samhällsinstitutionerna? I K. Herberts (Red.). *Opinioner och trender i Svenskfinland* (s. 59–82). Vasa: Institutet för Samhällsforskning vid Åbo Akademi.
- Grönlund, K., & Strandberg, K. (2019). *Voting and Public Opinion in Finland: The Parliamentary Election of 2019*. Åbo: Institutet för Samhällsforskning vid Åbo Akademi.
- Hakhverdian, A., & Mayne, Q. (2012). Institutional trust, education, and corruption: a micro-macro interactive approach. *The Journal of Politics*, 74(3), 739–750.
- Hanifan, L. J. (1916): "The Rural School Community Center". *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 67.
- Helsingin Sanomat. (1995). Kuukausiliite: Suomen onnellisin kaupunki. Helsingin Sanomat, Helsingfors, januari.
- Herberts, K. (2008). *Opinioner och trender i Svenskfinland*, Barometern 01-07. Vasa: Institutet för Samhällsforskning vid Åbo Akademi.
- Hibbing, J., & Theiss-Morse, E. (2002). *Stealth Democracy. Americans Belief About how Government Should Work*. Cambridge: Cambridge University Press.

Hooghe, L., Marks, G., & Wilson, C. J. (2002). Does Left/Right Structure Party Positions on European Integration? *Comparative Political Studies*, 35 (8), 965-989.

Hooghe, M., & Marien, S. (2013). A comparative analysis of the relation between political trust and forms of political participation in Europe. *European Societies*, 15(1), 131–152.

Hufvudstadsbladet. (2006). Någonting är skumt med körsången 27.8.

Hyypä, M. (2002). Sosiaalinen pääoma ja terveyst. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hyypä, M. (2013). Kulttuuri pidentää ikää. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.

Inglehart, R., & Welzel, C. (2005). *Modernization, Cultural Change and Democracy. The Human Development Sequence*. New York: Cambridge University Press.

Holmström, K., Åhman, A., & Norrgård, J.(2018): KAJ "Gambämark" (musikal). Wasa Teater.

Karlsson, R. (1992). Viimeinen suomalainen kuolee 3702? Hyvästi, Albina (oidentifierbar gratistidning).

Karv, T. (2019). Public attitudes towards the European Union: a study explaining the variations in public support towards the European Union within and between countries over time. Doktoravhandling. Åbo: Åbo Akademis förlag.

Kestilä-Kekkonen, E., Vento, I. (2019). Poliittinen luottamus – käsitteet, teorian ja mittaus. I M. Bäck & E- Kestilä-Kekkonen (Red.). Poliittinen ja sosiaalinen luottamus – Polut, trendit ja kuulut (s.18-34). Finansministeriet.

Kotiliesi. (2000). Miksi suomenruotsalaiset ovat onnellisempia?

Lindell, M. (2016). Språkbarometern 2004-2016, Forskningsrapport: Helsingfors: Justitieministeriet.

Marien, S. (2011). Measuring political trust across time and space. I S. Zmerli &

M. Hooghe (Red.). *Political trust. Why context matters* (s. 13–37). Colchester, UK: ECPR Press.

Marks, G., Hooghe, L., Nelson, M., & Edwards, E. (2006). Party Competition and European Integration in the East and West: Different Structure, Same Causality. *Comparative Political Studies*, 39 (2), 155-175.

Mishler, W., & Rose, R. (2001). What are the origins of political trust? Testing institutional and cultural theories in post-communist societies. *Comparative Political Studies*, 34(1), 30–62.

Norris, P. (2011). *Democratic deficit: Critical citizens revisited*. New York, NY: Cambridge University Press.

Norris, P., & Inglehart, R. (2019). *Cultural backlash: Trump, Brexit, and authoritarian populism*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Oscarsson, H. (2017). Det svenska partisystemet i förändring. I U. Andersson,

J. Ohlsson, H. Oscarsson & M. Oskarson (Red.). *Larmar Och Gör Sig Till* (s. 411-427). Göteborg: SOM-Institutet.

Pitkänen, V., & Westinen, J. (2018). *Identiteter på två språk – En undersökning om svenskspråkiga och finskspråkiga*. Helsingfors: e2 Tutkimus - rapport.

Pollock, P. (1983). The Participatory Consequences of Internal and External Political Efficacy: A Research Note. *Western Political Quarterly*, 36(3), 400–409.

Putnam, R. (2000). "Bowling Alone. The Collapse and Revival of American Community". Simon & Schuster. New York. N.Y.

Regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2017. (2017). Regeringens publikationsserie 9/2017. Statsrådets kansli. Finns elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi.

Riedel, J.L., & Sullivan, E. (2001). Efficacy: Political. *International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences*: 4353-4356. Elsevier Science Ltd.

Roos, K. (2012). *Demokrati och förtroende i norra Sverige*. I A. Lidström (Red.) *Ett delat Norrland: på väg mot regioner?* (s. 62-83) Umeå: Statsvetenskapliga institutionen, Umeå universitet.

Rothstein, B. (2003). "Sociala fällor och tillitens problem". SNS förlag. Stockholm.

Rothstein, B., Kumlin, S. (2001). *Demokrati, socialt kapital och förtroende*. I S. Holmberg & L. Weibull (Red.) *Land, Du välsignade?* (s.49-62) . Göteborgs universitet: SOM-institutet – rapport.

Sundback, S. (2010). *Nationell minoritet och etnisk identitet*. I Sundback och Nyqvist (Red.) *Det finlandssvenska kapitalet* (s. 45-63). Fakta och fiktion. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.

Suominen, A. (2017). *Regeringen Sipilä och svenskan*. Tankesmedjan Agendas rapport. ISBN 978-952-68726-3-6

Söderlund, P. (2019). *Poliittinen luottamus vertailevasta näkökulmasta*. I

M. Bäck & E. Kestilä-Kekkonen (Red.). *Poliittinen ja sosiaalinen luottamus: Polut, trendit ja kuilut* (s. 35–48.). Finansministeriets publikationer – 2019:31. Helsinki: Finansministeriet.

van der Meer, T. (2010). In what we trust? A multi-level study into trust in parliament as an evaluation of state characteristics. *International Review of Administrative Sciences*, 76(3), 517–536.

van der Meer, T. (2017). *Political Trust and the "Crisis of Democracy"*. Oxford research encyclopaedia. Oxford University Press.

Wright, JD. (1976). *The Dissent of the Governed: Alienation and Democracy in America*. New York: Academic Press.

Internet källor:

Eurobarometer Survey 91.1 of the European Parliament – A public Opinion Monitoring Study
<https://www.europarl.europa.eu/at-your-service/files/be-heard/eurobarometer/2019/closer-to-the-citizens-closer-to-the-ballot/report/en-eurobarometer-2019.pdf>

European Investment Bank (EIB). (2019). 2nd EIB climate survey.
<https://www.eib.org/en/surveys/2nd-citizen-survey/index.htm>

Finlands officiella statistik (FOS): Befolkningsstruktur [e-publikation].
ISSN=1797-5387. Helsinki: Statistikcentralen [hänvisat: 20.12.2019].
Åtkomstsätt:
http://www.stat.fi/til/vaerak/index_sv.html?_ga=2.202513617.1711698929.1576751993-%201872007043.1555055973

Statistikcentralen. (2019). Språk efter kön, kommunvis. Hämtat från Statistikcentralen:
Åtkomstsätt:
http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/sv/StatFin/StatFin__vrm__vaerak/statfin_vaerak_pxt_11rm.px/

Variabel appendix

Barometern 2019

Bakgrundsvariabler

Vilket är ditt kön?

1. kvinna
2. man
3. annat/vill inte säga

Åldersgrupper (1)

1. 18-24
2. 25-29
3. 30-34
4. 35-39
5. 40-44
6. 45-49
7. 50-54
8. 55-59
9. 60-64
10. 65-69
11. 70-74
12. 75-

Åldersgrupper (2)

1. 18-29
2. 30-39
3. 40-49
4. 50-59
5. 60-69
6. 70-85

Utbildningsnivå i fyra nivåer

1. Grundskola (folkskola, grundskola, mellanskola)
2. Andra stadiet (yrkesskola, institut eller motsvarande, student)
3. Lägre högskoleexamen (yrkeshögskola eller lägre högskoleexamen (kandidat))
4. Högre högskoleexamen (magister, licentiat, doktor)

Regionindelning (1)

1. Norra Österbotten (Nykäleby, Jakobstad, Pedersöre, Larsmo, Kronoby, Karleby)
2. Mellersta Österbotten (Vasa, Malax, Korsholm, Vörå)
3. Sydösterbotten (Korsnäs, Närpes, Kristinestad, Kaskö)
4. Åboland (Åbo, Pargas, Kimitoön, S:t Karins)
5. Mellersta Nyland (Helsingfors, Vanda, Esbo, Grankulla)
6. Västra Nyland (Kyrkslätt, Lojo, Sjundeå, Hangö, Raseborg, Ingå)
7. Östra Nyland (Sibbo, Borgå, Lappträsk, Lovisa, Mörskom, Pyttis)
8. Åland (Brändö, Eckerö, Finström, Föglö, Greta, Hammarland, Jomala, Kumlinge, Kökar, Lemland, Lumparland, Mariehamn, Saltvik, Sottunga, Sund, Vårdö)
9. Övriga Finland

Regionindelning (2)

1. Österbotten
2. Åboland
3. Nyland
4. Åland
5. Övriga regioner

Kommungruppning

1. urbana kommuner
2. tätortskommuner
3. landsbygdskommuner

Variabler

Det finns olika sätt att agera i samhällsliga och politiska frågor. Har du själv gjort någon av följande saker?

– diskuterat politik, skrivit insändare, deltagit i politiskt partis verksamhet, deltagit i någon annan samhällsförenings verksamhet, tagit kontakt med politiska beslutfattare i ett viktigt ärende, styrt mina inköp så att jag som konsument påverkar samhällsliga eller politiska frågor, deltagit i en fredlig demonstration eller strejk.

1. ja
2. nej

Det svenska språket har en framtid i Finland.

1. helt av samma åsikt
2. delvis av samma åsikt
3. delvis av annan åsikt

4. helt av annan åsikt
5. kan inte säga

För mig har svenskan varit ett språk jag pratar endast inom den egna familje- och vänskretsen.

1. helt av samma åsikt
2. delvis av samma åsikt
3. kan inte säga
4. delvis av annan åsikt
5. helt av annan åsikt

Hur bra anser du dig kunna finska?

1. fullständigt
2. nästan fullständigt
3. tillfredställande
4. nöjaktigt
5. dåligt
6. inte alls

Hur intresserad är du i allmänhet av miljöfrågor?

1. mycket intresserad
2. ganska intresserad
3. inte särskilt intresserad
4. inte alls intresserad

Hur mycket litar du på följande personer och grupper?

– egen familj, vänner, grannar, kollega, förman, obekant finländare, obekant utlänning.

1. väldigt mycket
2. ganska mycket
3. varken mycket eller lite
4. inte särskilt mycket
5. inte alls
6. kan inte säga

Hur ofta gör du personligen nedanstående av miljöskäl

– sorterar mitt avfall, handlar närproducerad mat, semestrar i närmiljön, handlar miljömärkta varor, går/cyklar/ åker kollektiv istället för att ta bil, konsumerar mindre, undviker att flyga, minskar energiförbrukning, äter mindre kött.

1. alltid
2. mycket ofta

3. ganska ofta
4. ibland
5. aldrig

Hur stort förtroende har du för det sätt på vilket följande samhällsinstitutioner och grupper sköter sitt arbete ?

- riksdagen, regeringen, politiska partier, kyrkan, domstolarna, nyhetsmedier, universiteten/högskolorna, räddningsväsendet, EU-kommissionen, Förenta Nationerna, kommunpolitikerna, kommunala tjänstemän.

1. mycket stort förtroende
2. ganska stort förtroende
3. varken stort eller litet förtroende
4. ganska litet förtroende
5. mycket litet förtroende

Hur villig eller ovillig är du att göra följande för miljöns skull?

- betala högre priser, acceptera en sänkt levnadsstandard, betala högre skatter.

1. mycket villig
2. ganska villig
3. varken villig eller ovillig
4. ganska ovillig
5. mycket ovillig
6. kan inte säga

I kontakt med statliga och kommunala myndigheter talar jag helst finska.

1. helt av samma åsikt
2. delvis av samma åsikt
3. kan inte säga
4. delvis av annan åsikt
5. helt av annan åsikt

I vilken utsträckning känner du samhörighet med följande områden, länder, regioner?

- Svenskfinland, Åland, Finland, Sverige, Norden, Europa.

1. mycket stor utsträckning
2. ganska stor utsträckning
3. kan inte säga
4. ganska liten utsträckning
5. mycket liten utsträckning

I vilken utsträckning känner du samhörigt med följande grupper?

– svenskspråkiga i hemkommunen, svenskspråkiga på andra orter, finskspråkiga i hemkommunen, finskspråkiga på andra orter, rikssvenskar, européer.

1. mycket stor utsträckning
2. ganska stor utsträckning
3. kan inte säga
4. ganska liten utsträckning
5. mycket liten utsträckning

Jag har råkat ut för trakasserier för att jag talat svenska.

1. helt av samma åsikt
2. delvis av samma åsikt
3. kan inte säga
4. delvis av annan åsikt
5. helt av annan åsikt

Ett mångkulturellt Finland där man förhåller sig tolerant gentemot människor från andra länder / Ett Finland där sexuella minoriteters rättigheter stärks.

1. 0 (mycket dåligt förslag)
2. 1
3. 2
4. 3
5. 4
6. 5 (varken bra eller dåligt)
7. 6
8. 7
9. 8
10. 9
11. 10 (mycket bra förslag)

Ett mångkulturellt Finland där man förhåller sig tolerant gentemot människor från andra länder / Ett Finland där kristna värderingar spelar en större roll / Ett Finland med mindre utvecklingsskillnader mellan olika regioner / Ett Finland där finlandssvenskarnas särställning tas i beaktande / Ett Finland med större jämställdhet mellan män och kvinnor / Ett Finland där sexuella minoriteters rättigheter stärks / Ett Finland med två starka nationalspråk: finska och svenska / Ett Finland med mer lag och ordning / Ett Finland där man stärker den traditionella kärnfamiljens ställning / Ett Finland med mer omfattande invandring / Ett Finland med mindre inkomstskillnader / Ett miljövänligare Finland.

1. 0 (mycket dåligt förslag)
2. 1

3. 2
4. 3
5. 4
6. 5 (varken bra eller dåligt)
7. 6
8. 7
9. 8
10. 9
11. 10 (mycket bra förslag)

När det finns en finskspråkig i sällskapet brukar jag byta till finska.

1. helt av samma åsikt
2. delvis av samma åsikt
3. delvis av annan åsikt
4. helt av annan åsikt
5. kan inte säga

När jag inleder på svenska hos myndigheter blir jag besvarad på finska.

1. helt av samma åsikt
2. delvis av samma åsikt
3. kan inte säga
4. delvis av annan åsikt
5. helt av annan åsikt

Om jag använder svenska ute i samhället känner jag mig som en andra rangens medborgare.

1. helt av samma åsikt
2. delvis av samma åsikt
3. kan inte säga
4. delvis av annan åsikt
5. helt av annan åsikt

På det hela taget hur nöjd är du med det sätt på vilket demokratin fungerar i

– Finland/ i din hemkommun/ i hemregionen/ i den Europeiska Unionen?

1. mycket nöjd
2. ganska nöjd
3. inte särskilt nöjd
4. inte alls nöjd
5. kan inte säga

Tror du att arbetslöshetssiffrorna från statistikcentralen alltid är korrekt uträknade eller är de ibland manipulerade av politiker?

1. arbetslöshetssiffrorna från statistikcentralen är alltid korrekt uträknade
2. arbetslöshetssiffrorna från statistikcentralen är ibland manipulerade av politiker
3. kan inte säga

Tror du att icke-folkvalda (t.ex. tjänstemän, företagsledare) styr hur politiker agerar eller agerar politikerna självständigt?

1. ja, politikerna är styrda
2. nej, politikerna agerar självständigt
3. kan inte säga

Tror du att nationella politiska beslut är genomtänkta eller är de mer eller mindre slumpmässiga?

1. nationella politiska beslut är genomtänkta
2. nationella politiska beslut är mer eller mindre slumpmässiga
3. kan inte säga

Tror du att politiker ljuger sällan eller ofta?

1. politiker ljuger sällan
2. politiker ljuger ofta
3. kan inte säga

Upplever du att du är

1. enspråkigt svensk
2. enspråkigt finsk
3. tvåspråkig

Upplever du att språkklimatet (attityderna till svenska språket och tvåspråkigheten) har förändrats under de senaste åren

- i din näromgivning, på din arbetsplats/skola, i massmedia, inom lokalpolitiken, inom rikspolitiken.

1. blivit bättre
2. oförändrat
3. blivit sämre
4. kan inte säga

Demokratin må ha sina problem, men den är bättre än andra styrelseskick.

1. helt av samma åsikt
2. delvis av samma åsikt

3. kan inte säga
4. delvis av annan åsikt
5. helt av annan åsikt

Finland skulle fungera bättre om beslutsfattandet sköttes av oberoende experter i stället för politiker och medborgare.

1. helt av samma åsikt
2. delvis av samma åsikt
3. kan inte säga
4. delvis av annan åsikt
5. helt av annan åsikt

Politiska diskussioner för vanliga medborgare borde ordnas som komplement till den representativa demokratin.

1. helt av samma åsikt
2. delvis av samma åsikt
3. kan inte säga
4. delvis av annan åsikt
5. helt av annan åsikt

Viktiga samhällsliga frågor borde allt oftare avgöras genom folkomröstningar.

1. helt av samma åsikt
2. delvis av samma åsikt
3. kan inte säga
4. delvis av annan åsikt
5. helt av annan åsikt

Arbetsvillkor och löner bör avtalas lokalt utan centralorganisationer / För att balansera den åländska ekonomin måste de offentliga tjänsterna skäras ned / Åland bör träda ut ur EU / Åland är för ivrigt när det gäller att genomföra EU:s miljö- och klimatmål / Åland behöver starka ledare som kan återställa disciplin och ordning i samhället / Medlemskapet i Europeiska Unionen har överlag varit positivt för Åland.

1. helt av samma åsikt
2. delvis av samma åsikt
3. delvis av annan åsikt
4. helt av annan åsikt
5. kan inte säga

De flesta politiker bryr sig inte om folket.

1. helt av samma åsikt
2. delvis av samma åsikt

3. kan inte säga
4. delvis av annan åsikt
5. helt av annan åsikt

Ibland känns det som om politiken är så komplicerad att jag inte riktigt förstår vad som händer.

1. helt av samma åsikt
2. delvis av samma åsikt
3. kan inte säga
4. delvis av annan åsikt
5. helt av annan åsikt

Jag kan inte påverka vad landets regering och riksdag beslutar om.

1. helt av samma åsikt
2. delvis av samma åsikt
3. kan inte säga
4. delvis av annan åsikt
5. helt av annan åsikt

Jag litar på min egen förmåga att delta i politiken.

1. helt av samma åsikt
2. delvis av samma åsikt
3. kan inte säga
4. delvis av annan åsikt
5. helt av annan åsikt

Politiska beslutfattare tar medborgares åsikter i beaktande när de fattar beslut.

1. helt av samma åsikt
2. delvis av samma åsikt
3. kan inte säga
4. delvis av annan åsikt
5. helt av annan åsikt

Mer sjukvård bör drivas i privat regi / Man borde förhindra företag med vinstsyfte att driva sjukhus.

1. helt av samma åsikt
2. delvis av samma åsikt
3. delvis av annan åsikt
4. helt av annan åsikt
5. kan inte säga

Vårt land behöver starka ledare som kan återställa disciplin och ordning i samhället.

1. helt av samma åsikt
2. delvis av samma åsikt
3. delvis av annan åsikt
4. helt av annan åsikt
5. kan inte säga

**Finland bör söka medlemskap i NATO / Alkoholskatten bör höjas /
Pälsdjursfarmning bör förbjudas i Finland / Ministrar bör inte ställa upp i kommunalval / Medlemskapet i Europeiska Unionen har överlag varit en positiv sak för Finland / Man borde förhindra företag med vinstsyfte att driva sjukhus / Vårt land behöver starka ledare som kan återställa disciplin och ordning i samhället / Finland borde begränsa rätten till fri abort / Finland borde införa obligatoriskt vaccinationsprogram för barn / Man bör fortsättningsvis förbjuda avskjutning av varg i Finland / Mer sjukvård bör drivas i privat regi.**

1. helt av samma åsikt
2. delvis av samma åsikt
3. delvis av annan åsikt
4. helt av annan åsikt
5. kan inte säga

COVID19-variabler

Finland har tagit i bruk beredskapslagen med anledning av coronavirusläget. Vad anser du om följande åtgärder som regeringen vidtagit eller kan vidta

– att ta i bruk beredskapslagen, att stänga skolorna, att uppmana över 70-åringar att stanna hemma i förhållanden som liknar karanäten, att förbjuda folksamlingar på över 10 personer, att utlysa utgångsförbud, att stänga Finlands yttre gränser, att begränsa persontrafiken inom Finland.

1. mycket bra åtgärd
2. ganska bra åtgärd
3. ganska dålig åtgärd
4. mycket dålig åtgärd
5. vet ej

Hur orolig är du över COVID19-epidemin som orsakats av det nya Coronaviruset?

1. väldigt orolig
2. ganska orolig
3. inte särskilt orolig
4. inte alls orolig

Tycker du att de åtgärder som genomförts i Finland för att begränsa spridningen av coronaviruset.

1. tar för lite hänsyn till ekonomin till förmån för landets folkhälsa
2. tar för lite hänsyn till landets folkhälsa till förmån för ekonomin
3. är väl avvägda mellan landets folkhälsa och ekonomi
4. vet ej

Vad anser du om följande aktörers agerande i samband med det nya Coronaviruset och COVID-19 sjukdomen? Har de lyckats? – Sanna Marin, statsrådet (regeringen), Sauli Niinistö, Institutet för hälsa och välfärd (THL), Anna-Maja Henriksson, Social och hälsovårdsministeriet, Li Andersson.

1. mycket bra
2. ganska bra
3. ganska dåligt
4. mycket dåligt
5. vet ej

VAD TYCKER SVENSKFINLAND?

Denna forskningsrapport riktar sig till medborgare, politiker, journalister och alla som är nyfikna på vad Svenskfinland tycker i olika frågor. Syftet med rapporten är att belysa olika frågor ur ett mer populärvetenskapligt perspektiv. Rapporten innehåller 16 korta kapitel som fokuserar på teman som språktillhörighet och språkvanor, samhörighet och identitet, socialt och politiskt förtroende, demokratisyn och politiskt deltagande, språkklimatet, miljö och klimatförändringen, politiska attityder, åländsk politik samt finlandssvenskarnas reaktioner på regeringens arbete kring COVID19-epidemin. I rapporten presenteras finlandssvenskarnas åsikter och värderingar gällande olika aspekter av samhälle och politik. Den innehåller även intressanta jämförelser mellan regioner och mellan olika grupper i samhället.

Redaktör för rapporten är forskare Marina Lindell. Förutom redaktören deltar följande forskare: Kimmo Grönlund, Kjell Herberts, Thomas Karv, Rasmus Lindgren, Lauri Rapeli, Siv Sandberg, Jonas Schauman, Rasmus Sirén, Kim Strandberg, Claus Stolpe, Peter Söderlund, Albert Weckman.

Rapporten ges ut av Institutet för samhällsforskning vid Åbo Akademi och Svenska kulturfonden inom ramen för projektet Barometern.